

Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

- + *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.
- + *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.
- + *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.
- + *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via <http://books.google.com>

21 126 D. 7⁴ 3145

G E M E E N Z A M E

B R I E V E N ,

O V E R D E

G E B E U R T E N I S S E N V A N D E N D A G .

Retrahe res ad primam earum institutionem;
et circumspicias in quibus et quibus modis
degenaverint.

Baco de Verulam Serm. ad Fid.

E E R S T E S T U K .

Te 's **GRAVENHAGE ,**
BIJ A. P. VAN LANGENHUYSEN.

1830.

Da niemand sicher seyn kann, das eine revolution gelinge werde, so handelt jeder unrecht, der eine revolution absichtlich hervorbringen will, und einzig handelt um sie hervorzubringen.

Nur daran thut jeder mensch recht, dass er seine menschewürde vertheidigt, dass er andern das beyspiel davon giebt, dass er sie ihre rechte lehrt, und dass er ihnen den phlichtmässigen gebrauch dieser rechte einschärft. Ist er bloss darum, weil er als wahrer mensch sprach und handelte, ursache einer revolution: dann werd ihn sein gewissen über alle folgen trösten, und sein verfahren wird ihn nicht gereuen, wenn er auch der gewalt unterliegt

Ketzereyen.

A. aan B.

Ja, mijn Vriend! wij zagen eenmaal, met wezenlijke vreugde, de vereeniging der Noordelijke en Zuidelijke Provinciën, en hoe veel het Weener Congres ook onvolkomens en gebrekkigs moge hebben gedaan, met hartelijke blijdschap zagen wij, door den eenstemmigen wil der Mogendheden, door den wil van geheel Europa, op het Weener Congres vergaderd, twee volkeren, eenmaal tot hun ongeluk gescheiden, ter bevordering van de rust der wereld, door eenen onverbreekbaren band tot éénen Staat vereenigd. Onder de regering van een' welbeminden Vorst, opende zich voor ons, het uitzigt op een geruster, onafhankelijker, inwendig sterker en naar buiten geeerbiedigder staatkundig aanwezen, dan onze gelukkige vaders zelve, behoudens al de zegeningen van hunnen tijd, gekend hebben. — Ja, mijn Vriend! wij zagen, met levendig genoegen, den dag aangebroken, waarop *Karel V* het oog had, toen hij, in 1549, den wensch uitte, dat de Nederlanden zamen verbonden mogten blijven en door denzelfden Vorst geregeerd worden. De twee honderd en vijf en zestig jaren, die tusschen de woorden van *Karel V* en de oprigting van het rijk der Nederlanden liggen, gingen voor de groote volksbeschaving verloren,

en hetgeen de ligging, de zeden en gewoonten, de taal en in het algemeen de volksaard der Belgen en Bataven, tot een onverdeeld geheel bestemd hadden, werd, ten nadeele der van elkander wijkende deelen, van een en het zelfde volk, door verkeerde staatkunde en dommen godsdienstijver, jammerlijk van een gescheurd en gereten. Wij verheugden ons boven alles, dat aan het hoofd van den nieuwen Staat een Vorst zoude staan, die dit met ons Noord- en Zuid-Nederlanders gemeen had, dat hij, in de school der tegenspoeden, leerde alle die mislagen te vermijden, waartoe eene voortdurende en onafgebroken voorspoed, zoo wel bij regenten als bij onderdanen, aanleiding geeft. Nimmer vergeet ik, hoe wij in April 1815, te Brusfel zijnde, ons in de gebeurtenissen van den dag verblijdden, en bij onze aangename en opbeurende gesprekken, zelfs het uit Frankrijk dreigend onweder vergaten, om met kinderlijke tevredenheid, over de optrekking van een Staatsgebouw te juichen, waarvan eendragt, deugd en ware zedelijke verlichting, de zuilen schenen te zullen wezen. Nimmer vergaat bij mij de gedachtenis aan die blijde droomen, waaruit zelfs de nadering van den man des gewelds tot de nieuwe grenspalen des lands, ons naauwelijks konde wekken; droomen, waarin wij, met aflegging van alle kinderachtige partij-schappen, welke ons voormalig bestaan, ten spot onzer naburen, zoo dikwijls bezwalkt hebben, de krachten van alle onze landgenooten en medeburgers vereenigd zagen, om de naam van het volk van Nederland geëerbiedigd te doen zijn in de volgende eeuwen. Zoo spraken en dachten wij reeds, alvorens de palm der overwinning den stempel des roems op het werk der Europefche staatkunde had gezet, en het slagveld van *Waterloo* de rim-

pels deed verdrijven, welke in het Noorden even als in het Zuiden, op de voorhoofden van sommige zwartgalligen werden gezien.

In den eersten worstelfstrijd, tot welken Nederland was geroepen, verkreeg het Koninklijk Huis nieuwe, onschatbare regten op onze liefde, en scheen ORANJE het middelpunt, waaruit de vereeniging van Nederlander en Nederlander voor altijd zoude uitgaan. Wij wisten wel, dat in het Zuiden, adeltrots en priesterdwang eenige botting konde verwekken; het was ons niet onbekend, dat in het Noorden vooroordeelen bestonden, welke door het belang van den handel ondersteund, slechts eene gelegenheid behoefden, om zich, in welgesloten' slagorde, tegen de vereeniging te stellen. De Noordelijke koopman vreesde de mededinging, en de geopende Schelde; de godsdienstige voorzag scheuringen; de krijgskundige tilde aan de verdediging van een land zonder frontieren; de aristocraat of oligarch van den ouden trant, hoe kruipend en vleijend op hofcirkel en hoffeest, was eigenlijk in den grond des harten, weinig gediend met de oprigting van een' Koningstroon, waartegen de droevige overleveringen van vroegere stedelijke en provinciale dwinglandij wel niets zouden baten. In de Zuidelijke gewesten verlangden velen om wederom onder Oostenrijk te behooren; anderen om onder Frankrijk te blijven; sommigen om een eigen' Staat uit te maken; de bekommring voor den godsdienst kwelde de vromen, de geestelijkheid verhief hare stem op het Weener Congres; doch wij hoopten tegen dit alles, op de vaderlandsliefde der verstandigen in de beide gedeelten des Rijks, en ook voornamelijk op de wijsheid des Monarchs, wiens Koninklijke kroon slechts op den zamengefnoerden pijlbundel der Zeventien Provin-

cien konde rusten. Zoo dachten en spraken wij in 1815, en hoe moeten wij denken en spreken in 1830?... In 1815 was het eene blijde toekomst welke ons tegenlachte, en wat kunnen wij in 1830 van de toekomstige dagen hopen?... In 1815 was het vrede, algemeene vrede in Europa! wat mond kan uitdrukken, wat pen kan beschrijven, met hoe groot eene verrukking deze woorden, van den *Taag* tot aan den *Neva*, weërgalmden, toen de vrede van 1815 aan eene meer dan dertigjarige opvolging van omwentelingen en oorlogen paal en perk scheen gesteld te hebben? Gelukwenschingen verdrongen gelukwenschingen; berekeningen volgden op berekeningen. Met jeugdige kracht en geestdrift, scheen het grootste gedeelte van Europa als tot een nieuw leven verjongd te zijn! en echter, wat is er van dit alles geworden?... wat is er geworden van die schoone vooruitzichten voor Europa?... voor Nederland?... In 1815 scheen nationale onafhankelijkheid, met welvaart en vrede, ons onvervreembaar eigendom geworden, en in 1830 nadert de ontbinding van den Staat, met verlies van al dat geen waarop de Nederlandsche Staatsburger eenigen prijs zal kunnen stellen. Korte jaren geleden was Nederland uit de rij der Staten uitgewischt, toen ging onze naam verloren, en weldra zoude van de oudvaderlijke welvaart niets dan de herinnering zijn overgebleven! — dat alles, ons bestaan, onze naam, ja ons zelve zijn aan ons zelve teruggegeven, en met ons staatkundig aanwezen werden wij, naar den wil van geheel Europa, in onze eer en tot de middelen ter herkrijging van ons volksgeluk en der vernielde welvaart, hersteld; — en nu, na vijftien jaren, schijnen wij verwezen om in wanorde en verwarring, de voordeelen van dien stand van vrijheid en onafhankelijk-

heid te verliezen, en staat het eene gedeelte der bevolking gewapend en vijandig tegen het andere gedeelte. — Groot en vreesfelijk is het kwaad dat ons bedreigt, maar dat kwaad is niet onoverwinnelijk, wanneer men slechts de genezing niet zoekt langs het pad dat tot het verderf heeft gevoerd. Laat mij eens terug komen op het voorledene, op de geschiedenis der vijftien verloopene jaren, op dat wij onzen tegenwoordigen toestand volkomen leeren begrijpen, en met onpartijdigheid en bedaardheid naar het redmiddel voor het toekomstige kunnen omzien.

Bij de Tractaten van Parys, Weenen en Londen werd bepaald, dat het Koningrijk der Nederlanden zoude worden opgericht, ten einde een juist evenwigt in Europa daar te stellen, en de vereenigde Provinciën in die evenredigheid te brengen, welke dezelve in staat stellen kan, door eigen middelen hare onafhankelijkheid te handhaven. Lord *Castlereagh* heeft zich, in het Huis der Gemeenten, op den 20 Maart 1815, nog duidelijker omtrent het oogmerk der verbondene Mogendheden, bij de oprichting van het Koningrijk der Nederlanden verklaard, en met ronde woorden, te kennen gegeven, dat men, bij vereeniging der voormalige Oostenrijksche Nederlanden met Holland, bepaaldelijk ten doel had, een bolwerk tegen Frankrijk op te rigten. De Mogendheden dachten minder, aan het belang, of aan de wenschen der gewesten, welke in het nieuwe Koningrijk werden opgenomen, dan wel aan de algemeene belangen van Europa; zij wilden minder eene gunst bewijzen, aan Vorst of Volk, dan wel, ter verzekering des vredes, een maatregel van voorzigtigheid en voorziening nemen. Het nieuwe Koningrijk werd als wachter gesteld over de heersch-

zucht van Frankrijk, en, daar hoogere belangen geboden, moesten kooopmansgeest en beurswijsheid zwijgen, en kon de Monnikengeest met de overleveringen uit de tijden van *van der Noot*, wel geen gehoor verkrijgen.

Intusſchen kende de cijferende Hollander zeer goed, de voordeelen, welke de vereenigde Provinciën, bij de zamenvoeging aanbragten:

Ten eerste, de kolonien, ten koste van zoo veel bloeds en schatten verworven, een rijk in Azië.

Ten tweede, een frontier, dat voor geen ander onder doet, en onnoemelijke sommen gekost heeft.

Ten derde, de luisterrijke herinneringen, welke ons eenen aanzienlijken rang onder de Volken der wereld ſchenken, en ons de teruggave van onze oude grenzen in Europa, en van onze bezittingen in de Indiën hebben verworven.

Ten vierde, doen wij de opoffering van verſcheidene dezer laaſte bezittingen, Demerary en Eſſequebo; tevens belasten wij ons met eene zware ſchuld van Rusland; het een en ander om aan Rusland eene ſchadelooſſtelling te verſchaffen voor de bevrijding van België, bij deze opofferingen voegen wij nog de kolonie Berbice, om ook Zweden eene ſchadelooſſtelling te doen genieten, welke ten onzen laſte is gebragt.

Ten vijfde, offeren wij de Kaap de Goede Hoop op, om eene nieuwe borstwering ter verdediging van België op te rigten; tot hetzelfde oogmerk beſteden wij meer dan zestig Millioenen Francs ſchattingen, bij den laaſten vrede van Parys verkregen; wij vermeederen die nog met eene aanmerkelyke bijlage.

Ten zesde, nemen wij op ons de gemeenſchap der bekende en onbekende ſchulden van België, hetgeen het-

zelve aan Oostenrijk, aan deszelfs eigene ingezetenen, schuldig is; deszelfs geheelen achterstand.

Zie daar de voordeelen, die wij aanbragten, de opofferingen die wij ons getroostten, de lasten waarvan wij de gemeenschap aannamen; en als eenige vergoeding lagen wij, in de andere schaal, onze schuld, in 1815 noch buitensporig, noch ondragelijk, in vergelijking met die der twee voornaamste handelstaten, Engeland en Noord-Amerika.

Een hooggeëerd Staatsman (*G. K. van Hogendorp*) heeft eenmaal openlijk verklaard, dat wanneer men hem nog de keus liet, eensdeels tusschen onzen ouden Staat met onze kolonien, onze grenzen en onze onverdeelde herinneringen, en andere deels tusschen onzen tegenwoordigen Staat, zoo als die vereenigd is — hij aan onzen ouden Staat de voorkeur zoude geven.

De beroemde man voegde hier bij nog, de volgende bijzonderheid: „korten tijd na onze vereeniging, bragt de Hertog van Wellington eenige dagen in den Haag door; het gesprek viel op de vereeniging, en ik zeide hem (zoo luiden de woorden van den edelen Graaf,) Indien, bij eene zamentreffing der Noordelijke en Zuidelijke Provinciën, de Zuidelijke Provinciën zeiden, wij willen niet met u te doen hebben, dan zouden de Noordelijke Provinciën antwoorden: wij hebben u niet noodig; maar dewijl de blijvende rust van Europa deze vereeniging eischt, zullen wij op de beste wijze ons daarin schikken.”

Waarlijk de woorden van Hollands geëerbiedigden Staatsman, gesproken in 1815, verdienen onze behartiging ook in 1830.

De Belgen, van hunne zijde, moesten al ligt tot het

denkbeeld komen, dat, welke opofferingen ook de Noord-Nederlanders aan de nieuwe orde van zaken bragten, eene vereeniging met Frankrijk (wanneer zij al niet een' eigen' en onafhankelijken Staat konden uitmaken:) meer met de belangen van hunnen landbouw en van hunne fabrieken overeenkwam, meer met hunne zeden en gewoonten overeenstemde, dan eene vereeniging met Holland. Zij moesten weldra proefondervindelijk gewaar worden, dat zij, als tot het Koninkrijk der Nederlanden behorende, onder zwaardere lasten zouden gebukt gaan, dan toen zij een appendix van het Fransche wereldrijk uitmaakten. Ook scheen het verschil van godsdienst ernstiglijk te verontrusten, en tegen de vereeniging in het harnasch te jagen; althans eene misfive van den Secretaris van Staat in België, aan de Presidenten der Notabelen aldaar, van den 8 Augustus 1815, gewaagt reeds van de bekommering van angstvallige gemoederen, wegens de twee artikelen der grondwet, betrekking hebbende op de verdraagzaamheid omtrent alle godsdienstige gezindheden, en den toegang tot alle ambten voor alle ingezetenen, hoedanig ook hunne geloofsbelijdenis mogt wezen. Ook zag ik eens een' herderlijken brief des Bischops van Gent, ten einde de leeken zijner diocese aantemanen, eene constitutie te verwerpen, waarbij verdraagzaamheid en gelijkheid in burgerlijke voorregten, zoo uitdrukkelijk worden gehandhaafd. Ik herinner mij nog zeer duidelijk, dat vele dagbladen en vlugschriften, reeds in de eerste dagen der vereeniging, klaarlijk ten doel schenen te hebben, om de nieuwe landgenooten van elkander te verwijderen, tegen elkander te verbitteren, en om verder die verbittering tot een' graad van ontfeking te brengen, welke het ongeraden, ja zelfs onmogelijk zoude

maken, de naauwelijs tot stand gebragte vereeniging van Zuid- en Noord-Nederland te handhaven. Het ligt mij nog versch in het geheugen, dat de Belgiesche adel, ons in het algemeen niet zoo vriendelijk de hand toereikte, als zulks door de Diplomaten van het Weener Congres was verlangd; en dat menig Eerwaardig Heer een pijnne-lijk gezig trok, als hij de gelijkheid der burgerregten, in de leerlingen van Calvin en Luther, moest erkennen. Zelfs hebben de hooggetitelde en de hooggeprebendeerde mannen, het niet bij stillen afkeer gelaten, maar, door heimelijke en openlijke maatregelen, zich met der daad *tegen* de vereeniging verklaard. En alhoewel wij nu, bij deze handelingen der adelijken, veel opmerken dat niet edel, en, bij de daden der kerkelijken, veel zien dat niet godsdienstig is, zoo moeten wij ook tevens bedenken, en, ook bij baatzuchtige en ongeoorloofde pogingen, nimmer vergeten, dat de vereeniging even zeer buiten den wil der Zuidelijken, als buiten den wil der Noordelijken, heeft plaats gehad; dat natuurlijk de hooge adel niet zeer gevleid moest wezen, van zich, op het oogenblik dat zij in de bouwvallen van het groote Keizerrijk, het vermolmd wetboek der leenroerigheid, weder dacht te vinden, — aan eenen Koningschepter onderworpen te zien, op welken de een of ander der Brabandsche *Nobili*, door oudheid van geslacht, zich al ligtelijk een gelijk regt konde droomen, terwijl het zelfs voor de hoogte van menigen edelman vernederend moest schijnen, om dien invloed op het Staatsbestuur te verliezen, welken hij, van den luister van zijnen stam, onaffcheidelijk rekende. Voeg hier nog bij, dat de geestelijkheid, ook zonder de vrees om eer en aanzien en rijkdom te verliezen, uit den aard der zaak, voor de

katholieke kerk, niet veel heils, onder eene Protestant-sche Dynastie moest wachten en althans het vooruitzigt zag verdwenen, om, door biechtvader en biechtstoel, het roer van staat in handen te krijgen. De Belgische adel even als de Belgische geestelijkheid, kon, bij de nieuwe orde van zaken, al ligt aan vernedering denken, en men weet, ontvangene weldaden schrijft de mensch in het zand, beleedigingen in eene steenrots. Ik zwijg van de beduchtheid van angstvallige zielen om door den invloed van, en den omgang met ketteren, weldra de zuiverheid der leer te zien besmetten.

Spoedig kwam, bij deze algemeene redenen van ontevredenheid en ongerustheid, een gefchilpunt ter bane, waardoor de waarschijnlijkheid van tweedragt onder ons te zien zaaijen, meer en meer moest vermeederen; het was namelijk de vraag, welk stelsel van belastingen, het best voor de behoeften van het Koninkrijk, zoude voegen? De vereenigde Provinciën hadden hieromtrent, van oudsher, beginselen aangenomen, die, door de ondervinding bevestigd, en door eene groote voorspoed, in hunne toepassing, verzeld waren. Bij het hernemen onzer onafhankelijkheid, was men terstond op die oude grondregelen teruggekomen, en de algemeene voorspoed had, ook bij eene korte ondervinding, over de voortreffelijkheid van een stelsel doen oordeelen, hetwelk in de Noordelijke gewesten, de inkomsten van den Staat met de welvaart der burgeren verzekerde. Moeijelijk konden zich echter de nieuwe landgenooten over dit financieel bestuur verstaan. Gedurende twintig jaren met Frankrijk vereenigd geweest, moest het Fransche stelsel, althans door gewoonte, bij hun, de voorkeur verwerven, en het was natuurlijk dat men weldra hoorde spreken, van hooge

regten, van heffingen bij den oorsprong, van *entrepôts* en van *transito*. Bij dezen strijd der gevoelens, werd de handelaar tegen den fabrikant, de fabrikant tegen den handelaar, in het harnasch gejaagd, en gelijk natuurlijk was, het Noorden nam de zijde van den handel, gelijk het Zuiden de zijde der fabrieken.

Te midden dier strijdige meeningen en botsende belangen, vertoonde zich eene andere partij, die op eigen Theorie van Staatskunde grootsch, hare beginselen met kracht en ijver wilde doorzetten; opgevoed in de school van *Voltaire* en *Rousseau*, deelde zij rijkelijk in den Franschen geest; liet zich met alle levendigheid en onberadenheid der jeugd, meer en meer uit, ten gunste der Fransche instellingen, en eindigde met ondubbelzinnig de voorkeur aan deze laatste boven alle Nederlandsche inrigtingen te geven. De geestelijken voeren uit tegen alle Protestantische ambtenaren. De Belgische Edellieden tegen alle in het Noorden bestaانبare instellingen; de Theoristen tegen alle Noord-Nederlandsche ambtenaren; de Belgische fabrikanten tegen alle belastingen, welke niet met een vollagen verbodstelsel, in verband stonden.

Wanneer wij ons dit alles voor den geest brengen, wanneer wij ons hierbij herinneren, hoe onvoorzigtig men dikwerf in de groote huishouding van den staat, met ontvlambare stoffen te werk gaat, zoo zullen wij ons minder verwonderen, dat thans de lichtelaaie vlam ter dake uitflaat, dan wel dat het gebouw zoo lang voor brandschade bleef bewaard. Ik las in Maart 1816, eene memorie van onzen *G. K. van Hogendorp*, waarin de ervaren Staatsman ook over den publieken geest handelde. Ik herlas thans dit belangrijk Staatsstuk en vond mij bevestigd in de overtuiging, dat zoo men zich, in ons Nederland,

over iets verwonderen moge, het meer is over de voortdurende rust, sedert 1816 genoten, dan wel over de beroerten, welke thans in ons Vaderland, ontstaan. Vereenigingen van Volken op hooger last, en naar bevel van Tractaten en Congressen, hebben eene kiem van ontbinding en van scheiding in zich, wanneer belang, wet en rede niet te zamen houden, hetgeen het geweld heeft zamen gebragt. Gaarne wil ik bekennen, dat de Belgen eigenlijk in het algemeen, beter wisten wat zij niet, dan wat zij al wilden, trouwens dit hebben zij gemeen met vele diepzinnige mannen, die met medelijden op de Brabandsche oppervlakkigheid nederzien, — dat weldra in het Zuiden, eenige weinig beteekenende schreeuwers den boventoon behielden, daar de verlichtsten, en dus ook de verdraagzaamsten onder den hoop, huiverig bleven, om zich tegen de heerschende domheid hunner landgenooten te verklaren, — maar dit laat niet na, dat zij, zonder hunnen wil, en tegen hunnen wensch, met een ander volk vereenigd, regt hadden om verschooning voor hunne zwakheden en toegeeflijkheid voor hunne vooroordeelen te vorderen, gelijk zij dan op hunne beurt, gereed en bereid moesten wezen, om zwakheden te vergeven en vooroordeelen te dulden.

In dezen moeilijken en neteligen stand van zaken, bij de vreemdsoortige bestanddeelen, waaruit het nieuwe Koninkrijk was zamengesteld, werd er een buitengewoon beleid bij de regering gevorderd en was het slechts langs éenen koers, dat de Staatshulk, in zekere haven, konde worden gevoerd. De oud-geestelijke, de oud-adelijke, de oud-monarchale, de oud-republikeinsche herinneringen, moesten in een dragelijk evenwigt met elkander worden gebragt. Alle transactie was hier echter werke-

hijke dwaling, er moest met beradenheid partij worden gekozen, en het eenmaal genomen besluit, moest met onwankelbare standvastigheid ten uitvoer worden gebracht. Er was, op het tijdstip der vereeniging, ter eenre een gevestigde Staat, met zijne regering, zijne wetten en regels van bestuur; en ter andere zijde, in den beginne onafhankelijke Provinciën, maar sedert eeuwen, bij Spanje, Oostenrijk en Frankrijk gevoegd. Uit deze beide deelen, werd een nieuw geheel gevormd, hetwelk, naar de regelen eener gezonde staatkunde, den grondslag van zijn bestaan noch moest vinden in hetgeen in het Noorden, als de volksgeest kan worden aangemerkt; noch in hetgeen in het Zuiden als de volksstem moest worden beschouwd. De *Unie van Utrecht* en de *blijde inkomst*, mogten vrijelijk gelegd worden in het graf harer vaderen. Het moest een Nederlandsche Staat wezen, welke met 1815 rang nam onder de Europeische volken, en nimmer moest het Koninkrijk der Nederlanden zich vertoonen, als een vervolg op de Republiek of op de Souvereiniteit der Vereenigde Nederlanden, waarbij, buiten den Koningskroon en den aanwinst van land en bevolking, niets aan het oude en verouderde was veranderd. Bij het ontstaan van het Rijk der Nederlanden, moest ook eene nieuwe Nationaliteit uit de verscheidenheden van alle bewoners ontstaan, even als in Frankrijk en Engeland, de natie allengskens uit verschillende volksstammen is gevormd. Er moesten noch Belgen, noch Bataven, maar alleen Nederlanders op onzen schoonen grond gevonden worden, en van de oude belangen en meeningen, gelijk mede van de oude partij-schappen en oneenigheden, moest, om met den onvergetelijken *Kemper* te spreken, niets op den jongen Staat overgaan, dan alleen de glans der groote namen, welke

in het verloop van tijdvak, den roem van Nederland voor altijd verheerlijkt hebben. De zich vereenigende helften van hetzelfde volk, moesten eene geheel nieuwe vaderlandsche geschiedenis beginnen, en althans zich in geen oude banden knellen, van diep in den tijd gewortelde staatkundige of godsdienstige inrigtingen. Geene vroegere overleveringen moesten de handelingen des bestuurs beïnvloeden, en de grondwet de eenige banier zijn, onder welke, bij Monarchale vormen, de volksovervrijheid en de oorspronkelijke regten der menschheid zouden worden geëerbiedigd. Ik weet nog zeer goed, dat de Heer *Kemper* meermaals verklaard heeft, dat er te veel van het oude in de grondwet was gebleven, en zeer zeker zoude hij zich, in latere dagen, tegen toepassingen en uitleggingen verklaard hebben, welke de duidelijke strekking hadden, om het nieuwe nog verder te verdringen, door beginselen uit Zuiden of Noorden ontleend, en die dikwerf ook, in Zuiden of Noorden, reeds versleten en vergeten waren. Door eenzijdig zich bij het Zuiden, of bij het Noorden te voegen, en blindelings de impulsie van dezen of genen kant te ontvangen, wordt door het bestuur, het evenwigt in den Staat verbroken, en door zich uitsluitend door Noordelijken of door Zuidelijken invloed te doen medeslepen, moet weldra het denkbeeld verdwijnen, van onderling tegen elkander opwegende gedeelten, om aan overwinnaars en aan overwonnelingen te doen denken. Ik herhaal, moeilijk en netelig was de taak der regering, en alleen de onwankelbare grondregel, om, met vaste hand, den evenaar tusschen de beide gedeelten des rijks te houden, zonder eenige partijdigheid te verraden, of aan geheime nagedachten te doen denken, konde de beide klippen, van Noordelijk

of Zuidelijk overwigt doen vermijden. Maar niet alleen waren zware pligten aan het hoog bestuur opgelegd, ook de ingezetenen moesten de bedoelingen en inzigten der regering ondersteunen en bevorderen, en zonder medewerking in de onderscheiden gewesten des rijks, moesten noodwendig de beste oogmerken falen. Jerusaleem en Samaria door een vaderlijk Vorst geregeerd wordende, hadden beide kunnen gelukkig wezen, wanneer zij maar kracht genoeg van geest hadden, om de drekgoden die aan wederzijden, vele geweest waren, uit hun midden te verbannen, immers schadeloos te maken. Jerusaleem en Samaria hebben integendeel de oude afgodsbeelden niet vernield, maar zelfs nieuwe afgoden gediend en aangebeden. Laten wij nu eens, in groote trekken, ophalen en herinneren, wat, sedert de vereeniging, bij Vorst en Volk, is gebeurd.

Het is meermaals opgemerkt, dat het aan de Natien, zoo wel als aan de bijzondere menschen eigen is, van elk goed, even als de kinderen, meer te verwachten dan het kan opleveren. Vermindering van kwaad bevredigt niet, wanneer men zich volkomen geluk heeft voorgefeld; en zoo leert dan ook de ondervinding van alle volken, dat elk tijdperk, onmiddellijk op eene groote omwenteling volgende, door zekeren geest van onrust en onvergenoegdheid, wordt gekenschetst, welke uit zijnen aard, den woelzieken of eergierigen een gereed middel tot beroeringen aan de hand geeft, en, gelijk *Kemper* zegt, het raadsel oplost, waarom het ondanks de ondervondene ongelegenheden, zoo zelden bij ééne omwenteling blijft, wanneer eens de oude orde van zaken is omgerukt. Gering zoude voor ons Nederland het nadeel dezer gemoedsgesteldheid geweest zijn, indien wij alleen

te doen hadden, met die ontevredenheid, welke in Holland treurde, over het verschil van den nieuwen met den ouden handel, en in Braband zich bezwaarde, over het verloop dier tijden, toen ook de Belgische voortbrengfels op alle markten gezien en gezocht werden; maar wel verre van den grond dezer klagten, in veranderde omstandigheden en handelbetrekkingen, te zoeken, werd al het kwade in Zuiden en Noorden, aan de vereeniging geweten, en, jammer, de regering werkte niet mede, om dit noodlottig vooroordeel te keeren en af te wenden. Vele ambtenaren, geëmpliojeerden, Ministers en officianten, behoorden, in de eerste dagen der vestiging van onzen Staat, toen de gang des bestuurs moest worden bepaald en het nieuw bestaan inwendig moest worden geregeld, tot de afgeleefde en weinig meer bruikbare lieden, die door vermeerdering van jaren, *Stoepjes* geworden, weinig of niets wisten van hetgeen, in hunnen tijd, moest gedaan worden en onmogelijk begrijpen konden, wat er, in de tegenwoordige werkplaats, aan de orde van den dag kwam. Het was niet genoeg twintig jaren naar de heugelijke omwenteling, en de terugkomst van het Huis van Oranje, reikhalzend omgezien te hebben, want aan het nieuwe Rijk der Nederlanden was *Willem V* even vreemd, als de Aartshertogin *Maria Christina*, of de Hertog *van Saksen Tefchen*. Het was niet genoeg, om, bij alle omwentelingen, in troebel water te hebben gevischt, en elke schrede op den weg des ambtbejags, aan eene ramp des Vaderlands te moeten danken. Zoo immer, moesten, onder dergelijke omstandigheden, de Regenten geene onderdanige slaven der gebeurtenissen en uitkomsten zijn; integendeel konden en moesten zij de gebeurtenissen en uitkomsten gebieden, dat is ten beste

geleiden, maar tot dit verheven doel waren Staatslieden, en geenszins Bureaucraten gevorderd. Noem mij hier niet, die weinige groote namen, welke uit *van der Palms* heerlijk *gedenkboek*, met onvergankelijke glorie, in de eeuwige herinnering der Nederlanders zullen overgaan; wij weten toch, dat mannen van dien stempel, of den gang van zaken, door kracht van genie, dwingen en beheerschen, of wel, zich an het tooneel der Staatsbelangen verwijderen, maar nimmer medepligtig worden aan een stelsel van zwakheid en besluiteloosheid, hetwelk door nimmer eenig gevoelen met vastheid aan te kleven, spoedig alle gevoelens tegen zich vereenigt.

Als eene vergoeding voor de onbeduidendheid of nietigheid der meeste staatslieden, welke zich met het bestuur des lands hebben ingelaten, had Nederland het onwaardeerbaar geluk een' Koning te bezitten, die geheel zijn leven aan de voorspoed des lands wilde wijden; bij eerbiedige en nederige hulde aan de edelste hoedanigheden, wil ik echter doen opmerken, dat, in het algemeen, de vastheid eener Monarchij, die alleen op persoonlijke hoedanigheden rust, weinig beteekent, maar herinner u daarenboven de woorden van *Fenelon*: „Een „Koning, hoe goed en wijs hij ook zijn moge, blijft een „mensch; zijn verstand en zijne deugden hebben grenzen. Hij heeft eigenheden, waarover hij niet ten volle „meester is, door belangzieke en listige menschen omgeven, valt het hem moeilijk de hulp te vinden welke „hij zoekt!” Sla eens op de plaats in *Meyer's* jongste werk, *de la Codification*, bladz. 88, bij de woorden: „*Quels que soient*” etc. Weten wij nu, dat de Koning, bij gebrek aan een Ministerie, en bij oneenigheid der Ministers, eigenlijk altijd alleen regeerde; dat

de regering in den persoon van den Vorst samengetrokken werd; dat hij alles zag, alles beoordeelde, alles bestuurd, en niet alleen de hooge aangelegenheden des lands bestuurd, maar ook de kleinste bijzonderheden van gewestelijk of stedelijk beheer wilde regelen, zoo mogen wij eene onbegrijpelijke werkzaamheid bewonderen, en de bezorgdheid, ook voor de belangen van den geringsten ingezetenen aan den dag gelegd, met aandoening en dankbaarheid vereeren; maar wij zullen tevens eerbiediglijk vragen, of er, op die wijze, niet te veel werd bestuurd en te weinig geregeerd? Mij dunkt, zoo lang de Koning zich enkel beschouwt als het hoofd der administratieve machine van den Staat, zal het levensbeginfel der Maatschappij kwijnen, en, ook bij goede instellingen, de zedelijke krachten van lieverlede verminderen, en eindelijk vergaan.

Daar men nu eenmaal in Nederland zag, het geen in geen Constitutieel Rijk immer gezien was, dat de denkbelden en handelingen der Kroon die waren van een individu, geenszins van een eensgezind, en met de Natie vereenigd, Ministerie, zoo was ook de keus tot de eerste staatsambten bij ons, eene vrij onverschillige zaak geworden, en van hier welligt, dat ten deze weinig naar bekwaamheid behoefde te worden gezien, en althans de openbare meening over zedelijke en verstandelijke hoedanigheden minder konde worden geraadpleegd. Ik schrijf het met leedwezen en droefheid, maar ik schrijf het ook met wezenlijke en gemoedelijke overtuiging, dat de bebenoemiugen, in de laatste jaren, tot de eerste waardigheden des Rijks, geenszins door de goedkeuring der Natie, in het Zuiden of in het Noorden, werden bevestigd, terwijl zelfs de overtuiging levendig was, dat de

gewigtigste bedieningen toevertrouwd bleven aan mannen, wier ontrouw, zedeloosheid of volslagen nietigheid tot algemeene ergernis verstrekten. Ernstig en gewichtig waren de gevolgen van dezen bedroevenden staat van zaken, waarbij alle verantwoordelijkheid onmiddellijk kwam op het hoofd des Konings. De Ministers, wanneer de zaken goed afliepen, waren niet huiverig er zich de eer van te laten aanleunen, terwijl zij zich, in het tegenovergestelde geval, stoutelijk beriepen op hunne ondergeschiktheid aan den Koninklijken wil. Zoo was bij ons het Ministerie geenszins een bolwerk voor de majesteit der kroon, maar integendeel, de Koninklijke onschendbaarheid de vrijbrief voor alle feilen en misgrepen der Excellentiën. Kort en goed, wij waren fraai op den weg, om, uit ultra-royalismus, de verantwoordelijkheid van den Koning uit de onschendbaarheid der Ministers af te leiden, en de spreuk: *the king can do no wrong*, in den tegenovergestelden zin over te nemen, door te bepalen, dat in Nederland het goede aan den Minister, en het kwade aan den Monarch zal worden geweten. In een Rijk, waarvan de oorsprong opklimt tot de nacht der eeuwen, waar overleveringen en gewoonten den gang des bestuurs regelen en bepalen, in zoodanig Rijk kan, bij gewone omstandigheden, de middelmatigheid zonder gevaar aan het roer van Staat worden geduld, maar in eenen nieuwen en jongen Staat, waar de berusting in gezag niet aanwezig is, waar men steeds vraagt naar de redenen van het bevel, waar men steeds onderzoekt het doelmatige of ondoelmatige der maatregelen van openbaar gezag, in een dergelijk land zijn het de persoonlijke hoedanigheden der regenten, welke het lot van den Staat bepalen en over deszelfs toekomst beslissen.

Het is in den aard van den vertegenwoordigenden regeringsvorm, dat de kamers door de kroon worden voorgelicht en geleid. Engeland, waarna men zoo dikwerf te regt en te onregt verwijst, strekke hier ten voorbeelde, en het *initiatief* moet, zal het met de zaak van de dynastie en van het volk wel gaan, minder bij een geschreven wet aan het Gouvernement zijn verbleven, dan wel, door overwegenden invloed van bekwaamheden en beginselen aan een krachtvol en eensgezind Ministerie worden toegekend. Wanneer *Canning* aan het hoofd van het Engelsch Ministerie staat, wordt het hooge bestuur de vertegenwoordiger van alle zedelijke krachten der Natie, en sluiten zich alle edele en groote denkbeelden aan de inzichten van een Ministerie, dat zijne sterkte vindt in den geest des tijds, en zijne ontwerpen in de dierbaarste belangen van het vaderland. Wanneer nu bij ons de voorstellen aan de Staten Generaal, niet anders zijn dan de voorstellen des Konings, en dus als de voorstellen van één mensch kunnen worden beschouwd, zoo zal gelijk men, in een der dagbladen, niet onaardig heeft aangemerkt, de Vorst niets wezen, dan als het ware een buitengewoon lid der kamer, met de redactie der concepten belast; maar bovendien zal, bij elke beraadslaging, de waardigheid der kroon in het strijdperk komen, en hierdoor hetgeen in het belang van allen eerbied en hulde vordert, zoodanig van het toverkleed der verbeelding worden ontdaan, dat bij een ander uiterste, onder kroon en mantel, niet dan de zwakheden van het gebrekkig en zondig Adamskind worden gezien. Misschien zouden wij in een vertrouwelijk gesprek, weldra met elkander erkennen, hetgeen de tegenwoordige Fransche Minister *Guizot*, nog onlangs, als Hoogleraar, openlijk leeraar-

de, dat er geene koningen van den ouden stempel meer zijn, maar slechts eerste, in magt en aanzien uitblinkende Staatsburgers, welker waardigheid, ter wering van alle geschil over de opvolging, erfelijk is en aan welken men, *honoris causâ*, den naam van KONING geeft, om dat de hooge verrigtingen, welke hun, bij de thans beschrevene Staatswetten, door het volk, opgedragen worden, het meest overeenkomen, met die welke men, in vroegere tijden, in naam toekende, aan die lediglopende naam — Koningen, die geene armen, voeten, oogen, noch ooren hadden, dan die, welke zij door hunne Ministers verkregen. Doch wij zullen thans dergelijke teedere punten niet aanroeren, en alleen zeggen, dat het Koningschap, zonder hiertoe bij de grondwet, eenige verplichting of roeping te ontvangen, eenmaal in den strijd gemengd, van alle zijden aangetast en aangegrepen, naar nieuwe hulpmiddelen moest omzien.

Het is waar, door altijd den naam en den persoon des Konings op den voorgrond te plaatsen, verkregen de voorstellen der Ministers de stemmen eener menigte Noordelijke ja en amenzeggers, die van hunne eigen' feilbaarheid overtuigd, gaarne hun oordeel aan de koninklijke onfeilbaarheid onderwierpen, voornamelijk daar eer en gunstbewijzen, op de belijdenis der verstandelijke onmagt volgden; maar de strijd met de Belgische oppositie, werd, ook even hierdoor, een strijd op leven en dood, waarbij de vraag over het wegzenden van dezen of genen Minister, al ligtelijk konde worden verwisfeld, met de vraag, naar de al of niet voortdurende opdracht der kroon aan het regerend stamhuis, naar de al of niet voortdurende vereeniging der Zuidelijke en Noordelijke gewesten. De Heer *Tammo Sypkens* zeide te regt, „omgeven door de

„wijsheid des volks, toegankelijk voor allen, geplaatst op „het eenige hooge standpunt van het panorama van Staat, „is de Monarch de grondwettige scheidsman tusschen „zoo veel botsing van inzigten, van aanmatiging en be- „langen, hetzij van priesterlijke heerschzucht, baatzuch- „tige Aristocratie of wilde volksmenning.” Maar de Monarch behoort dan ook de hooge rigterstoel van den scheidsman niet te verlaten, om zich onder den twisten- den hoop te mengen en nimmer kan hij met vastheid den evenaar der gerechtigheid houden, wanneer hij, buiten de zedelijke kracht zijner verheven' waardigheid, nog een persoonlijke invloed beoogt, welke de Constitutionele Monarchij blootstelt, aan alle dwalingen en verkeerdheden, der onbeperkte alleenheersching. Onder den schepter van *Lodewijk XI* en van *Lodewijk XIV*, losfen zich alle Staatswetten en Staatsbelangen op, in den eigendunkelijken en veranderlijken wil des konings, terwijl, in het Monarchaal bestuur bij vertegenwoordiging, de wenschen en neigingen des Monarchs, zich moeten oplossen in den algemeenen volkswil, zoo als dezelve, ingevolge het Staatsverdrag, tot levensbeginfel der Natie wordt gesteld. In een Constitutioneel rijk, kan de Vorst, alleen door een krachtvol en geëerbiedigd Ministerie, aan de Natie zijn verbonden, en de teugels der regering in handen houden; de Ministers en de Raad van State zijn de grondwettige steunfels van den troon en neemt men die steunfels weg, zoo waggelt het gebouw van Staat op zijne grondzuilen, en zullen alle grondwettelijke regten weldra verloren gaan, of onder overwigt van het Monarchaal beginfel, of onder overdrijving van Parlementaire almagt. De korte geschiedenis van ons jeugdig rijk heeft reeds doen zien, dat men steeds van *Scylla* in *Carybdis* moet

vervallen, wanneer, of de Nationale vertegenwoordiging, of de perfoonlijke en individuele meening des Konings, den gang des bestuurs eigendunkelijk bestemmen. De beste bedoelingen, de edelfte inzigten, doen hier niets ter zake. Daar, waar het lot des lands aan de staatkundige instellingen is verbonden, verdwijnen de personen om alleen de zedelijke werking van den Staatsvorm te doen uitkomen. Wanneer nu, als eene onbetwistbare waarheid, op den voorgrond mag gesteld worden, dat gemeenschappelijk overleg en eenstemmigheid der regering, met de Staten Generaal, zoodanig is de ziel, de geest en het levenwekkend beginfel van ons geheel Staatsgebouw, dat, bij vooronderstelling van misverstand, gebrek aan onderling vertrouwen, of voortdurend verschil over de groote beginfelen der huishouding van Staat, weldra het heil en het behoud des vaderland in de waagschaal staan; wanneer ik evenzeer durf beweren, dat dit gemeenschappelijk overleg, die eenstemmigheid der regering met de Staten Generaal, nimmer zal verkregen worden, zoo lang de hooge perfoon des Konings zoodanig aan het hoofd van bestuur en regering is geplaatst, dat alle ambtenaren werktuigen worden en de Vorst alleen op zich zelven staat, zonder eenigen band tuschen Koning en Volk; zoo durve ik gerustelijk besluiten, dat er groote en spoedige veranderingen, noodig zijn in den vorm van het bestuur en dat de tot dus verre bestaande inrigting en samenstelling van het Gouvernement, groote onheilen heeft te weeg gebragt. In de staatkundige, even als in de zedelijke wereld, blijft geene daad zonder gevolg, eene eerste dwaling kweekt nieuwe dwalingen, en hij die slechts begon met mislagen en onvoorzigtigheden, zag zich, soms in zijn weerwil, genoodzaakt

om toevlugt tot de misdaad te nemen. Hoe verre heeft in ons Koninkrijk, het dwaalbegrip dat de Koning alles moest doen, alles moest weten, alles moest beslissen, niet reeds van den goeden weg afgeleid? Wij zagen, als een gevolg van deze dwaling, de Koninklijke waardigheid blootgesteld en aangerand, — wij zagen bij elke begroting, niet de handelingen en bedoelingen van het Ministerie ter toetze gebragt, maar dikwerf strengelijk beoordeeld en afgekeurd, een' of anderen maatregel, welke men wist dat alleen aan den wil des Konings was toe te schrijven, en zoo kwam dan het Monarchaal beginsel in onmiddellijke aanraking en in regtstreekschen strijd met die opgewonden driften, welke door den heerschenden tijdgeest gekweekt en aangevuurd, minder bevrediging en voldoening, dan wel prikkeling en opwekking verlangden. Men ontwaarde spoedig dat het Koningschap, zoo als hetzelfde bij de grondwet was ingesteld, in dezen strijd, geene zege konde behalen, en men moest alzoo naar nieuwe wapenen omzien, welke men weldra vermeende te hebben gevonden in het denkbeeld eener Souvereiniteit welke voor de grondwet zoude hebben bestaan. De Heer *van Maanen* werd de voorvechter dezer leer, en men zag zijn Exc. weldra optreden met redeneringen, welke, althans in de ooren onzer Zuidelijke broeders, wanklank en wangeluid moesten wezen, terwijl ook in het Noorden, menig een' vreemd opzag, tegen een stelsel dat met vrijheid en gelijkheid begon, om met de belijdenis eener lijdelijke en slaafsche gehoorzaamheid te eindigen. De geleerden wisten wel dat *Filmer* en *Hobbes*, *von Haller* en *de Maistre* dergelijke beginselen hadden voorgedragen, doch zij dachten met den ongeleerden hoop, dat bespiegelingen vroeger door het

huis *Stuart* in toepassing gebragt, althans onder onze Nederlandfche plegtig bezworen' grondwet, niet meer konden gelden. Men klaagde en fchreeuwde, men fchreef en vreef, doch de Heer *van Maanen* wankelde niet, en zekere partij ftelde er in het Noorden eene eer in, om de Belgifche meeningen meer en meer aan te hitfen en te verbitteren, door haar de grondwet waartegen zij zich met handen en voeten verzet hebben, af te fchilderen als een ligt-opgeflagen reglement van orde, waaraan de Vorst uitlegging en toepassing mogt geven, en hetwelk zich naar oude herkomsten en nieuwe inzigten moest plooiën en wringen. De Zuidelijke Liberalen begonnen nu meer over eene ftelfematige tirannij te klagen, en meer en meer hun onwil en misnoegen te toonen.

Het was algemeen bekend, dat de Heer *van Maanen* den diepfte afkeer koesterde, van al wat Belgifch was; het was niet minder bekend, dat zijn Exc. zich deswege openlijk en luide verklaarde, en ten opzichte der Zuidelijke landgenooten bijnamen en fmaadreden bezigde, welke voegelijk kunnen zijn in den mond eens Ministers, doch anderzins in befchaafde kringen, voor onwelveogelijke fcheldwoorden worden gehouden; en daar nu onder ons zwakke menschen, de haat den haat teelt, gelijk de liefde de liefde verwekt, zoo moest noodwendig, van het oogenblik dat de Minister van Justitie voor de vertegenwoordiger der gezindheid van het Hooge beftuur konde worden gehouden, de weerzin tegen den perfoon beftaande, op alle leden der regering worden overgebragt, en zoo lang de Heer *van Maanen* tot het kabinet behoorde, was het wel onmogelijk dat in het belang der verbroedering van Zuiden en Noorden, door het Gouvernement, iets goeds werd gedaan; nu werd het

beste verdacht, het onverschillige gehaat, en het verkeerde ondragelijk; en de Staatsdienaar aan het hoofd van het Departement der Justitie geplaatst, zal zich de getuigenis kunnen geven, dat het geluk, de roem, wellicht het toekomstig bestaan des lands, afhankelijk werd van zijn langer of korter bezit der Ministeriële portefeuille. Had er, in den echten zin eener Constitutionele regering, een Ministerie bij ons bestaan, zoo zoude eene nieuwe zamenstelling van hetzelfde, het kwaad tot in den grond hebben genezen, maar nu alleen de Koninklijke wil den gang van zaken moest leiden, was het onmogelijk de wond te peilen, laat staan aan genezing van dezelve te denken. De liefde tot het regerend stamhuis, deed, in het Noorden, vele feilen en onvoorzigtigheden voorbijzien, omdat meer en meer de overtuiging levendig werd, dat bij alle daden des bestuurs, minder de handelende ambtenaar in aanmerking kwam, dan wel de wil van een hooger gezag, welke oppermagtig over alle staatsaangelegenheden besliste. In het Noorden zag men in het Huis van Oranje, dat edel geslacht, waaraan onze voorouders volksgeluk en vrijheid waren verschuldigd. In het Zuiden was het Huis van Oranje vreemd en onbekend, en moest zich door deugden en daden, die liefde en dat vertrouwen verwerven, welke in het ander gedeelte des Rijks, zoo onbepaald geschonken bleven, aan de herinneringen van vervlogene tijden. In het Zuiden, konde dus niet vergeven worden, hetgeen in het Noorden vergeeflijk scheen; in het Zuiden, wilde men in het tegenwoordige vinden, hetgeen het Noorden in het voorledene had gevonden; in het Zuiden vorderde en eischte men luidkeels, hetgeen in het Noorden, heimelijk werd gewenscht en verlangd, en in het Zuiden,

konde dan ook de haat den Minister toegedragen, door de verkleefdheid aan den Vorst, niet worden verminderd of uitgedoofd. De handelingen van den Minister van Justitie werden nu zoo vele grieven, welke in het Zuiden, verwijdering en afkeer moesten ten gevolgen hebben. In het besluit van den 5 October 1822 over de conflicten, zag men eene poging om het administratief gezag boven alle staatsmagten, en ook boven de regterlijke magt, te verheffen; in de woorden des Ministers van Justitie van 10 April. 1827, gesproken ter verdediging van het bekende ontwerp van wet op het beleid der Justitie, vond men eene ontkentenis van het bestaan der drie staatsmagten, zonder welke, naar de meening van vele *publicisten*, geene constitutionele regering denkbaar is. Op den 2 December 1828, beweerde de Minister van Justitie dat er geene Ministerieële verantwoordelijkheid naar het Nederlandsche staatsregt bestaat, en in deze ontkentenis zag men de gezindheid, om alle waarborgen der Grondwet aan de Ministerieële willekeur prijs te geven. Voeg hierbij de veelvuldige geregtelijke vervolgingen, waartoe de drukpers aanleiding gaf. Voeg hierbij de uitlegging en toepassing van vele wetten, in eenen zin welke bij uitsluiting aan den Minister van Justitie moest aangenaam wezen, en vraag niet meer naar de reden, welke het bloed onzer moedige soldaten in de straten van Brussel deed stroomen? — Zijn Excellentie heeft, door woord en daad, schijnbaar aan onze Zuidelijke medeburgeren de roede der Oostersche dwinglandij doen zien, en in onze dagen blijft dergelijke bedreiging niet onbeantwoord. Het werd nu een strijd tusschen Zuiden en Noorden, waarbij van de eene zijde het Monarchaal beginsel, gerugsteund door de talrijke schaar van hoogere en lagere ambtenaren

en gewapend met alle bepalingen der Fransche strafwetten, zich boven alle staatsmagten scheen te willen verheffen, en van den anderen kant, de Belgiesche misnoegden, onder aanvoering van adel en geestelijkheid, en gesterkt door tijd-, schot-schriften en petitien, aan de regering zelfs het wettig en constitutioneel gezag durfden betwisten. In de Zuidelijke gewesten werd nu alles wat Noord-Nederlandsch is, hatelijk, verachtelijk en bespottelijk gemaakt, en, van een' anderen kant, werden in Noord-Nederland alle de daden, wenschen en verlangen der Zuid-Nederlanders, als oproerig en muiltuchtig uitgekreten.

Het misnoegen nu eenmaal tegen het Gouvernement bestaande, vond telken dage een nieuw voedsel, daar de Ministeriële Departementen, wel verre van de eigenlijk gezegde staatsbelangen als hun eigendom te beschouwen, integendeel alle plaatselijke belangen naar zich trokken. Men vergat dat de nijverheid van elke plaats, onder goede wetten, het best voor zich zelve zorgt, en dat, met de welvaart van elke bijzondere plaats, de algemeene welvaart het weligst zal groeijen. De Grondwet had, wel is waar, eene zeer merkbare scheidlijn getrokken tusschen het algemeen bestuur, waarvoor de Ministeriën dienen, en het bijzonder bestuur van Provintien of Gemeenten; doch dit heilzaam beginsel moest in de dwalingen en in den slenter van het administratief bestuur, bij ons van de Fransche dwinglandij overgebleven, vele hinderpalen vinden, en onder hulp van het Koninkrijk gezag, scheen de Grondwet, naar geest en letter, voor de dwalingen te moeten achterstaan. In Frankrijk moest het souvereine volk over elk gehucht regeren, en *Napoleon* had niets tegen dezen zoogenaamde geest van centralisatie, waardoor de middelen van elk ingezetenen en van elke plaats in zijne

handen vielen, doch het was tegen den aard onzer grondwettelijke instellingen, om te willen doen voortduren, eene slaaffche afhankelijkheid van een al te centraal bestuur, zonder welks toestemming, gelijk men zeer naar waarheid aanmerkte, niet de minste schade aan eenen dijk hersteld, noch een vengster van eene gerechtszaal mogt worden in orde gebragt; ja, welke men raadplegen moest, om een' gevangenen een geneesdrank in te geven. Toen nu eenmaal bij onze Zuidelijke medeburgeren het denkbeeld had ingang gevonden, dat door de Ministers niets goeds konde worden verrigt, en overal en in alle zaken de hand der Ministers werd gezien, zoo vond men dan ook telken dage nieuwe reden tot klagten, en moest noodwendig de verwijdering steeds grooter en grooter worden.

Bij dit alles, hadden eenige onvoorzigtige bemoeijingen met zaken van godsdienst plaats, waardoor, indien ik mij zoo mag uitdrukken, de vooringenomenheid tegen het Nederlandsch bestuur, in het Zuiden meer en meer *populair* werd. In vroegere tijden was de hervorming de voorname oorzaak der afscheiding geworden en men kon alzoo niet genoeg bedachtzaam en omzigtig wezen, bij alle zaken, welke tot kerk en altaar betrekking hebben. Over het algemeen was mij nimmer zeer duidelijk, het regt dat men aan het Gouvernement wil toekennen, om zich (immers alleen als betaalsheer?) met de bewerktuiging der godsdienstige genootschappen in te laten. Geene der vele kerken, die met of zonder eenheids-formulieren, in onzen nieuwen staat, als leer en kweekscholen der menschheid aanwezig zijn, om het even of zij dit in een Katholieschen, Griekschen, Protestantischen, Joodschen of anderen leertrant of vorm willen wezen, moet

als zoodanig haren sektischen invloed op den Staat kunnen doen gelden, maar ook omgekeerd moet de Staat, of het hoofd van den Staat, zich geen gezag aanmatigen, over hetgeen men in die kweekscholen gewoon is, zuiverheid of onzuiverheid in de leer te noemen. Als ik de grondwet opsla en nalees de zeven artikelen welke het zesde hoofdstuk *van den godsdienst* uitmaken, zoo kan ik reden noch aanleiding vinden, voor die daden van bemoeialheid, welke men zich op dit stuk gelijk in zoo vele andere gevallen heeft veroorloofd. Commisfariaten politiek in den ouden zin, zijn, volgens de nieuwe beginselen, niet bestaanbaar. Nederland als zoodanig heeft geene kerk; de Natie als zoodanig heeft geene kerkleer, en de beide Departementen ten dienste der moeder, dochter en kleindochter kerken ingesteld; mogen zich hoofdzakelijk bezig houden, met in de aartsbisdommen; bisdommen, vikariaten en aartspriesterschappen, gelijk mede in de sijnoden, provinciale en klasfikale besturen, te herinneren, aan de zeven artikelen, waarbij aan het Gouvernement alle magt ontnomen is, om zich immer of ooit eenigen invloed aantematigen in louter kerkelijke zaken. Vreemd was dus de oprigting van een *collegium philosophicum*, waardoor het Gouvernement zich regtsstreeks of middelijk, met de geloofsleer bemoeide, en het was den nadenkenden duidelijk, dat de vijandelijke gezindheid, uit den aard der zaak, tegen deze instelling bestaande, dezelve, schoon met de beste bedoelingen opgerigt, weldra moest nutteloos maken. Alle bemoeijing met kerkelijke zaken, waarbij noodzakelijk het uitwendige zoodanig aan het inwendige verbonden is, dat men zich met het eene inlatende, het andere niet geheel en al onaangeraakt laten kan, wordt eene hoogst bedenkelijke zaak wanneer een protestantsch

Vorst met de roomfche geestelijkheid in aanraking komt. Prins *Mauritz* had den afgezondenen van de Staten der Zuidelfke gewesten gezegd: „Vereenig u met ons, de „godsdienst zal geen beletsfel zijn.” Ook in onzen meer verdraagzamen leeftijð, zoude de godsdienst geen hinderpaal tegen de vereeniging zijn geworden, wanneer men zich flechts aan het voorbeeld van *Jozef II* had herinnerd, en alleen van den loop der tijden had verwacht, hetgeen noch door kunst noch door geweld konde worden daargesteld. Naar de meening van *Napoleon*, zijn bij her Staatsbestuur, de onhandigheden voor de rust der volken meer gevaarlijk, dan de ftellige misdaden; in het Koninkrijk der Nederlanden, dacht men, dat de onhandigheden ophielden noodlottige gevolgen te hebben, wanneer zij met zuivere inzigten en edele bedoelingen werden gedaan. Helaas! voor ons menschen is het niet genoegzaam het goede te willen, maar ook dit goede moeten wij zoeken en najagen met beleid en voorzigtigheid.

Vier millioenen Katholijken waren met twee millioenen Protestanten vereenigd, en die vereeniging konde alzoo geenen anderen grondslag vinden, dan in de suprematie van het burgerlijk en tijdelijk over het geestelijk en kerkelijk gezag. Toen alzoo onze Staatslieden de fcheidmuur omverre werpen, welke de Kerk van den Staat houdt gefcheiden, deden zij den eerften stap tot vernietiging van het fundament van ons maatschappelijk verdrag. Toen gehuurde pennen met spot en fmaad den Roomschen eerdienst moesten aanranden, toen het godsdienstig onderwijs aan eenen hooger en invloed werd onderworpen, is het fein gegeven tot verdeeldheid en opftand en aan de numerieke meerderheid de overwinning verzekerd.

Toen men in het Noorden van een Christelijk Nederland ging gewagen, moest men weldra in het Zuiden aan een Katholijk Nederland denken. Waarlijk men heeft Vaderland en Koning grooten ondiens bewezen, door met het oude lied, „de Godsdienst is de steun der Staten,” het oude zuurdeeg van Kerkelijke vervolgzucht weder aan het gisten te brengen. Maar, helaas! *Quem Jupiter vult perdere prius dementat*. De eerdienst wel verre van altijd een steun der Staten te zijn, heeft er dikwijls den val van bewerkt; en een Gouvernement dat zich met religie zaken en leerstellige begrippen inlaat, verklaart den oorlog, aan alle de ingezetenen, die zich met zijne beslissing niet vereenigen kunnen

Even zoo was het met de verordeningen over het gebruik der Nationale taal, niemand zal ook ten deze de goede bedoelingen van het bestuur miskennen, maar ook niemand zal de gebezigde middelen willen verdedigen. Door een zamenloop van gebiedende omstandigheden, is de Fransche taal, meer dan dit ooit de Latijnsche geweest is, of zijn kon, eene algemeene taal geworden. De eerste en toongevende klasfen van menschen, in alle Landen, de Hoven, de Ministeriën, de geheele groote wereld zijn meer of min Fransch geworden, de tegenwoordige Europefche beschaving heeft zeer duidelijk eene Fransche kleur, en ik zoude niet eindigen als ik alles wilde opnoemen, wat het Fransch in onze tijden tot eene onontbeerlijke zaak in de zamenleving gemaakt heeft. Intusschen blijft het waar dat de taal het afdrukfel en gewrocht is van het volkskarakter, dat zij onaffcheide-lijk is van het wezen eener Natie, en dat eene Nederlandsche Nationaliteit dan ook geenen sterkeren waarborg kent, dan eene Nederlandsche taal. Een volk dat zijne

taal veracht, is rijp voor de vreemde dienstbaarheid, en daarom riepen de wijzen van alle tijden, de natiën die prijs stelden op vrijheid en onafhankelijkheid uit ééne mond toe, „eert eigene taal en eigene letteren, zoo gij een volk wilt blijven.” Toen nu de Hollanders en Belgen beide Volken van denzelfden Stam, wederom eene zelfstandige Natie vormden, konde het bestuur niet onverschillig wezen, aan een herstel der eenheid van taal en van volksgeest. Mischien zelfs is het niet ten onrechte aangemerkt, dat eene volkomen gelijkheid tusschen Nederlandsch en Fransch, in acht te willen nemen, bij de overmagt die de fransche beschaving overal bezit, vroeg of laat ten gevolge zoude moeten hebben, de onderwerping der Nederlanden aan Frankrijk, en der Nederlandsche Natie aan het Fransche volk. Nimmer mogt ook de Nederlandsche regering vergeten hare roeping, om de eerste aanvallen der Fransche dwingelandij af te wenden, steeds moest zij gedachtig zijn, dat het Koninkrijk der Nederlanden door Europa was opgericht, als voormuur tegen de Fransche overheersching, en dat in een oorlog tusschen de Nederlanden, en het Fransche volk, in een oorlog om gevoelens en beginselen, gelijk de dag van morgen dien op kan leveren, de Fransch gebleven burgers, die alle toenadering tot het Nederlandsche hadden vermaad, eene krachteloze voorhoede in dien kamp der Natiën zijn. De handhaving van het beginsel der Nederlandsche eigendommelijkheid bleef, alzoo de eerste plicht der regering; maar ook hier kon de wenschelijkheid van het doel, de ongepastheid der middelen niet regtvaardigen, en was bepaaldelijk alles wat naar dwang zweemde, even ongepast als nutteloos. Zoodra

nu de Nederlandsche taal met wezenlijk of schijnbaar geweld werd opgedrongen, althans het gedwongen gebruik van die taal, de handelingen des dagelijkschen levens moest belemmeren, werd onze Nederlandsche taal gehaat, en zag men gaarne over het hoofd, dat die taal eenmaal was, en ook heden ten dage is, de bewaarplaats van vrije en edele nationale begrippen. De dwingelanden wierden er door uit hunne zetels gestoten, en zij ademde staatkundige en godsdienstige verdraagszaamheid en echte burgerlijke vrijheid, toen er in de overige talen van Europa, nog geen woorden voor bestonden. Maar het ligt in den aard van den mensch, al dat geen te haten en te verachten, waaraan zich het denkbeeld van dwang en geweld kan paren, en zelfs het goede terug te stooten, dat hem naar een anders luimen of grilligheden wordt opgedrongen, en alzoo heeft ook de min voorzigtige belangstelling des bestuurs, in de uitbreiding der nationale taal, krachtadig medegewerkt om een muur van haat en vijandschap tusfchen de beide helften des rijks op te trekken, waardoor de wederzijdsche goede verstandhouding, welke alleen de duurzame vrijheid en onafhankelijkheid van het nieuwelings hereenigd volk kan handhaven, van dag tot dag verminderde, tot dat de treurige gebeurtenissen der laatste tijden, ons al de grootheid der bestaande verbittering deden kennen. Ik herinner mij dat de schrijver van het bekende boekken *over volksgeest en burgerzin*, het met eenigerlei forskheid verdringen van het fransch, onbillijk en onvoorzigtig noemt, en uit beide oogpunten met goede staatkunde niet overeenkomstig. De tijd heeft op deze uitspraak het merk der ondervinding gezet en het nageslacht zal zich

verwonderen, hoe een goed Koning en een trouw volk, zich door lomphed en onhandigheid, van elkander verwijderd zagen, en bij welvaart en uitwendigen vrede, het zwaard als scheidsman inriepen, ook ten koste van volks-eer en van volksgeluk. Waan niet dat oorspronkelijk de invoering der Nederlandsche taal in de Zuidelijke gewesten werd afgekeurd. De Belg van onze dagen, verschilt minder van zijne voorvaderen, dan eene oppervlakkige beschouwing schijnt aan te duiden, en nu vertoont ons de geschiedenis, in Brabant en Vlaanderen, van oudtijds, het beginfel levendig, dat de vriend van zijn Vaderland tot het vasthouden aan de Nationale taal is verplicht. Bij het aanbevelen zijner zuster als Landvoogdes zeide daarom *Philips* tot de Staten te Gent vergaderd. „Ik geef ze u omdat ze in de Nederlanden is opgevoed, en de Nederlandsche taal spreekt. Evenzeer bewijzen de plakkaat-boeken van deze zelfde Provintien, van het begin der 12de en 13de eeuw tot op de laatste tijden, voor het vast gebruik der landtaal, terwijl de Vlamingers, blijkens de staatsstukken en verzoeken van 1790 en 1793, steeds in de taal hunner vaderen spraken, tot hunne voormalige Heeren, en, gij weet het, zelfs onder het juk der Fransche dwinglandij, hebben zij openlijk en luide het ongestoord gebruik hunner landtaal verlangd. Van waar dan die plotselinge afkeer van hetgeen hun te voren, van geslachte tot geslachte, lief en dierbaar was? Het was omdat men door besluiten, circulaires en instructien, dwingen wilde. hetgeen door tijd en overreding van zelven zoude zijn gekomen. Onze Zuidelijke landgenooten zagen ook hier de hand van den Heer *van Maanen*, en van dat oogenblik werd eene goede uitkomst ook bij de edelste bedoelingen onmogelijk.

Gij wacht wel niet, dat ik hier alle de zoogenaamde grieven opvolgend zal gaan behandelen; bij de meeste gelden dezelfde aanmerkingen. Goede en lofwaardige oogmerken van de zijde des bestuurs, doch tevens onvoorzigtige en onbedachtzame uitvoering. Vooringenomenheid en onwil bij het ontevreden volk, en eindelijk, bij de ontkenning, eene dwaze toegeeflijkheid, welke de eischen der misnoegden vermeerdert, of eene stijfhoofdige volharding, welke aan halfstarrigheid doet gelooven, daar waar alleen aan standvastigheid moest kunnen worden gedacht. Wie zal b. v., om ook eens te gewagen van die klagte, welke zich voor korte maanden alom verhief, onder het woord van den dag, *Monopolie van Onderwijs*; wie zal kunnen ontkennen, dat zoo er immer door eene regering maatregelen met de beste oogmerken genomen zijn, het zijn waarlijk die betrekkelijk het gedeelte van het openbaar onderwijs, hetwelk hier beoogd wordt. Geene andere toch is de bedoeling, dan eene gewenschte verlichting te doen doorbreken, welke België bewaren moest voor de middel-eeuwsche duisternis; men heeft willen beproeven om hen, die zich tot den eerwaardigen Priesterstand opleiden, eenige kennis te doen verkrijgen, en hen tot geschikte herders en leeraars hunner gemeenten te maken. Maar wij vragen: of op de dierbaarste van alle regten, op de vrijheid namelijk van geweten, geen inbreuk was gemaakt, wanneer aan den vader verhinderd werd om zoodanige leerstellingen aan het kind in te prenten, als welke hij vermeende dat alleen ter zaligheid konden geleiden? wij vragen: of op het dierbaarste van alle regten, op dat der vrijheid van geweten, geene inbreuk werd gemaakt, wanneer men de vader noodzaakte om de opvoeding van zijn kind te vertrouwen aan

Iemand, die de zaden van ongeloof en ketterij in de teedere ziel konde strooijen? Ik vraag hier niet naar hetgeen, mijnes inziens, ons Nederlandsch Staatsverdrag over deze en andere geschilpunten heeft gewild, daar het verwijt van verkrachting der Grondwet slechts het gevolg was der ontevredenheid, welke de genomen maatregelen verwekten, en zeer zeker, als de handelingen des bestuurs meer in den geest onzer Zuidelijke landgenooten waren geweest, de voorschriften dier Grondwet minder scherpelijk en angstig zouden zijn ingeroepen en uitgelegd. Ja, gij zult het met mij erkennen, men heeft in het algemeen bij de toepassing van beginselen, den goeden regent waardig, niet genoegzaam gelet, hoe aan de menschelijke zwakheid, gepastelijk te gemoet te komen. Men heeft vergeten, dat men ingewortelde vooroordeelen niet in eens moet willen beheerschen, en, in een woord, door drift en neiging geleid, heeft men nimmer kalm genoeg berekend, of de overgrootte menigte in de Zuidelijke gewesten reeds rijp was voor den overgang tot het betere. Ik kom dan ook tot het besluit, dat zonder eens de vraag naar de wettigheid, of onwettigheid der gedragingen van ons Gouvernement te willen opwerpen, althans zeker de doelmatigheid der meeste maatregelen ernstiglijk kan worden betwijfeld, en ten deze opzichte weinig is gedaan, om de in den oorsprong gedwongen' vereeniging van Zuid en Noord, door liefde en vertrouwen te doen bevestigen.

De vereeniging tusschen het Zuiden en Noorden was gedwongen. Ik kan het niet genoeg herhalen, omdat vele onzer Noordelijke landgenooten in elke klagte uit het Zuiden opgegaan, als het ware een blijk van zwarte on dankbaarheid willen vinden, en in de Belgen slechts ver-

standeloozen willen zien, wier wispelturigheid heden wrevelig verwerpt, wat zij gisteren vuriglijk begeerde. Bij eene dergelijke gedwongen vereeniging, kwam alles aan, op de bedaarde en kalme leiding des bestuurs. Het denkbeeld van een' kamp van strijdige belangen tusschen de nieuwe landgenooten moest zorgvuldig worden vermeden, en alle pogingen moesten worden aangewend, om het Noorden door de voorspoed van onze dagen, den voorvaderlijke overvloed te doen vergeten, om het Zuiden door milde instellingen, aan den nieuwen Staat zoodanig te verbinden, dat geen oog van begeerlijkheid naar Frankrijk werd gewend. De regering had om tot dit doel werkzaam te wezen, een steunpunt in de grondwet. Die grondwet, wilde de regering des regts en men verkoos de regering des eigenbelangs. Die grondwet wilde de zelfstandigheid en zelfwerkzaamheid van stedelijke en provinciaal bestuur, en men verkoos een stelsel van centralisatie, hetwelk met den geest onzer instellingen onbestaanbaar was. Men vergete toch nimmer, dat, naar den elendigen geest der Fransche centralisatie, welke bij ons is overgewaaid, de hoogste en tederste belangen minder komen ter beslissing des Konings, dan wel aan de willekeur van commiesen en klerken zijn overgegeven, zoodat er langs dezen weg, eene bureau-tirannij wordt ingesteld, meer ondragelijk dan de tirannij van dezen of genen grooten wereldbedwinger, die onder eereboogen en laauwerkransen, het vernederende der dwingelandij doet vergeten. Ook hier lag bij ons de oorzaak des kwaads in het gemis van een Ministerie, dewijl de verantwoordelijke Staatsman zich nimmer op eigen' naam en voor eigen' rekening de daden zal veroorlooven, waartoe de Vorstenknecht, onder Vorsteliijken waarborg, al ligtelijk zal besluiten. De

grondwet wilde eindelijk een bestuur voegende aan eene Natie, welke, de kinderschoenen ontwasfen, tot den mannelijken leeftijd nadert, en men verkoos een zoogenaamd vaderlijk bestuur te geven, waaronder slechts de Natien in de tijden harer kindsheid kunnen gelukkig zijn. Zoolang het kind aan den leiband loopt, is de wil des vaders eene godspreek, welke noch onderzoek, noch tegenpraak veroorlooft, maar als natuur den zoon meerderjarig heeft gemaakt, zoo kan de vader niet meer eigenmagtig gebieden, zoo mag de zoon niet meer blindelings gehoorzamen; onder eene Grondwet, welker beginselen doelmatig, doch welker onvolledigheid blijkbaar is, zijn de twee gedeelten des rijks te zamen vereenigd. De Mogendheden bepaalden dat de Belgen en Hollanders naar ééne staatswet wierden geregeerd, maar zij vergaten zich de uitspraak voor te behouden, of de vervaardigde Grondwet voor allen geschikt, allen heilig en dierbaar zoude wezen. In de eerste en voornaamste plaats, hadden 's Konings Raden en Ministers, denkbeelden moeten verzamelen, en aan 's Vorsten overweging onderwerpen, over den aard der koninklijke magt, volgens de beginselen van ons Staatsregt en meer bepaaldelijk over de wijze waarop *de magt des Konings* in de Grondwet vermeld, konde en moest uitgeoefend worden. De Heer *van Maanen* zag in de Nederlandsche Monarchij, de onbeperkte alleenheersching, alleen getemperd door de bevoegdheid om in de tweede kamer der Staten Generaal, over de aangelegenheden des lands, openlijk het woord te voeren. Een ander zag welligt in den Nederlandschen Vorst, een President der Vereenigde Staten van Amerika; beide hadden, hetzij met bescheidenheid gezegd, groot ongelijk, maar de Koning zelf behoorde hier niet als scheidsman opte-

treden, nimmer konde aan Hoogstdenzelfen de bevoegdheid worden toegekend, om eigendunkelijk te beslissen, dat, naar Nederlands Staatsverdrag de magt des Konings een en alleen door zijnen perfoonlijken wil, konde worden uitgeoefend. Indien al eens Nederland eenmaal het voorbeeldeloos geluk had mogen smaken, om den uitverkoren sterfeling tot deze taak berekend, op den Troon te zien, moest men dan ten minste niet gedacht hebben, om ligchamelijke ziekte, gebreken en afgeleefden ouderdom, of om het geval dat een opvolger op zijn achttiende levensjaar, de regering kon aanvaarden. De gevolgen van het aangenomen dwaalbegrip om het zedelijk wezen door het perfoonlijk wezen te doen verdringen, hebben zich overal doen zien. Het Monarchaal beginsel der Grondwet is werkeloos gebleven, dewijl de Vorst steeds den perfoonlijken invloed, boven den invloed der koninklijke waardigheid stelde. Het voorbeeld van *Napoleon* had bewezen, hoe zwak en krachteloos een Gouvernement is, alwaar alles uitsluitenderwijze aankomt, op de hoedanigheden en daden van één perfoon. De meest zeldzame talenten kunnen den Troon niet schragen, wanneer zich een eenig mensch geheel alleen tegen over eene gansche Natie stelt. Bij de minste botsing, staat het bestaan der Monarchij op het spel, en bij den lichtsten storm, ligt de boom ter neder, waarvan men de wortels tot in het middenpunt der aarde geloofde. De gebeurtenissen der laatste tijden, hebben helaas! in ons ongelukkig Vaderland ook de waarheid dezer stellingen bevestigd en met innerlijke smart, zagen wij de zwakheid onzer regering op een tijdstip, dat een moedig en mannelijk besluit het bestaan van den Staat konde redden. In den storm hebben wij geleerd, dat een Vorst die geen Ministerie heeft, volko-

men gelijk is, aan een' stuurman zonder roer. In de hachelijke oogenblikken welke wij beleven, hebben wij den Koning gezien, zonder den steun welke hem zoo noodig ware, en wij hebben hem dien steun zien zoeken, daar waar dezelve niet te vinden is — bij de Staten Generaal. Het is eenig en alleen bij eenen wel ingerigten Staatsraad, Raad van Ministers of Raad van bestuur, dat de Koning bij aanhoudenheid en dan ook vooral in den drang der tegenwoordige omstandigheden, datgene zoude moeten zoeken en vinden, wat hij thans genoodzaakt was te vragen, aan een ligchaam dat uit zijnen aard in geenen deele hiertoe geschikt was, of zijn kon. In dagen van rust en vrede, hadden wij het stuk en brokwerk in alle zaken van administratie en bepaaldelijk in het vak van wetgeving, aan het tot dus verre gevolgd stelsel te danken, in dagen van onrust en tweedragt, zullen wij, in dat stelsel, den ondergang des Staats vinden. Toen de vervaardiging onzer Wetboeken werd opgedragen, aan commissien van verschillenden aard en van geheel ongelijksoortige zamenstelling, kregen wij dat gebrekkig werk waartegen zich alle regtsgeleerden zoo openlijk verklaren; bij de beraadslagingen, over hetgeen tot redding des Vaderlands, dient te worden gedaan, zal eene gelijke oorzaak tot gelijke uitkomst geleiden. Welk verstandig en zamenhangend besluit, is er toch te wachten van eene Staatscommissie, waartoe de Heeren *Tammo Sypkens* en *Le Hon*, *Donker Curtius* en de *Gerlache* behooren? Welk heil is er te hopen, van een' raad van Ministers, waar de Heeren *van Maanen* en *van Doorn*, *van Tets* en *Clifford* hunne meeningen zullen doen gelden? De doctors welke over de ziekten van ons staatsligchaam moeten uitspraak doen, zullen onderling de oude mediceale spreuk in toepassing brengen: *passez moi le casse et*

je vous passerai le séné, en de patient moet onder de langdurige beraadslaging, noodwendig het oogenblik des geheelen ondergangs zien naderen, zoo al niet bij gebrek aan wijze woorden, dan toch altijd bij gebrek aan wijzen raad.

Het wanbegrip om personen te laten handelen, daar waar instellingen moesten werkzaam wezen, heeft de Grondwet meer en meer op den achtergrond gedrongen. De Ministers werden commiesen aan welke soms de zorg over hetgeen de mindere belangen betreft, goedgunstiglijk bleef opgedragen; de Raad van State werd het gasthuis der *imyalieden* en der *incurables*, en de Aristocratie voor elken Staat noodzakelijk, voor eene vertegenwoordigende Monarchij onmisbaar, welke zoo geheel ligt in den geest der Grondwet, om tusschen Vorst en Volk, ter verdediging van beider regten te staan, die Aristocratie werd eene onbeduidende en kleingeestige instelling, van het oogenblik dat er openlijk handel in adelsbrieven werd gedreven, en dat men bij besluit, onder de aanzienlijksten van den lande zag benoemen, mannen die voorzeker tot dezen hoogen rang behoorden, noch door diensten aan den Staat bewezen, noch door geboorte, noch door gegoedheid.

Ja, eene staatsregeling wordt niet in de zeden der natie opgenomen, om dat de artikelen dier staatswet, op perkament staan geschreven; eene goede staatsregeling is niet het werk van één mensch, van één' tijd, maar van eeuwen. Maar nimmer verkrijgt eene Grondwet blijvend bestaan, wanneer zij gedeeltelijk en stukswijze wordt ingevoerd. De kracht van het geheel bestaat in de harmo-niesche medewerking van alle deelen, en wanneer de eene staatsmagt zich ontwikkelt boven en buiten de andere, is het even als of bij het menschelijk ligchaam, de groei van een der ligchaamsdeelen ten koste der andere

leden geschiedt. Men zegt in ons jaar 1830, naar den stijl der Christenen, volgens *Dionysius den kleinen*, niet meer met den Franschen *Mazarin*: „Frankrijk is gelijk „aan een' goeden ezel, hoe meer men hem belast, hoe „beter hij loopt.” In onze dagen schrijft geen Minister van Finantien aan een' der thans regerende Vorsten, gelijk de opper-intendant *Bouillon* aan zijnen Koning: „Uw „volk is al te gelukkig; het is nog niet genoodzaakt om „gras te kaauwen.” Maar als men, bij onze verfijnde zeden, de hardheid der uitdrukkingen schuwt, zoo schuwt men daarom niet evenzeer de hardheid der zaken. Verbiedt dan de welvoegelijkheid om bij eene koninklijke magt zonder grenzen, het woord *dwinglandij* uit te spreken; verbiedt dan de beleefdheid om bij overdrijving van parlementaire bevoegdheid, van de misdrijven eener oppermagtige nationale conventie te gewagen; verbiedt, eindelijk, de kieschheid, om bij uitspattingen der regterlijke magt naar Frankrijks parlementen te verwijzen. Wij weten toch altijd, dat de constitutionele regering slechts bestaan kan door het evenwigt der magten; wij weten dat ook bepaaldelijk het Nederlandsch staatsgebouw is gegrond, op het beginsel van verdeeling der oppermagt en van het hiermede in verband staande stelsel van evenwigt der onderscheidene magten, en dat daarbij wel bijzonder de gewone magtsverdeeling in wetgevende, uitvoerende en regterlijke magten is aangenomen en bevestigd. Bij onze Zuidelijke landgenooten moest het aankomen op de getrouwe naauwkeurige en letterlijke uitvoering der Grondwet, als de voorwaarde onder welke de vereeniging der twee volkeren had plaats gevonden. Mogt ten deze opzichte een eenig regtmatig verwijt mogelijk blijven, zoo heeft men hierdoor aan adel en geestelijkheid het wapen

in handen gegeven, om den Staat tot in deszelfs grondslagen te beroeren. Het Koninkrijk der Nederlanden was ontstaan door, met en uit de Grondwet. Alle staatsmagten in dat rijk ontleenen hare magt regtstreeks uit die Grondwet, en geen menschelijke wil ter wereld behoort zich te kunnen stellen tegen hetgeen door deze onze staatswet is geboden. De hoogste burger is even als de laagste, onderdanigheid aan die wet verschuldigd, en het middel moet voorhanden wezen, om de overtreding voor te komen of te straffen. Nu zich bij ons de lage ambtenaar op den hooger ambtenaar beroept, en van dezen, langs den zoo zeer gerekten schakel der bureaucratie opklimmende, eindelijk de Koning zelf in den gerigte staat, blijven noodwendig de klagten en beschuldigingen wegens vergrijp tegen de Grondwet onvervolgd, en kan dan ook de Nederlander voor miskende of geschonden' regten geene herstelling vinden, zonder het ongelyk of de schade op het hoofd van den Staat te verhalen, en wanneer nu de onschendbaarheid des Monarchs tot de axiomata der vertegenwoordigende regering behoort, zoo valt het niet te ontkennen, dat men, langs den gekozen weg, tot de zuivere alleenheersching is genaderd, waar de Grondwet tegen willekeur en despotismus even veel beteekent, als een strafwetboek zonder strafbepalingen tegen boosheid en misdaad. Wanneer alle besluiten en gouvernementenbevelen, over welker onwettigheid men zoo luide heeft geklaagd, buiten den altoos geëerbiedigden naam van *Willem*, nog eenen anderen hadden gevoerd, tegen welken men, bij den regter, had kunnen en mogen opkomen, zoo waren mischien tegen eenige hoofden van Ministeriële departementen klagten en beschuldigingen ingebracht, maar zeker had het geweld ons

maatschappelijk verdrag nog niet verbroken en vernietigd.

Om met juistheid en naar billijkheid en waarheid, het gebeurde in België te beoordeelen, behoort men zich te verheffen boven den afkeer, welken zoo vele jammerlijke tooneelen, noodwendig moeten verwekken; men behoort de gruwelen van moord en roof en brandstichting voorbij te zien, om tot vroegere oorzaken op te klimmen. Het losgelaten gemeen, eenmaal aan het hollen, is in alle landen tuk op plundering en dorstig naar bloed, en wil men, in alle Belgen, slechts medepligten van roof en doodslag zien, zoo moet men de scheiding van de Zuidelijke Provinciën verlangen, gelijk men de afzetting van een kankerachtig lichaamsdeel verlangt. De indruk welke de jongste gebeurtenissen, bij ons allen, moesten te weeg brengen was zoo grievend, ons hart was, door bittere droefheid en grievende teleurstelling, zoo zeer geschokt en bekneld, dat wij ons waarlijk niet in staat gevoelden, om met kalmte en bezadigdheid eenig oordeel uit te spreken; alle onze gewaarwordingen en denkbeelden verloren zich in den haat aan mitterij en oproer, en in de daden der Zuidelijke landgenooten, zagen wij slechts de gapende wonden waaraan zij het lieve Vaderland en de goede Vorst zoo smartelijk doen lijden; thans tot meer bedaarde stemming gekomen, vertoont zich het voorledene eenigzins in een ander daglicht. Stellen wij ons voor, dat in plaats der nu bestaan hebbende vereeniging, het Noorden ware gevoegd bij het Zuiden, dat een Monarch den Katholijken Godsdienst belijdende, aan het hoofd van den Staat ware gesteld, dat de overgroote meerderheid der ambtenaren, behoorde tot de Zuidelijke gewesten, en mede belijdenis deed der Ka-

tholijken Godsdienst; stellen wij ons voor dat het bestuur in de Belgiesche Provinciën, geheel beschikken kon, over de verkiezingen tot de tweede kamer, en dat alle Belgiesche afgevaardigden, onder invloed van gezegd bestuur verkozen, altijd in welgesloten slagorde tegen ons stonden, gereed om hunne geloofsgenooten in het Ministerie, op alle mogelijke wijze, te helpen en te ondersteunen, en om steeds alles af te wijzen, wat van onze zijde, te regt of te onregt, mogt worden verlangd en gevorderd. Verbeelden wij ons dat een Roomschegezinde aan het hoofd van ons hervormd kerkgenootschap wordt gesteld, dat men, bij besluit, de Fransche taal in onze gewesten wil invoeren, dat onze kinderen moeten worden opgevoed naar de denkbeelden van het Zuidelijk Ministerie, dat de Belgiesche Ministers zich de bevoegdheid toekennen, om de wetten van den lande uit te leggen en te verklaren, en laat mij mogen vragen of deze staat van zaken onze goedkeuring zoude verwerven? of wij een *Antoninus* op den troon en *Sully* in het Ministerie hebbende, hierdoor onze ontevredenheid zouden zien verdwijnen? of wij, zelfs de zekerheid hebbende, dat in den loop der eeuwen eene reeks van *Antonynen* aan het hoofd van den staat zoude staan, met ons lot zoude te vreden wezen? En vooronderstellen wij nu, dat een Minister wiens gezindheden wij mogen betwijfelen, wiens gedragingen wij moeten afkeuren, wiens haat en afkeer jegens ons zijn bekend, dat een dergelijk Minister het vertrouwen des Belgieschen Konings bezit, en zelfs de genegeheid van den troonopvolger heeft verworven, nemen wij aan, dat deze Minister door woord en daad, door handel en wandel, feitelijk bewezen heeft, van slechts ééne Staatsmagt te zullen erkennen en eerbiedigen, na-

melijk het onbeperkt gezag van den Oppermagtigen Koning; verbeelden wij ons duidelijke sporen te ontdekken, van de toepassing dezer staatkundige geloofsbelijdenis op het dagelijksch bestuur van den staat, verbeelden wij ons stellige bliken te zien, van eene zamenzwering tegen de vrijheden des Vaderlands, onder leiding van eenen onverantwoordelijken Minister, en op den geleenden naam van eenen onschendbaren Koning, en vragen wij nu in opregtheid en met de hand op het hart, of wij voor een dergelijk bestuur, eenige genegenheid zouden gevoelen? of tijdelijke welvaart en voorspoed, onze klaagstem zoude versmoren? Ja, het bleef mogelijk, dat het denkbeeld van profetienmakerij verre was van de bedoeling der regering. Het was mogelijk dat het bestuur, hetwelk wij durfden verdenken, met de beste en edelste gezindheden voor ons geluk was bezielde. Het was mogelijk, dat de Minister, welken wij haten, het cieraad is zijner eeuw. Wij zwakke en feilbare menschen kinderen handelen en oordeelen alleen naar den schijn, wij zien alleen de uiterlijke daden; de bedoelingen en beweegredenen kent alleen de Opperrechter in den Hemel, die harten en nieren beproeft. En wanneer nu de wijze zich driewerf bedenkt alvorens te oordeelen, zoo beslist het gemeen, naar den indruk des oogenblik, en de groote meerderheid der Natien bestaat uit dit gemeen van hoo-gen of lagen rang. Vragen wij dan niet, wanneer wij de openbare meening, in onze Zuidelijke Provinciën, zullen beoordeelen, of die meening juist en goed was? maar vragen wij, of onder gelijke omstandigheden, ook bij ons, eene dergelijke meening niet zoude zijn ontstaan? Vragen wij niet aan welke zijde, wezenlijk en waarachtig, de waarheid is, maar vragen wij of de schijn

niet zoodanig tegen ons was, dat men zieh ter goeder trouw konde bedriegen, en erkennen wij dan rondelijk, met die openhartigheid, in welke onze vaders eer stelden, dat het nageslacht regt doende aan de oogmerken en inzigten onzer Nederlandsche regering, tevens onze Zuidelijke medeburgers niet geheel in het ongelijk zal stellen, in zoo verre deze naar mogelijkheden en waarschijnlijkheden hebben geoordeeld, gelijk hiertoe door de onbedachtzaamheid der regering is aanleiding gegeven. Stel u voor een man van onberispelijke zeden, die, bij de bewustheid van zijn vlekkeloos gedrag, zich veheven gevoelt, boven hetgeen door de Maatschappelijke welvoegelijkheid is gevorderd, en zich niet voor den schijn des kwaads weet te wachten, zal niet het algemeen, naar dit uiterlijke moeten oordeelen en besluiten, en zal onze man zich met reden mogen beklagen, wanneer het oordeel over hem wordt uitgesproken, naar den maatstaf, welken hij zelf ter zijner beoordeeling heeft geleverd?

Laat ik dan tot het besluit mogen komen, dat de Belgen zich door hunnen opstand niet zoodanig hebben verlaagd en vernederd, dat zij geheel onwaardig zijn om met ons een volk uit te maken; zij hebben onbedachtzaam en onberaden gehandeld, maar tot deze onbedachtzaamheid en onberadenheid kan althans het gedrag der hooge regering hebben aanleiding gegeven. Denken wij bij dezen opstand, noch aan den invloed der geestelijkheid, noch aan de aanhitzing des adels, beide toch hebben hier niets te winnen maar alles te verliezen. Waarlijk, onder de banier waarop te lezen staat: „weg met de dwingelandij! „leve de vrijheid!” zal zich adel noch geestelijkheid scharen. Het volk is noch te wapen geloopt om de middel-eeuwsche instellingen der leenroerigheid te herstel-

len; noch om aan de geestelijkheid hare aanzienlijke bezittingen en haar onbepaald gezag terug te geven. Rome moet zich over de plaats hebbende gebeurtenissen bedroeven, en de Roomsche geestelijkheid kan nimmer met een' goed hart eene partij zien boven drijven, die slechts uiterlijk zoo veel van de Christelijke kerkleer gelooft als noodig is om niet door de geloovigen te worden gesteenigd. In de vroegere volksoproeren welke in de Belgische geschiedenis staan vermeld, was steeds adel en geestelijkheid aan het hoofd der beweging, nu staat het volk geheel op zich zelf, en zoekt geene hoofden en aanvoerders onder de beide standen, welke te voren alles vermogten. De geestelijkheid zal de willekeur van den heer *Goubau*, boven de ongeloofvigeit van den heer *de Potter* verkiezen. De adel zal zich liever met den kamerheersleutel van den Koning der Nederlanden versieren en zitting nemen in de eerste kamer der Staten Generaal, dan zich te onderwerpen aan den wil van hen, welke te voren zijne vazallen waren. Het moge zeker wezen, dat eenmaal het Belgische volk door edellieden en priesters tegen het bestuur werd opgezet; het moge zelfs waarschijnlijk worden, dat men zich in den biechtstoel en op het adelijk slot, niet altijd tot bloote aanhijfing zoude hebben bepaald, en dat ook eenmaal de dag komen moest, wanneer dat oproervaandel zoude zijn ontrold, waarop: „leve het geloof!” wordt gevonden, mijnes inziens lijdt het echter geen' twijfel, of de thans bestaande gisting der gemoederen, waardoor, en tot welk einde dan ook voorbereid, kan en moet alleen toegeschreven worden, aan overdrevene denkbeelden van vrijheid en verlichting, en aan het voorbeeld onlangs door eenen naburigen Staat gegeven. Wendt zich dan het oog niet onwillekeurig naar

dat zelfde Frankrijk, hetwelk nu veertig jaren lang de crater geweest is, waaruit zich alle verwoesting en woeling over Europa verspreid hebben? Toen de partij, welke in Frankrijk de priesterheerschappij voorstond, voor de *barricades* van Parijs was bezweken, moesten ook de bejagers der regeringloosheid in Brussel den strijd aanvangen, tot welken zij, helaas! door de mislagen der hooge regering zoo openlijk waren uitgedaagd. Het gedrag van den Prins *de Polignac* deed den heer *van Maanen* kortstondig de portefeuille verliezen, en was de tonder, welke de ook bij ons aanwezige brandbare stoffen deed ontvlammen. Volksleiders hebben zich de omstandigheden ten nutte gemaakt; misnoegden hebben partij van den gunstigen kans getrokken, en het gros des volks was ook hier werktuig, gelijk altijd; maar dat gros des volks heeft bewezen, dat het zonder of tegen den wil van priester of edelman, alengskens rijp werd voor de geestdrijverij der vrijheid, en dit schijnt mij, mag ik de geschiedenis gelooven, in België een nieuw en vreemd verschijnsel. Noem nu die vrijheid, welke de Belgische bevolking verlangt, een buitensporig *Jacobinisme*, ik zal u gelijk geven, doch mij echter verheugen in den voortgang van zedelijke ontwikkeling, welke mij dit verschijnsel aanwijst. Vroeger bestond de Belgische bevolking, gelijk nog steeds de Spaansche en Portugeesche bevolking bestaat, uit adel, geestelijkheid en gemeen; doch de eigenlijke gezegde Natie, welke in den derden stand (*tiers état*) wordt gevonden, was, in onze Zuidelijke gewesten, niet aanwezig. Er bestond zelfs ten dien opzichte, in de laatste tijden, achteruitgang, in zoo verre de voogdijchap strenger werd uitgeoefend en de uitgang uit de vrijwillige

onmondigheid verder verwijderd scheen, dan in zekere tijdvakken, der vroegere geschiedenis. De Fransche omwenteling en de inlijving bij de Fransche republiek, deden andere denkbeelden rijpen en langzamerhand begonnen de ketenen van priesterdwang en van adeltrots hier en daar afteschudden, niet om naar eene redelijke en op wetten gegronde vrijheid te staan, maar om naar den Staat van regeringloosheid te jagen. Trouwens dit lag in de menschelijke natuur, waar de uitersten zich raken, en de dwinglandij steeds tot de anarchie voert, gelijk de anarchie weder de dwinglandij terug brengt. Door beschaving, verlichting en ondervinding, komen de volken langzamerhand tot de vrijheid, welke alleen bij eene deugdzame Natie, een blijvend en duurzaam bestaan kan erlangen. Onze vrome vaders zeiden, dat het sterke beenen zijn, die de weelde dragen, nog sterkere beenen zijn er echter noodig, om de vrijheid te dragen, en met knien welke steeds voor priester of edelman gebogen waren, kan men niet in den tempel der zedelijke zelfstandigheid binnengaan. Men bedroog zich dus evenzeer, met in onze Zuidelijke landgenooten, onderdanige slaven der beide oudtijds bevoorregte *Casten* te zien, als door deze onze landgenooten in het algemeen, te beschouwen als rijp voor het vertegenwoordigend stelsel, zoo als hetzelfde in den geest ligt onzer Grondwet. De Belgen zijn vreemd aan die Maatschappelijke instellingen waar de Staat de proeffschool is onzer deugd, het staatsbelang de proeffschool der zedelijkheid. Maar juist om dat die instellingen voor hun vreemd zijn, juist om dat de Grondwet op *onze*, niet op *hunne* geschiedenis, — op *onze* zeden niet op *hunne* zeden is opgebouwd, juist daarom moest de ligtgeraaktheid en de gevoeligheid der nieuwe

landgenooten zorgvuldig worden ontzien, daar het bij hunne onge oefenheid alles aankwam, op de uiterlijke vormen, en zij hierbij dikwerf het doel van het middel niet wisten te onderscheiden. De fiere Brit zal de stugheid en de opgeblazenheid van zijnen Minister kunnen voorbijzien, dewijl hij weet, dat de instellingen en zeden zijns Vaderlands hem krachtiglijk waarborgen, tegen willekeur en onderdrukking, maar hij, die slechts op het papier zag geschreven, dat de regering der wet zal aanvang nemen, hij kan zich nimmer voorstellen, dat de *satrapiesche* overmoed van dezen of genen Minister, vereenigbaar zij met de getrouwe navolging van milde beginselen en van grondwettelijke voorschriften. In het stille studeervertrek valt het gemakkelijk te betoogen, dat men geene zaken met personen moet verwarren, in het dagelijksche leven, zal al zeer dikwerf de bijl gelegd worden, aan den boom die nimmer goede vruchten voortbragt. Met diepe smart, zien wij thans het Zuiden tegen het Noorden in bloedige kampstrijd staan, dewijl zwakheid of ondeugd de uiterlijke vormen niet wist te eerbiedigen, en het ontwaakt vrijheidsgevoel werd beleedigd, door maatregelen welke aan dwinglandij deden denken, terwijl er alleen aan onbedachtzaamheid en verblindheid moest worden gedacht. Men veroordeele dan evenmin de thans in Belgien heerschende meeningen om dat roof en doodslag dezelve vergezellen, als men de hervorming veroordeelen moet, om dat zij aanleiding gaf tot den beeldenstorm. Ik geloof aan een hooger wereldbestuur, en zal dan ook nimmer, bij het voorbijvliegend tegenwoordige stilstaande, ondankbaarlijk vergeten dat een onweder niet ophoudt weldadig te zijn, offchoon hetzelfde onmiddelijk mischien hier of daar een' gelukki-

gen oogst vernielt. Ik zal steeds voor oogen houden, dat het onweder, uit den aard, slechts is van korten duur.

Een zoodanige toestand als dien wij beleven vernietigt zich zelve, gelijk de sporen van de rampen en gruwelen welke de vestiging van het Christendom, de reformatie, en den triomf der burgerlijke vrijheid op het stelsel van leenroerigheid vergezeld hebben, zijn voorbijgaan. Hechten wij ons dan ter juiste waardering der plaatshebbende gebeurtenissen, aan het wezen der zaak en geenszins aan de bijkomende en toevallige omstandigheden; de zwijmeldrank der wettelooze vrijheid deed den opstand ontstaan, wijze toegevendheid en bedaarde inwilliging zal de dronkenschap verdrijven en het kwaad doen ophouden. Met de geestelijkheid en met den adel ware er aan geen vergelijk te denken, dewijl het hier, onder welk voorwendsel en onder welke gedaante dan ook, eenig en alleen te doen zoude wezen, om te heerschen en de heerschzucht is onverzadelijk. Met adel en geestelijkheid ware het alleen een twist over het hoogste gezag, en dergelijk geschil wordt alleen beslecht door den ondergang van eene der partijen. Met het volk is het alleen om de verkrijging, van zekere, welligt ingebeelde regten te doen, en verstandige concessien zullen, zoo niet alle wenschen bevredigen, althans voor het oogenblik de rust herstellen. Maar, zegt men, concessien vernederen de koninklijke waardigheid, zij geven een nieuw voedsel aan de muiterij en doen niet anders dan het kwaad dat men vreest, tijdelijk en voor het tegenwoordig oogenblik verdwijnen. Eigenlijk ken ik noch oproer, noch muiterij, wanneer aan de eene zijde het geheele volk en aan de andere zijde het hoofd van den Staat is geplaatst, en dat nu de geheele Belgische bevolking met zeer weinige

uitzonderingen, sedert lang tegen het bestuur was verklaard, zal nu wel de meestongeloovige moeten erkennen. Maar het doen van concessien heeft ook niets vernederends, wanneer de rust des lands, en het geluk der Natie hierdoor worden verzekerd. De beroemde *Hen-drik IV* deed zelfs concessie van den godsdienst zijner vaderen, en hij blijft leven in de nagedachtenis der Franschen, ook dan wanneer de wapenfeiten van *Lodewyk XIV* en van *Napoleon* sedert lang zullen zijn vergeten. De *Stuarts* en de *Bourbons* wilden van geene concessie hooren, hunne naam kwam in vervloeking; zij bragten hun koninklijk geslacht ten val en sleepten de Natie in eenen poel van ellende. Wie zal boven dien durven verzekeren dat het geen verblinde Vorsten als vernederende concessie beschouwden, niet wezenlijk was de inwilliging van billijke en regtmatige eischen? Het is een spreekwoord reeds zoo oud als het huis *Stuart* of *Bourbon*, een spreekwoord dat ook na den val dier beide Vorstenstammen niet vergeten dient te worden, dat namelijk dat, *waar er twee kijven, er ook twee schuld hebben*, en dan bedenken men tevens, dat *Napoleon* nimmer ten tweedemaal, den keizerskroon zoude hebben bemagtigd, wanneer *Lodewyk XVIII* niet gewacht had tot de vlugt naar Gent, alvorens te erkennen dat het bestuur groote fouten had bedreven; dan vergete men nimmer, dat *Karel X* zich thans niet in ballingschap zoude bevinden, wanneer volgens den algemeenen wil, het beleid der zaken in tijds aan den Prins de *Polignac* ware ontnomen.

Ik zal dan niet ontveinzen, dat het mijn lievelings denkbeeld blijft, de banden weder te zien aanknoopen, welke de Nederlandsche gewesten te zamen verbonden. Ik verlang en hoop zulks in het belang des heelen lands, in

het belang der Monarchij. Wij allen moeten tot dit doel medewerken, en de stem welke in Holland opgaat, zal in België weerklank vinden.

Wij weten wel, dat eene magtige partij zich tegen onze wenschen verklaart, en wij hebben met een pijnlijk gevoel de vreugde gezien, welke het woord afscheiding bij sommigen verwekt. Nadere overwegingen hebben ons deswege niet gerust gesteld, en men zegge wat men wil, naar onze overtuiging, breekt geen lichtstraal door de donkere wolken, wanneer de band welke Zuiden en Noorden verbindt, moet blijven verbroken. Het handelsbelang kan mij hier waarlijk niet met de toekomst bevredigen. Door eigen ervaring weten wij, dat er eene zekere mate van grootte vereischt wordt, om eenen staat middelen tot verdediging en aanzien, in het oog der naburen te geven, en wanneer alle mogendheden rondom ons, in magt en vermogen, zoo oneindig hebben toegenomen, zullen wij dan gerust wezen over het lot dat ons beschoren is, wanneer wij na de afscheiding terug gekomen zijn, tot eenen staat waarvan de magteloosheid te voren bij elke gelegenheid, is gebleken? of zullen wij dan ons voortdurend volksbestaan grondvesten op de genade van den vreemdeling? zullen wij in volgende tijden ons lot geheel afhankelijk stellen van de gunst van verbondene Mogendheden? vernederend, ondragelijk denkbeeld, en echter een noodwendig gevolg der afscheiding. Men rekene niet op tractaten en staatkundige overeenkomsten. Door het eigenbelang des oogenblik voortgebragt, worden zij door het eigenbelang des oogenblik vernietigd. Juist de toekomstige welvaart en rijkdom van welke men droomt, zouden de jaloersheid en naijver der verbondene Mogendheden opwekken, en de beschermende hand, welligt in eene tuchtigende hand veranderen. Men

verbeelde zich ook niet, bij de eene Mogendheid, eene steun tegen de andere te vinden, men denke niet, dat geene zal gedoogen, dat eene andere ons bemagtige, dat eene wederzijdsche mededinging het bolwerk van ons bestaan zal worden. Het ongelukkige Polen is daar, om de treurige wezenlijkheid, in plaats van dergelijke droombeelden te stellen. Bovendien ook de heiligste verbonden staan, en vallen dikwijls, met eenen enkelen Vorst die 'er de ziel van uitmaakt. Beroeringen, zoo als wij die gezien hebben, zoo als wij die te wachten hebben, worden niet door kabinetten en tractaten geregeld. Neen, een verbond op perkament, door alle Koningen en Ministers onderteekend, kan mij niet geruststellen, dewijl de kracht der omstandigheden, de aard der zaken, onze val voorspellen en verkondigen. Het Nationaal eergevoel, de hartelijke liefde voor mijn Vaderland, verbieden mij, om immer te wenschen, naar de scheuring van een' staat, die, tot heden, zijnen rang onder de Europeische Staten, met eer en waardigheid vervulde. Laat mij dan mogen vragen, of alleen het handelsbelang eenen staat moet ontbinden, welks voortduring de rust van Europa zoo dringend vordert, en die in zich zelve, alle bronnen van voorspoed en volksgeluk zou vereenigen, wanneer slechts het bestuur wilde, hetgeen de eeuw vordert, en de Natie niet meer vraagt, dan het bestuur kan geven? Neen, wanneer al de scheiding onvermijdelijk mogt schijnen, zoo moeten nimmer bij dergelijke groote belangen des geheelen lands, de bijzondere voordeelen van Amsterdamsche of Rotterdamsche Kooplieden, de beslissende stem doen hooren!

Ik ken de zegeningen welke de handel over ons land heeft verspreid, maar ik weet evenzeer, dat er meerma-

len beraadslagingen over de gewichtigste aangelegenheden zijn gehouden, waarbij de handel te veel op den voorgrond is gesteld. Ik wil dit liever thans niet nader ontwikkelen, maar wijs u op de geschiedenis, daar ziet gij eene gedurige worsteling, tusschen bijzonder voordeel en hoogere pligten, en de stem der vaderlandsliefde klonk dikwerf te vergeefs, wanneer geliefkoosde wenschen een oordeel over het staatsbelang hadden ingegeven. Het is de tijd niet om te beschuldigen, maar ik zal echter vragen, of het handelbelang van deze of gene stad, niet dikwerf in de uitkomst gebleken is, geheel strijdig te zijn met het algemeen belang des Vaderlands? Waarlijk wij leven niet in den staat, om gelukkige handelaars te wezen, maar wij zijn handelaars, om in eenen gelukkigen staat te leven. De handel heeft slechts een betrekkelijk gewigt, en voor het behoud van ons volksbestaan, moet handel en rijkdom verre onderdoen. In Engeland moge de handelgeest, op de hoogste aangelegenheden der staatkunde eenen beslissende invloed uitoefenen; die handelgeest is daar Engelsch, terwijl gelijk een geestig schrijver, een weinige tegen het taalgebruik en echter niet onaardig zeide, onze Noordelijke Nederlanschheid handelgeestig is. Wij lieten ons van oude dagen her, door alle uitschietfels van vreemdelingen, in het belang van onze ijzeren kisten, angliseren, franciseren, germaniseren, en loopen thans gevaar, van ons, in het belang van den *Mammon*, geheel te laten *denationaliseren*.

Ook kan ik alle die gouden bergen niet zien, welke de afscheiding van België voor den Noord-Nederlander zoude belooft. Vele vervallen takken van onze welvaart kunnen, uit den aard der zaak, nimmer herleven, daar hunne kwijning of ondergang inderdaad niet aan de

vereeniging met België kan worden toegeschreven. Ja, gemakkelijk zoude ik, uit geschriften van der zakekundigen en ter beurse stemhebbenden, kunnen bewijzen, dat men eene zeer verkeerde sluitrede maakt, wanneer men hier uit het voorledene tot het toekomende wil besluiten. Maar ook dan wanneer *Amstel* en *Maas* de *pactool* der ouden zullen gelijken, ook dan nog, vinde ik in de volstrekte scheiding, de geheele ontbinding, ja, de vernietiging van den Nederlandschen Staat, en ook bepaaldelijk van het Noordelijk Nederland, dewijl hetzelfde, door talloze rampen gedrukt, noodwendig tot de oude verdeeldheden moet vervallen. Reeds terstond vinde ik hier, tusfchen de provincie Holland en de zoogenaamde land-provincien, dien zelfden altoos durenden kamp van lijnrecht strijdige belangen, welke de vereeniging met België heeft gekenmerkt, en die eeuwige botzing, welke ook in de oude geschiedenis des lands, niet onvermeld is gebleven. De gehechtheid aan den geliefden Koning deed den Noord-Nederlander zwijgen, omdat de Zuid-Nederlander wel eens de klagten overdreef, maar in het wezen der zaak, hebben Gelderland en Utrecht, wat fabriekwezen en landbouw betreft, dezelfde belangen, als Limburg en Vlaanderen; hebben Overijsfel en Groningen gelijke wenschen als Luik en Henegouwen. Hier hervinden wij dus reeds terstond dezelfde zaden van tweedragt, welke men, door de afscheiding, geheel dacht vernietigd, maar wij hervinden bovendien de kiemen van dezelfde burgerlijke oneenigheid, als welke het vroeger Gemeenebest heeft ten val gesleept. Zal het beginsel van handelvrijheid zich immer kunnen verstaan met de grondstellingen eener regering, welke onder den naam Koninkrijk of van Republiek alles zal opgeven en veranderen, behalve

de neiging van zich met alles te bemoeijen, en van in alles de hand te hebben? zullen de andere provincien steeds geduldig het juk dragen, dat de rijke, steeds de minge-goede oplegt? Wanneer wederom Holland de helft in de gemeene lasten zal dragen, zal dan ook de stem van Holland alleen zoo veel vermogen als die der andere gewesten te zamen? Is het een droom der verbeelding, wanneer ik mij herinnerende, de onlusten, waartoe het overwigt van Holland aanleiding gaf, in tijden toen wij eene zeemogendheid waren, en het overwigt van Holland alzoo tot kracht en behoud van den Staat moest dienen; is het een droom der verbeelding, wanneer ik het nieuw op te rigten staatsgebouw voor mijne oogen zie waggelen. wanneer Holland met dezelfde aanmatigingen zal en moet te voorschijn treden, zonder in de omstandigheden des lands eenige versooning te vinden, voor hetgeen, naar strenge billijkheid, geene versooning gedooft? Maar bovendien, geen handel zonder zeemagt, wanneer men ons op vorige tijden wijst, wanneer men de glorierijke dagen van onze vroegere geschiedenis in het geheugen terug roept, moest men tevens bedenken, dat wij destijds de eerste zeemogendheid der wereld waren. Toen onze handel met dien der Engelschen wedijverde, wedijverden onze vloeten met de hunne. Toen wij den wereldhandel naar ons trokken, hadden wij zoo vele schepen en vaartuigen als elf mogendheden der Christenheid te zamen, Engeland mede gerekend. Geen handel, geene kolonien, zonder zeemagt; geene zeemagt zoo lang Brittanje den drietand van *Nep-tunus* in handen heeft.

De oude partijschappen, sluimeren en slapen wel in onze oude provincien, maar die partijschappen zijn niet ver-

nietigd en uitgeroeid. Als de Koning der Nederlanden wederom terugkomt tot de Souvereiniteit der Vereenigde Provinciën, zal het tijdvak, dat ik zoo gaarne voor gefloten hield, wederom worden geopend, en zullen met het oude grondgebied de oude verdeeldheden terugkeeren. De staatkundige theoriën van den nieuwen tijd zullen aan de oude twisten een nieuw voedsel geven, en de meeningen der ultra's en der liberalen zullen zich weldra sluiten aan de gevoelens der Stadhoudersgezinden en der Staatsgezinden. De Staat der Vereenigde Nederlanden, wordt eene voortzetting der vroegere Republiek, met alle de dwaasheden en kleingeestigheid welke aan de deugden der vaderen waren opgevolgd. Voor velen zal met den eersten Koning der Nederlanden de Vorst verdwijnen, die wist te vergeven en te vergeten, om alleen den opvolger van *Willem V* te doen wedervinden. Met hoe veel verbittering werden niet reeds onder den Koningschepter de twistpunten opgekrabbeld, welke onze vaderen verdeeld hielden, en wat zal het worden, wanneer de daden van *Maurits* en van *Willem III* wederom worden ingeroepen, ter waardering der bedoelingen van het regerend Stamhuis? laten wij het niet ontveinzen, dat tot dus verre vele onzer landgenooten zekere onbetwistbare beginselen, die den grondslag der vrijheid uitmaken, beschouwenderwijze erkenden, maar terugtraden, zoodra dezelve op den vaderlandschen grond moesten in toepassing worden gebragt. Geldt het Frankrijk of Engeland, men is zoo na mogelijk eensgezind van gevoelen om onderdrukking en willekeur te veroordeelen, en om met welgevallen de milde instellingen te bewonderen, die de regten van het volk en de vastheid der troonen verzekeren. Maar wordt het denkbeeld leven-

dig, om het Nederlandsch staatsbestuur op gelijke grondslagen te vestigen, zoo doen duizend monden zich hooren, om een uitsluitend en onbepaald vertrouwen in den Koning te stellen. Bij de Fransche zaken deelt men in de meeningen der zoogenaamde linkerzijde; geldt het echter onze vaderlandsche belangen, zoo kleeft men aan de denkbeelden der Spaansche *servilen*. Ik ben wel overtuigd, dat de Nederlander nimmer de voorvaderlijke liefde tot vrijheid kan afzweren, en vinde dan ook de schijnbare tegenstrijdigheid opgehelderd, door die onzedelijke vinding van staatkundig bedrog, welke het *verdeel en regeer* tot levensbeginsel van ons bestuur wilde maken, en zonder vaste beginselen en vooruitzigten in de toekomst, alleen den dag van heden voor oogen had, zonder op den dag van morgen te denken.

Als de Heer *van Maanen* eene wet op de drukpers verlangde, wende hij zich tot de Noordelijke Nederlanders; als de Heer *van Tets* eene wet op de koffij begeerde, keerde hij zich tot de Zuidelijke landgenooten. Het zoogenaamd *système du bascule* (geven wij een^e Franschen naam aan eene zaak, welke waarachtig, noch Nederlandsch, noch Hollandsch is:) was alzoo het plegtanker der Nationale wetmakerij; de verwijdering tusschen Zuiden en Noorden, was alhier een onmisbaar vereischte en alzoo werd die verwijdering zorgvuldig aangekweekt en bevorderd. Weldra was het Noorden aan het Zuiden verdacht, en weldra moest het Zuiden het Noorden mistrouwen, en toen nu de geheele en letterlijke uitvoering der Grondwet, in den zin van de staatkundige dweperij der eeuw, door de Belgen werd verlangd, verviel men in het Noorden tot een ander uiterste, en vond men in de Grondwet, eene soort van theocratie, waarbij de

oppertmagt als door het schild des hemels was gedekt en de persoonlijke deugden en hoedanigheden van den Vorst, de eenige waarborgen der Natie bleven. Zoo stonden de meenigen tegen elkander, zoo lang de vereeniging stand hield; lijdelijke gehoorzaamheid aan de eene zijde en blinde tegenspraak aan den anderen kant. Men denke echter niet, dat deze gezindheid in het Noorden, ook na de afscheiding zal voortduren. Met de oorzaak, zal het gevolg ophouden, en wanneer de Excellentien denken in onze moerassen, het *eldorado* der bureaucratie te vestigen, zoo zullen zij zich, ken ik mijne landgenooten en voornamelijk het thans bloeiend geslacht wel, in deze hunne verwachtingen deerlijk bedrogen vinden. Wij zullen dan niet meer vragen, wat als middel van aanval of van verdediging tegen Belgische overdrijving kan dienen, maar wij zullen vragen wat waar, goed en grondwettig is? en zal de oplossing van deze vraag aan onze regenten geruste dagen voorspellen? Ontveinzen wij het niet, er bestaat nergens en ook niet in Nederland, een strijd tusschen revolutie en wettig gezag, maar er bestaat overal, en ook in Nederland een strijd tusschen de staatkundige instellingen en de behoeften en wenschen des oogenblik, en wanneer zich in geheel de wereld, eene koorts van verandering der bestaande inrigtingen heeft geopenbaard, wanneer eene staatkundige hervorming-woede zich van alle zinnen heeft meester gemaakt, zullen wij Noord-Nederlanders dan om de heete koorts te vermijden, ons de koude koorts op het lijf halen. Wanneer alles schreeuwt om *constitutie*, *charter*, *volksvrijheid* en *volksregten*, zullen wij dan, in den Noordelijken bouwval van ons koninkrijk, de oude aristocratie en oligarchie wederom vestigen, en wanneer elders ieder in het

volle licht der zon gaat staan, zoodat hem de oogen verblinden, zullen wij Hollanders dan met vledermuis en nachtuil in het nachtelijk donker huisvesten, zoodat de kinderen des lichts niet meer zullen weten, waar dat roemrijk land gelegen was, hetwelk zich, door beginselen van waarheid en regt eene benijdenswaardige plaats onder de volken had weten te verschaffen? Ja, ik kan niet ontveinzen, na de afscheiding grootelijks voor de binnenlandsche stedelijke en ambachtsheerlijke dwingelandij te vreezen.

De ouden van dagen zullen nog niet vergeten hebben, hoe de subalterne stads- en dorps-despoten hunnen wenken oudtijds wisten te doen gehoorzamen, en ook in de nieuwe tijden, hebben wij reeds hier en daar, de voorproef gehad, van hetgeen ons, na de afscheiding, zal zijn te wachten. In eenen grooteren staat, vervallen veelal de burger- en boerenplagerijen, die onder onze vorige Hep-tarchie niet zeldzaam waren, doch bij eene terugkeering tot de oude grenzen, zal ook de oude keuken - tirannij herleven, welke van boven afdalende, op den wijkmeester en den buurtknecht overgaat, en op ieder uur des dags, de zwaarte van het opgelegd juk doet gevoelen. De Aristocratie der familie-regering staat ons voor de deur; en het bestuur der algemeene en bijzondere belangen zal weldra bij uitfluiting wezen opgedragen, aan menschen, die, om door en door de groote kunst van gehoorzamen te leeren, het zelfdenken onvoorwaardelijk zullen afzweren. Het regt van politieke ontzegging zal *more majorum*, niet alleen aan steden, maar ook aan dorpen en gemeenten worden gegeven, en zulks tegen hun die aan de onfeilbaarheid van groote of kleine regenten durven twifelen, en aan het Democratisch beginsel eenigen invloed zouden willen toekennen. Waarlijk als ik mij dit alles

en nog veel meer dat ik liever niet op papier stelde, voor den geest ga brengen, zoo zoude ik gaarne in alles toestemmen, wat ter afwering der scheiding kan worden voorgesteld, en mij des noods alle opofferingen getroosten, wanneer bij voordurende vereeniging, slechts hier voor gewaakt worde, dat de Zuidelijke Provinciën geen overwigt in de tweede kamer bekomen, en alzoo Holland tot een wingewest van België worde vernederd.

Laten wij ook niet ontveinzen, dat door de afscheiding van de beide deelen des rijks, België vroeg of laat in handen van het magtige Frankrijk zal en moet komen. Vredelievend is ongetwijfeld het karakter des regerenden Konings, vredelievend is mischien de bedoeling van het tegenwoordig Ministerie; maar het is minder Frankrijks regering, dan wel Frankrijk waarop wij het oog moeten vestigen, en dan?... Herinneren wij ons dat wrevelige spijt overal in de oogen springt, wanneer de ijdele Franschman aan het verlies van België wordt herinnerd. De tooverwoorden van groote Natie, onoverwonbare legers, onverwelkbare laurieren vormen nog altijd de leus welke de geestdrift opwekt, en zal nu eene regering door den onbepaalden volkswil opgerigt, steeds aan dien volkswil kunnen wederstaan, wanneer dezelve vordert dat Frankrijk door veroveringen en oorlogsroem zijne regten en zijne waarde zal hernemen? Tusschen Frankrijk en Pruisen geplaatst, zullen wij tot deze beide Mogendheden in dezelfde betrekking staan, als waarin Polen tot Rusland, Pruisen en Oostenrijk. Inlandsche onlusten en beroerten zijn den val van Polen voorafgegaan, inlandsche onlusten en beroerten zullen ook de ontbinding van onzen staat voorafgaan. Geslingerd tusschen de beginfelen der Pruisische militaire alleenheersching, en der Fransche volks-

regering zullen de laatste dagen van ons Nationaal bestaan gekenmerkt worden, door haat en verdeelheid, tot dat de driekleurige Fransche vlag en de Pruisische adelaar de eenmaal zoo roemvolle banier van Oranje zullen verdringen.

Ik stelde mij ten taak, niet het gedrag onzer Zuidelijke landgenooten te verdedigen, want plundering en roof zijn nimmer te verfoeuen, maar ik wilde alleen doen zien, dat wanneer het dringend belang des lands eene voortdurende vereeniging met België vordert, de plaats hebbende gebeurtenissen ook niet zijn van dien aard; dat eene dergelijke vereeniging, hierdoor, voor het toekomstige, onmogelijk is geworden. Zoo immer, is het bij ons, dat binnen en buiten de muren van *Ilium* gezondigd is. De bedreigde afscheiding zal weldra den ondergang der beide gedeelten des rijks ten gevolge hebben, en geene middelen moeten dus onbepoofd blijven, om dat kwaad af te wenden. Laat mij uwe meening over een en ander vernemen, deel mij uwe denkbeelden mede over hetgeen gebeurd is, nog heden gebeurt, en over hetgeen denklijk gebeuren zal; bedrieg ik mij, wanneer de stand van zaken in België, bij overdrijving van het Democratisch beginsel, met uitfluiting van geestelijkheid en adel, mij wankelbaar en kortstondig toefschijnt? Moet er dus noodwendig niet vroeg of laat, een gunstig oogenblik tot onderhandelen komen? schrijf mij, gelijk ik u schreef, zonder voorbereiding en orde, in het hartelijk en vurig verlangen, dat onze wisseling van denkbeelden, tot eenig voor Vaderland en Koning heilzaam besluit zal kunnen geleiden. Ik zweeg van die veelvuldige klagten welke ook het Noorden kan doen hooren; ik gewaag niet van die lange akte van beschuldiging, tot welke

het beheer onzer finantien zoude kunnen aanleiding geven, en bepaaldelijk zal ik niet spreken, van zekeren ongeoorloofden en schandelijken maatregel, welken men zich onlangs, ten koste van 's lands crediet heeft veroorlooft. Het geheimzinnig Amortisatie Syndikaat heeft aanleiding tot vermoedens gegeven, welke ik hoop dat in het belang van den goeden naam, welken onze eerlijkheid steeds, door voorouderlijke verdiensten, heeft behouden, weldra geheel zullen worden opgelost. Waarlijk bij een eigenlijk gezegd Ministerie, werden dergelijke althans onbezonnen maatregelen onmogelijk. Maar het is niet wanneer de storm het schip belooopen heeft, wanneer het wrak zonder roer en masten, bijna reddeloos op rots of zandbank is geworpen, dat de schepelingen moeten onderzoeken, naar hetgeen in dagen van kalmte, had moeten geschieden, en dat het vroeger gedrag van den scheepsvoogd behoort te worden onderzocht. De ongelukkige togtgenooten zullen in dergelijke oogenblikken van nijpend gevaar, eenig en alleen op lijfsbehoud bedacht zijn, en alle verwijten en beschuldigingen ter zijde stellen, tot dat lijf en goed zullen zijn behouden. Echter als bij het woeden van den storm, door de voorzigtigheid geboden wordt, om alle oude twisten en geschillen te vergeten, en met eenparige krachten het dreigend doodsgevaar af te wenden, zoo behoort geene verkeerde kleschheid, geene valsche schaamte den scheepeling te doen zwijgen, wanneer hij ziet, dat de stuurman en schip en scheepsvolk naar den afgrond voert. Dan mag, dan moet hij spreken die vermeent den goeden koers te kennen, langs welken het vaartuig in behouden haven kan worden gebragt. Geene vleijerij mag hem het stilzwijgen opleggen; hij is aan zich zelven, aan de zijnen

verschuldigd, over alle bedenkingen heen te stappen, om de kaken des doods te ontvlugten.

Ja, alles komt thans aan, om de afscheiding tusschen Zuiden en Noorden te voorkomen, aan de oplossing van deze vraag, is het voortdurend bestaan van den Staat, en het toekomstig lot der Dynastie verbonden. De aanval op Brussel was zeker eene noodlottige gebeurtenis, welke, ook bij den besten uitslag, tot geene heilzame uitkomst konde geleiden, en door het vergoten bloed, de liefde en toegenegenheid moest uitwisschen, welke men nog aan het regerend stamhuis mogt toedragen. Treurig was voornamelijk de tegenwoordigheid van den edelen *Prins der Nederlanden* aan het hoofd van krijgsbenden, welke met vuur en zwaard, het gezag des Konings moesten herstellen. Een verantwoordelijk Ministerie, zoude eenen geoefenden veldheer gekozen hebben, die de altijd mogelijke feilen en misgrepen, niet in een Prinselijk Paleis, konde verbergen. Intusschen wanhoop ik niet aan de mogelijkheid om de beide van elkander gescheiden deelen weder tot elkander te brengen, wanneer zich in het Noorden en in het Zuiden, de vaste overtuiging zal vestigen, dat de scheiding het ongeluk van allen verzekert en de geheele vernietiging van den Nederlandschen Staat voorspelt. Ik hoop op de bezadigdheid mijner landgenooten; ik reken op dien geest van bedachtzaamheid en nadenken, welke steeds tot het Nationaal karakter behoort, en twijfel dan ook niet, of vroeg of laat zal die partij worden gekozen, welke minder door opgewonden driften dan door koele redenering wordt ingegeven. Schrikkelijk komt hier wel is waar, de wederbenoeming van den Heer *van Maanen* tusschen beide, — is hier geene stellige oorlogsverklaring, niet aan het op-

roerig België, maar aan het België dat in de hoop eener betere toekomst, de feilen van het voorledene wil vergeten? Is dit bemoediging en opwekking voor het trouwe Noorden dat steeds Oranje eert en bemint, maar ook de oogen geenszins sluit voor de feilen en misgrepen, waarin wij de bronwel onzer rampen erkennen? Hoe zal nu de gapende wond heelen, wanneer het gift in dezelve, met milde handen wordt getrooid? blijft langs dezen weg de redding mogelijk?... kunnen wij nog iets van de toekomst verwachten? Alles wordt zwart en duister! *Die overtuiging omen!... yale*

B aan A.

Ik heb, mijn Vriend! met aandacht uwen brief gelezen, en deel, in veel opzigten, met u in het gevoelen, dat de onhandigheden van het bestuur België rijp tot den opstand hebben gemaakt; maar ik kan niet geheel deelen in uwe beschouwing van den stand der zaken in 1814 en 1815, veel min in eenige bewondering voor de Grondwetten van dien tijd.

Gij weet het, hoe veel reden ik had de afschudding van het Fransche juk te zegenen, en met welk eene verrukking ik de herstelling van het Vaderland begroette, maar vreugde behoort even min als gramschap ons te verblinden, en de rede noodzaakte mij weldra te erkennen, dat de regering geenszins op nieuwe en hechte grondzuilen werd gevestigd, maar werd geënt op verouderde instellingen, toen reeds strijdig met den geest des tijds, en welke weldra geheel onbestaanbaar zouden worden geoordeeld.

Tegen den stroom der algemeene meening te willen opzellen is dwaas, en in onzen tijd onmogelijk; men moet zich dus op de hoogte dier meening weten te stellen, men moet dezelve opsporen, met kalmte de onderscheidene kleuren, waarin zij zich voordoet, gadeslaan, om

het vereenigspunt der grootſte menigte te vinden, en daarop zijn ſtelfel van beſtuur te veſtigen.

Elke regering die zich boven deze waarheden wil verheffen, 't zij omdat zij aan eene goddelijke zending gelooft, of ſchijnt te gelooven, 't zij, omdat zij de ſouveriniteit, als een eigendom van een regerend huis aanmerkt, 't zij, eindelijk, omdat zij zich zoo ſterk waant, dat zij alle andersdenkenden, of, zoo als de magthebbenden hen meest noemen, alle kwaadwilligen, kan bedwingen; elke dergelijke regering is onbeſtaanbaar met de vrijheid der drukpers en de toenemende verlichting.

En nu bevat de Grondwet der Nederlanden, zoo als die is, en vooral zoo als dien ſedert vijftien jaren is uitgelegd, een ſtelfel van regering, ſtrijdig met de denkbeelden van de grootſte menigte, nadeelig voor de welvaart van het rijk, en ongenoegzaam om de vrijheid en veiligheid der ingezetenen behoorlijk te beſchermen; haar beſtaan konde dus niet duurzaam zijn. Kundiger en meer voorzigtiger raadslieden, dan den Vorst hebben omgeven, zouden eene geweldige vernietiging hebben voorgekomen, maar vallen moest zij.

Het gebrekkige der Grondwet is aan onderscheidene voorzaken toe te ſchrijven. Zedert langen tijd ſchijnen de Nederlanders zeer ongeſchikt geworden om duidelijke en goede wetten te maken; de taal zelve, zoo als die thans door ſommige taalkoningen is verwrongen, ſchijnt zich daartoe moeilijk te leenen; De zeventien boekdeelen met ſtaatsbladen zijn daar, om het te bewijzen, en bijna het eerſte beſluit van eenigen omvang 't welk in 1813 is genomen, en waarbij met een onbezuide hand het wel zamenhangend ſtelfel der Franſche regtspleging is uiteengeſteld, is een gedenkteeken van onberadenheid en onzin. Trouwens, het tijdstip was ook zeer ongeſchikt om

goede wetten te maken, de laatste vonk van onze welvaart was, na de vereeniging van Holland met Frankrijk, onder den ijzeren scepter van *Napoleon*, uitgedoofd; de Fransche instellingen, van welken aard ook, waren daardoor bij ons in minachting en in haat; de mannen die tot het bestuur werden geroepen, kenden dezelve niet, of onvolledig; het volk schreef er zijne armoede aan toe, en zeer velen geloofden ter goeder trouw, dat met de galg en den geeselpaal, en het luiden der klokken des zondags, de welvaart onzer voorvaderen zoude terug komen.

De toestand van hen die geroepen werden om den Vorst voor te lichten, was, behoudens eenige weinige uitzonderingen, niet minder bedroevend; van de eene zijde drongen zich allen, die onder allerlei klewen de opgaande zon hadden aanbeden, in het bestuur, en zij, die eigenlijk nooit iets anders dan hunne zelfzoekendheid hadden gediend, die bij de zoo menigvuldige veranderingen van hersenschimmige staatsregelingen aan geen wettelijken staat van zaken geloofden, en alleen de magt als de beste reden hadden geroemd, deden zich op, als alleen bekwaam om den staat te helpen besturen; van de andere zijde kwamen vele, misschien brave, mannen op, die twintig jaren hadden doorgebracht met het betreuren van den ondergang der federative republiek en der staat-stadhouderlijke regering, en die door een' overdreven' zucht naar het oude, weder droomden van de herstelling van al het geen voor 1795 had bestaan, en in heerlijke regten, en gilden, en willekeuren, onuitputbare bronnen van voorspoed zagen.

De eersten vonden hunne rekening bij eene volledige herstelling van al het oude niet, en grepen *het vergeten en vergeven* als schild aan, om al wat hun voordeelig kon-

de zijn te beschermen, maar gaven gaarne aan alles toe wat hun eigenbelang niet kwetste.

Van daar een beheer, volkomen gelijkend aan een' bedelaars deken. De gewapende magt leverde in kleding en wapenrusting, in inwendig bestuur en zamenstelling, een mengfel op van Engelsche, Fransche, Pruisische en oud Hollandsche zeden; de finantien bragten ons tot het raadpensionarischap terug; de Fransche regtspleging werd in een oud Hollandsch gewaad ingekleed, en de toepassing der belastingwetten werd opgedragen aan een administratief ligchaam, met hooger beroep aan eenen hooger raad, welke daarbij nog eene afzonderlijke judicature had; en geheel de oude Hollandsche wijze van regtspleging opvolgde; provincien en steden dachten zich *geëmancipeerd*, en maakten keuren, welke den gang van het bestuur verlamden; de oude eigenaren van heerlijkheden herkregen een deel van hunnen ouden invloed op het platte land, en de belofte van herstelling hunner oude regten, terwijl de dienaren van alle tusschenbesturen werden gehandhaafd bij de voordeelen die hen door dezelve waren toegezegd, en het volk door een algemeen stelsel van belasting, verkeerd berekende financiële maatregelen en plaatselijke willekeur werd gedrukt.

Maar zoo groot was ten dien tijd de afkeer van het Fransche bestuur, zoo groot was de vreugde over de herstelling der onafhankelijkheid, dat bijna een ieder deze dwalingen over het hoofd zag en de afkeuring derzelve niet zonder gevaar konde worden uitgedrukt.

Onder dergelijke omstandigheden en onder dergelijken invloed werd de eerste grondwet ontworpen, en aan eene vergadering van notabelen, benoemd door eenige weinige mannen, daartoe door den Vorst, als kiezers aangesteld, ter aanneming of ter verwerping aangeboden.

Ik zal hier niet in het breede van die Grondwet van 1814, welke helaas! al te zeer tot grondslag voor die van 1815 heeft getrekt, gewagen; genoeg is het om een denkbeeld te geven van het vertegenwoordigd stelsel daarbij aangenomen, alhier te herinneren, dat ééne kamer, wier beraadslagingen met gesloten deuren werden gehouden, dat wil bij ons zeggen, wier beraadslagingen voor een *ieder*, buiten het Ministerie, geheim waren, en die slechts uit vijfenvijftig leden bestond, het geheele volk moest vertegenwoordigen.

De gedenkteekenen door deze kamer of deze Staten Generaal nagelaten, zijn onder andere de wet van 12 Mei 1814, waarvan onze laatste naneven nog de bezwaren zullen ondervinden; en eene wet op de jacht, waarbij zelfs de gelijkheid van allen voor de wet, is miskend.

Na de vereeniging, door den wil der groote Mogendheden, van Brabant en Luikerland met de Vereenigde Nederlanden, werd de Grondwet herzien door eene Commissie van Noord- en Zuid-Nederlanders, waaronder er waren, die meer opgeklaarde denkbeelden van een vertegenwoordigend stelsel en van een' wettelijken staat van zaken, hadden.

Aan hen hebben wij te danken eene eerste en tweede kamer, met openbare beraadslagingen bij de laatste, volkomene vrijheid van godsdienst ook voor den Koning, en het recht van petitie; maar overigens heeft dezelfde bekrompene en weifelende geest, welk oud en nieuw wil vermengen en magteloos is, ons een stevig geheel daarstellen, overal de bovenhand behouden.

De oude namen en de oude verdeeling der provincien zijn behouden; een trapswijs stelsel van verkiezing door tusschenkomst van ridderdommen en steden, heeft het

doodelijk stof van leenroerigheid tot vernietiging van den openbaren geest weder opgehaald; de heiligheid en onschendbaarheid der wet is door een onbepaald regt van dispensatie vernietigd; de onmisbare kenmerken van een goed, sterk, vrijheid beschermend stelsel, de onschendbaarheid van den Koning, de verantwoordelijkheid der Ministers en de gelijkheid van allen voor de wet zijn niet duidelijk en met ronde woorden in de Grondwet te lezen.

Bij den vreemden heeft men hoog geroemd ons provinciaal en plaatselijk bestuur, door tussschenkomst van kiezers uit onderscheidene standen bijeengebragt, maar in die hooge bewondering kan ik niet deelen, om dat de afbaking hunner attributen zoo onbepaald is, dat er de juiste grenzen niet van zijn aan te wijzen, en de wijze van verkiezing zoo ingewikkeld en zoo zeer in het belang der Aristocratie geregeld is, dat er weinig goeds van de werking dezer ligchamen is te wachten. Vele zaken zijn groot en schoon in de bespiegeling en worden in de praktijk klein en ellendig. De theorie bedoelt, hetgeen zijn kon, de praktijk wijst aan, hetgeen is.

De onafhankelijkheid der regterlijke magt alleen scheen, bij de Grondwetten voor 1814 en 1815, behoorlijk te zijn gevestigd.

Onze voorvaderen hadden daaraan steeds veel gehecht, en hadden steeds hoogelijk afgekeurd, de inbreuk, welke de Staten daarop ook in vroeger tijd, wel eens hebben gemaakt, en ook in later tijd had die regterlijke magt zich steeds met waardigheid tegen de uitspattingen van het uitvoerend gezag, verdedigd.

De onafhankelijkheid van de regterlijke magt was aler verlangen en is duidelijk bij de Grondwet uitgedrukt.

Zoo ook scheen het beginsel van de onschendbaarheid der eigendommen en het verbod, om daarvan iemand, dan uit kracht der wet en tegen schadevergoeding ter algemeenen nutte te ontzetten, onvoorwaardelijk te zijn opgenomen.

Maar tusschen de doode letter eener wet en de ongeschondene toepassing derzelve, is een groote afstand, en die afstand is bij ons na vijftien jaren, niet verkort.

In plaats van het Rijk in zoo vele en zoodanige afdeelingen te splitsen, als de loop der rivieren of de strekking der gebergten scheen aan te wijzen, daarbij in het oog houdende den binnenlandschen handel en het binnenlandsch vertier en de ligging der steden, welke de hoofdplaatsen van elke afdeeling behoorden te zijn, heeft men bij art. 1 der grondwet zoo veel mogelijk de oude namen te voorschijn gebragt en bij art. 2 heeft men ook zoo veel mogelijk de oude verdeelingen behouden.

Door deze fout hebben wij verkregen, Staten van Holland, Zeeland, Vriesland enz. en heeft men bij die lichamen herinneringen overgeplant, welke van zoodanigen invloed op dezelve zijn geweest, dat regterlijke beslissingen hebben moeten uitmaken, dat de Staten van heden, niet aan die van 1795 zijn opgevolgd.

Door deze fout is het oude provincialisme weder opgewekt en de gedeputeerden dezer Staten, want anders kon ik in gemoede de leden der Staten Generaal niet noemen, hebben dan ook bij meer dan eene gelegenheid getoond, maar in het bijzonder bij de verdeeling der grondbelasting, dat zij de afgevaardigden van het geheele Nederlandsche volk niet waren, en dat provinciale geest, en provinciale invloed ook bij hen niet werkeloos bleven. Ja, het is waarschijnlijk aan deze eerste dwalingen, dat wij te danken hebben, achteen pro-

vinciale hoven, de verplichting om de leden der Staten-Generaal alleen uit de ingezetenen der provincie, waardoor zij gekozen worden, te benoemen, en die belagchelijke namen van *Edel Mogenden*, *Edel Groot Achtbaren* en *Edel Achtbaren*, namen in de daad zonder beteekenis, maar nadeelig om dat zij strekken, om zotten waan te voeden, en oude denkbeelden te verlevendigen.

Alle deze dwalingen hebben reeds ten deele hare nadeelige gevolgen gehad, niet alleen de ingezetenen, maar het hoofdbestuur zelf, heeft eenen onophoudelijken oorlog tegen staten en steden moeten voeren, om hunne magtsoverschrijdingen te keeren; de regterlijke magt is een groot hulpmiddel in dien strijd geweest, om dat zij tot dus verre nog van geen provincialen oorsprong was; maar dezen bondgenoot zouden, zonder de tegenwoordige gebeurtenissen, ingezetenen en hoofdbestuur eerstdaags hebben verloren; zes tonnen gouds zouden zijn verspild, en door de ingezetenen opgebracht, om aan plaatselijke willekeur, bescherming te verleen en den gang van het hoofdbestuur tegen te werken. Zie daar slechts eenige weinige der nadeelen, welke de eerste artikelen der grondwet reeds hebben na zich gesleept en nog zouden na zich slepen; indien ik ze alle moest optellen, in kleinigheden aanwijzen, en met voorbeelden toelichten, ik zoude slechts de reglementen van steden en staten hebben af te schrijven, bijna allen zonder uitzondering bevestigen, het geen ik heb bijgebracht.

Ook in de uitdrukking en toepassing van beginselen is men niet gelukkig geweest, getuige het beruchte vierde artikel, betreffende de aanspraak van ingezetenen en vreemdelingen op bescherming van persoon en goederen.

Het denkbeeld van een rijk der Nederlanden; van eene

afzonderlijke maatschappij, fluit, naar mijn inzien, de mogelijkheid uit, om dit artikel zoo te verstaan, dat elk vreemdeling, die den Nederlandschen grond heeft weten te bereiken, daarop voortdurend zoude moeten worden gedoogd; dit gevoelen tot de uiterste gevolgen gedreven zoude zelfs de veiligheid van den staat in gevaar brengen, maar moet het daarom van de willekeur der uitvoerende magt afhangen, om elken vreemdeling het grondgebied te doen ruimen, ook al is hij er jaren gevestigd geweest, al heeft hij er den zetel van zijn fortuin overgebracht, of door nuttige uitvindingen de nijverheid der Nederlanders uitgebreid en den bloei van zijn nieuw vaderland bevorderd? Tot dat uiterste heeft men eene tegenovergestelde uitlegging uitgestrekt, onbepaald achtte zich de uitvoerende magt bevoegd, om elken vreemdeling den grond te doen ruimen, al had hij er jaren op doorgebracht, en jaren in de lasten gedragen, en zoo zij van deze bevoegdheid geen gebruik maakte, was het welwillenheid, geene verpligting.

Dergelijke stelling maakte de Nederlanders tot het onbepaaldste volk der aarde, en moest elken vreemdeling afschrikken, om hier den zetel van zijnen handel, van zijne nijverheid of van zijn fortuin over te brengen, en met de daad is de onbepaalde en hoogst onverstandige toepassing derzelve eene reden van twist en tweespalt geworden.

Immers Zuid-Nederland konde het niet aangenaam zijn en moest het tegen het Noorden opzetten, dat men aan eenen vreemdeling wel in het Noorden, maar niet in het Zuiden, eene schuilplaats wilde verleenen, en Noord-Nederland moest al een zeer slechten dunk van den geest zijner Zuidelijke broeders verkrijgen, toen het bestuur den

schijn aannam, als of het verblijf van EENEN, misschien, wat woelzieken vreemdeling, de rust van het Zuiden konde storen.

De vereeniging van Noorden en Zuiden, moest en konde ook innig zijn, mits men geene twistappelen tusschen beide had geworpen; men elkanderen niet had miskend en onbezuide en bekrompene raadslieden van het bestuur waren geweerd.

De bepaling van art. 4 der grondwet is naar de beide uitleggingen onvoldoende om te vereenigen, eene billijke bescherming van den staat en die gastvrijheid, welke een fabriek en handelsstaat behoort voor te staan. Een verblijf van eenige jaren of eene uitdrukkelijke toelating behoorden voor altijd de uitvoerende magt het regt te beneemen den vreemdeling uit te bannen.

Eene wet had de strekking van art. 4 der grondwet kunnen bepalen, het beginsel bij het zelve gevestigd in werking kunnen brengen, maar daaraan heeft men niet gedacht of niet willen denken, en ik mag het als eene algemeene dwaling doen opmerken, dat men in het algemeen de beginselen bij de grondwet vastgesteld, niet levend heeft gemaakt, maar steeds heeft verkozen, het bij de doode letter te laten, ten einde zijne toevlugt tot het tweede additioneel artikel, en van daar tot het arsenaal der Napoleontische wetten en decreten te nemen.

Eene grondwet is eene wet van beginselen, de onze heeft het gebrek van er weinige te bevatten en daarentegen te veel in bijzonderheden te komen, te veel te regelen, wat uit den aard der zaak, aan verandering en wijziging kan onderworpen zijn.

Een uitstekend voorbeeld vindt men van dit laatste, in art 6 en 7, waarbij de oefening van het stemregt en de be-

voegdheid om deel te nemen aan provinciale en plaatselijke besturen, wordt onderworpen, aan reglementen, welke na tien jaren een deel der grondwet uitmaken, en die dus even moeilijk te veranderen zijn, als de grondwet zelve.

Intuschen ligt het in den aard der zaak, dat de stemgeregtigheid, en mischien ook wel de bedoelde bevoegdheid, van omstandigheden moeten afhankelijk worden gemaakt, als daar is de opbrengften der belastingen, en dat ook de hootge daarvan weder moet afhangen van den meer of minderen graad van welvaart, of van de toe of afnemende bevolking, en dus verandering en wijziging hier voor's-hands waren te voorzien.

Trouwens hoe heeft men deze artikelen ook in acht genomen? Bij de reglementen tien jaren na de grondwet in werking, die daar een deel van uitmaakten, was onder den invloed, ik weet niet van welke onheilftichtende raadslieden, bepaald, dat hij die uit eenige betrekking was ontslagen, zonder dat daarbij was vermeld, dat zulks eervol ware, zelfs geen kiezer konde zijn, noch bevoegdheid tot deelneming aan een provinciaal en stedelijk bestuur zoude hebben.

Door een bloot besluit is die bepaling ingetrokken, en door de Jesuitische redenering, dat het oogmerk de midelen wettigt, schijnt niemand hierin eene schending der grondwet te hebben gezien; op dien voet is bij ons de grondwet in toepassing gebragt.

Het is in de daad vreemd hoe van het eerste oogenblik af, in het geen zich het eerst moet voordoen, de Grondwet tot misverstand aanleiding heeft gegeven, ik doel hier op de promulgatie der wetten door den Koning. Het formulier daarvan is bij art. 120 der Grondwet bepaald en daar vinden wij eenvoudig, *wij enz. Koning der*

Nederlanden, zonder dat men van de *gratie Gods* melding gemaakt vindt.

Trouwens daar waar eene Grondwet als een contract van wederzijde wordt aangenomen en bekrachtigd, is aan geene goddelijke zending, maar alleen, zoo als in alle menschelijke zaken, aan eene toelating der Voorzienigheid te denken, en de *legitimitet*, welke zich hecht aan eene zalving moest een wanklank zijn, vooral in de ooren der Noord-Nederlanders, zoo er nog eenige droppelen van het bloed hunner voorvaderen door hunne aderen stroomen.

Men zal zich misfchien verwonderen, dat ik mij over verkeerde toepassing beklag, ook bij gelegenheid van een zoo gering inkruipsel, als de bijvoeging der woorden *bij de gratie Gods*; maar de ultramonarchale partij (en zij bestaat, o wonder! op den grond der voormalige vereenigde provincien:) zoekt vooral hare toevlugt in woorden en overdrevene godsdienstige denkbeelden; zij beweert dat de regtsbedeeling van den Koning uitgaat, omdat in zijn' naam wordt regtgesproken en van gevolgtrekking tot gevolgtrekking, kent zij tegen den waarachtigen geest der Grondwet, den Koning de magt toe, om de bedeeling des regts toetelaten of te verbieden; zij beweert, dat de Koning *bij de gratie Gods*, bestond voor de Grondwet, en daardoor staat boven de Grondwet, en het is dus van belang aan te wijzen, dat door de Grondwet, de goddelijke zending niet is erkend, en na de Grondwet van geen *gratie Gods* meer melding moest zijn gemaakt.

Trouwens de eed die de Koning aflegt, sluit alle regt en magt van denzelfen boven of buiten de Grondwet uit, en ontnemt hem zelfs de bevoegdheid het goede anders

te doen, *dan door middelen, welke de WETTEN ter zijner beschikking stellen.*

Men denke niet, als ik verwijs op den eed des Konings, als ik afkeur de wijze waarop sedert vijftien jaren de Grondwet is toegepast en als ik ronduit verklaar, niet te deelen in de hooge bewondering, welke sommigen voor dezelve voorwenden, dat ik de magt des Konings zeer zoude willen beperken, neen, ik geloof integendeel dat de bevoegdheid tot ontbinding der tweede kamer den Koning moest zijn gegeven, en ik houde dit prerogatief, des te onontbeerlijker bij ons, om dat die kamer uit een te klein getal leden bestaat, en derhalve een onbillijke tegenstand en buiten en zelfs tegen den wil der Natie, niet alleen mogelijk en denkbaar is, maar eenmaal zeker in dezelve ontstaan en de overhand verkrijgen zal.

Er is ook zeker artikel in den titel over de magt des Konings, hetwelk zoo als het is toegepast, alles op losse schroeven stelt, en alle vrijheid en zekerheid beschermende beginselen, omverftoot, het is art. 68 en de dispensatie der wetten den Koning gegeven, niet alleen in de gevallen, dat de wetten zulks toelaten, maar algemeen behoudens eene kennisgeving aan de Staten Generaal.

Het gebruik dat van dit artikel is gemaakt heeft paal noch perk; op grond van dit artikel is geheel buiten de wet verleend *venia aetatis*, dat is te zeggen, dat iemand is ontslagen van alle de bepalingen omtrent de minderjarigheid en meerderjarig is verklaard; op grond van dit artikel heeft men uitgevonden *ratification van accord*, waardoor dispensatie van geheele wetboeken wordt verleend; de Souverein verklaart namelijk, dat een accord, 't geen een schuldenaar met eenige zijner schuldeischers heeft gesloten, voor alle andere crediteuren verbindend

zal zijn, en zij zich dus allen met 40 of 60 of meer of minder percenten zullen hebben te vergenoegen en niets meer of anders zullen kunnen vorderen.

Wat beteekent het, bij zulke maatregelen, in art. 164 en 167 te bepalen, dat een ieder, bij het genot en het bezit zijner eigendommen wordt gehandhaafd, en niemand van den regter, dien de wet hem toekent, wordt afgetrokken? Dispensaties van huwelijks afkondigingen door de wet in het belang van derden ingesteld; dispensaties van lijfstraffelijke vervolging door zoogenaamde abolitie; dispensaties van burgerlijke rechtsvorderingen door zoogenaamde conflicten; dispensaties van onbevoegdheid door de wet of de reglementen vastgesteld; dispensatie van bij de wet ingevoerde belastingen; niets onwettigs is er of men vindt er eene verdediging voor, in art. 68 der Grondwet zoo als het sedert 15 jaren is uitgelegd.

Het is niet twijfelachtig, of de bedoeling van dit artikel, heeft nimmer kunnen wezen eenige ontheffing van wettelijke verplichtingen, welke derden zouden kunnen benadeelen, noch de ontheffing van eene algemeenheid van wettelijke bepalingen, maar, de woorden eene ruimer uitlegging toelatende, heeft men niet geaarfeld, dezelve zoo te verstaan, dat de wetten bij ons hebben opgehouden onschendbaar te zijn.

Het is mijn oogmerk niet de geheele Grondwet te doorloopen, om aan te toonen, hoe zij alom, door gebrek aan duidelijke beginselen, voor velerlei uitleggingen vatbaar is, maar ik wil echter nog stilstaan bij art. 91, en eenige bepalingen omtrent de financiën.

Artikel 91 wil, dat de hoofden der departementen van algemeen bestuur zitting in de beide kamers, en eene raadgevende stem in dezelve hebben.

Deze bepaling der Grondwet is nimmer, naar haren waren geest, in toepassing gebragt.

Indien men eene vergadering van volksvertegenwoordigers vernedert tot een *Napoleontisch* wetgevend ligchaam, dan zeker behoeven de Ministers zich daar alleen te vertooncn, om de voordragten van het bestuur over te brengen, en in vooraf gestelde redevoeringen aan te dringen; indien men eene vergadering van staten generaal bij één riep, alleen om bij telling van stemmen te bepalen of er belastingen zullen zijn of niet, en alzoo, of het staatswerktuig zoude gaan of stilstaan, dan is de doorgaande afwezigheid der Ministers, die geene tellende stem kunnen uitbrengen, te verklaren, maar dan ook wordt de vertegenwoordiging niets dan eene kostbare ijdele vertoonning. Waarlijk zoodanig is de strekking eener in het openbaar gehoudene vergadering, welke het volk zal vertegenwoordigen, niet meer dan de *stem vóór of tegen*; gelden daar goede en bondige redenen en opgehelderde denkbeelden van staathuishoudkunde; de man van bekwaamheid weegt daar veel, ook al telt zijne stem niet; uit die vooronderstelling is men uitgegaan, toen men aan de Ministers eene *delibererende* stem heeft gegeven, en even daarom moeten zij als leden der kamer worden aangemerkt, op wie de verplichting rustte om daar, zoo veel mogelijk, altijd tegenwoordig te zijn, en de stemhebbende leden voor te lichten. Het tegendeel heeft intusschen plaats gehad, zoo veel mogelijk is de kamer aan zich zelve overgelaten, en zij is daardoor menigmaal vervallen in langwijlige beraadslagingen en afgetrokkene bespiegelingen, welke tot geen redelijk besluit konden leiden, en door eene tijdige voorlichting der Ministers omtrent de bedoelingen van het bestuur konden zijn voorge-

komen. Ik wil niet onderzoeken, met welke bedoeling de Ministers één hnnner eerste verplichtingen hebben over het hoofd gezien; maar ik teeken het feit hier alweder aan, als ééne der menigvuldige verkeerde uitleggingen der Grondwet, welke bij de erkenning en uitdrukking van beginselen, als daar is, de verantwoordelijkheid der Ministers, zouden zijn vermeden.

Eene der gewigtigste werkzaamheden van de kamers, is zeker de regeling der uitgaven, en der middelen tot bestrijding derzelve, en de toepassing van het bij art. 197 zoo duidelijk aangenomen beginsel, dat geene belastingen kunnen worden geheven, dan uit kracht eener wet. En de kamers en de regering hebben deze eerste grondbeginselen van den vertegenwoordigenden regeringsvorm, naar mijn inzien, miskend.

Door de invoering van een Amortifatie Syndicaat, hetwelk, als een staat in den staat, wordt begiftigd en met uitgaven belast, en hetwelk bijna willekeurige beschikking heeft over hetgeen onder deszelfs beheer is gesteld, is de medewerking der kamer in de regeling van alle ontvangsten en uitgaven verlamd, en de naauwgezette toepassing van art. 128 der Grondwet, onmogelijk geworden.

De kamers, even min als eenige andere magt, mogen het geen aan haar ter regeling is opgedragen, niet van hunne schouderen op die van anderen schuiven; alle *delegatie* van magt strijdt met het denkbeeld eener Grondwet. De Koning kan de besluiten van staten en steden buiten werking stellen, maar die magt kan hij niet op eenen Gouverneur of Minister overbrengen; de Koning en de Staten Generaal maken de wet, en de wet alleen kan de beurzen der ingezetenen openen, maar Koning en Staten Generaal kunnen aan geen' derden die magt opdra-

gen, noch bij de wet bepalen, dat de Koning regelen zal, wat de Grondwet wil dat bij de wet geregeld zal worden.

Dit allereerste denkbeeld van de medewerking der afgevaardigden van het volk, tot regeling van ontvangsten en uitgaven, is bij ons, en door de instelling van het amortisatie syndicaat, en door delegatien, in de belastingwetten opgenomen, bij herhaling uit het oog verloren; er is zelfs meer gedaan: men heeft eene onderscheiding uitgevonden tusschen *belastingen* en *bijdragen*, en daardoor een deel der ontvangsten en uitgaven aan het onderzoek der wetgevende magt onttrokken. Land- en watertollen zijn geheven of verhoogd bij besluit, om dat, zoo men zeide, de betaling daarvan slechts als eene bijdrage voor het gebruik of het genot van goede wegen en bevaarbare rivieren, werd beschouwd, en ook alleen tot onderhoud van een en ander moesten dienen; maar kan men, op dien voet, niet alles onttrekken aan de wettelijke regeling? kan men, zoo doende, niet door *leges* alle ambtenaren bezoldigen, en uitcijfferen, dat de bescherming, die de gewapende magt ons verleend, eene weldaad is, welke op de een of andere wijze moet worden te goed gedaan, zonder dat het geen men daar voor vordert, *belasting* kan worden genoemd?

Neen, dat is de geest van art. 197 niet, de bedoeling van die wetsbepaling is algemeen, dat den ingezetenen geen cent door het algemeen bestuur kan worden afgevoerd, dan uit kracht eener wet, om het even tot wat einde, zal worden gebruikt, hetgeen opgebragt wordt.

Ik wil mijn onderzoek naar de doelmatigheid der Grondwet, en mijne aanmerkingen op de uitlegging die daaraan is gegeven, nu niet verder voortzetten, en niet stilstaan

bij de bepalingen op het beleid der justitie, de onteigening ten algemeenen nutte, welke in elk bijzonder geval alleen door de WET moest worden gelast (iets waarvoor vele kostbare en nuttelooze werken onaanvaardig zouden zijn gebleven), ik wil ook de bepalingen op het onderwijs niet aanroeren, daar deze aanmerkingen reeds genoeg bewijzen, dat dezelve te veel ruimte aan het gezag overlaten, maar ik moet nog met één woord stilstaan bij het tweede additioneel artikel.

Door dit artikel werd in de daad de invoering der Grondwet onbepaald verschoven. Eene Grondwet strekt om het gezag van elken bestuurder af te bakenen; zij bestaat in de daad niet, en kan zeker niet werken, zoo lang niet alle takken van bestuur naar de Grondwet zijn ingesteld, en zoo lang door geene *organieke* wetten, de beginselen der Grondwet zijn in werking gebragt, al het geen daar vóór bestond is vernietigd en het nieuw staatsgebouw geheel is opgetrokken.

Op eens, ik weet het, *konde* dit alles niet geschieden, maar men had moeten bepalen, dat dadelijk waren afgeschaft, alle wetten en besluiten, die in strijd waren met de bescherming, bij de grondwet, aan personen en eigendommen toegezegd, en binnen zeker te bepalen tijd behoorden alle instellingen door de grondwet gewild, te zijn ingevoerd, en alle vroegere wetten te zijn afgeschaft.

Uit den grond op, hadden bekwame bouwmeesters een geheel nieuw huis moeten optrekken, waarvan het bestek eenig en alleen in de grondwet lag; zoo dat men na de geheele voltooiing niet meer konde bespeuren, dat dit nieuw gebouw een ander had vervangen.

Verre van daar, heeft men door het tweede additioneel artikel eenen provisionelen staat, en voor het nieuw ge-

bouw oude onbruikbare materialen behouden ; en zulk lapwerk geleverd, dat er nooit iets zoude zijn voortgebracht, dan een naar en mismaakt geheel.

Ik staak hier mijne aanmerkingen op de grondwet, om dat het hoofddoel, waar toe ik u dezen schrijf, dat is, om u te overtuigen, dat buiten de redenen tot misnoegen door u opgehaald, het eerste zaad van oneenigheid in de grondwet zelve lag, er genoegzaam is dooraangedrongen.

Ik heb dit met te meer genoegen in deze treurige oogenblikken opgehaald, om dat ik daarin eenige verschooning vind voor de menigvuldige misgrepen van een bestuur, dat ik thans niet al te hard wil vallen ; maar het moet eene les zijn voor het vervolg, ten einde bij de vestiging eener nieuwe staatsregeling de dwalingen worden vermeden, welke in zoo veel opzigten in de grondwet van 1815 bestaan.

Nog eene andere reden van misnoegen vind ik in de weinige edelmoedigheid en openhartigheid, waarmede het bestuur steeds is te werk gegaan. In onze negentiende eeuw gelden niet meer de oude *aristocratische* beginselen, men moet met het volk niet redeneren, het moet al de raderen, waardoor het werktuig van staat in beweging wordt gehouden, noch de beweegredenen van alle maatregelen, niet kennen, het moet vertrouwen, dat het bestuur alleen in het belang des volks werkzaam is, en zich niet verdiepen in zorgen, die aan de regering (het geliefkoosd woord dier caste) zijn opgedragen.

Het is mogelijk, dat er een tijd is geweest, dat die fraaije grondstellingen in toepassing konden worden gebracht, maar die tijd is voorbij ; het algemeen belang is het belang van elk in het bijzonder, 't welk aan allen moet worden opgelegd, en naar de begeerte der grootste menigte, worden geregeld.

Te vergeefs trekt men hier tegen met woorden en uitroepingen te velde; te vergeefs vraagt men, hoe vestigt zich die begeerte der grootste menigte? hoe leert men die meening kennen? Waar houdt hare strekking op en hoe behoudt men met haar eenige vastheid van bestuur? te vergeefs wil men door vervolgingen hare uitbreiding beletten, te vergeefs haar door geweld van wapenen onderdrukken. Die wijs is, waagt zich aan den ongelijken strijd niet, hij openbaart zijne bedoelingen, vraagt inlichting bij een ieder, stelt zich in de gelegenheid de openbare meening te kennen, en offert liever een deel van zijne magt en zijne eigenliefde op, dan de rust van het algemeen in gevaar te brengen.

Ook aan die wijsheid heeft het onze bestuurders ontbroken, en het verwijt reeds in 1814 aan Nederland gedaan, dat het wetten maakte, op dezelfde wijze als men elders zamenzweringen smeedde, is op allerlei zaken toepasselijk geworden.

Men denke hier aan de duizend en één ondernemingen, op geheime plannen, geheime nasporingen en geheime rapporten op eens aangevangen en tot nadeel en verbaazing van het algemeen of ten deele of zonder nut voltooid; men denke aan het *amortisatie Syndicaat*, waarvan de duistere en onedelmoedige werking en strekking een levendig maar bedroevend blijk oplevert van het standpunt, waarop onze staatsmannen zich hebben gevestigd, en van waar zij Nederland hebben willen besturen.

Een nieuwe weg moet worden ingeslagen, een nieuw verdrag, meer eenstemmende met de denkbeelden van den tijd moet worden tot stand gebracht, en geheel met vernietiging van al wat vroeger bestond, worden in werking gebracht, daartoe behoort moed, beleid, volharding,

maar vooral eene duidelijke en edelmoedige belijdenis van beginfelen, zonder achterhoudenheid en zonder bijoogmerken.

En waarom zoude bij zulk eenen gang van zaken, het oogenblik niet kunnen geboren worden, waarop België eene hereeniging met Noord-Nederland zoude verlangen? Het geldelijk belang van België pleit meer vóór dan tegen die vereeniging. De tegenwoordige opstand in België is alleen te wijten daaraan, dat het zich in geliefkoosde neigingen beledigd achtte, niet in het geldelijk belang. Sommigen hebben van dien toestand misbruik gemaakt, en om hunne zelfzoekenheid of hunne wraak te voldoen, een' nationalen haat tusschen België en Holland aangeblazen, welke, al ware het alleen uit eigenliefde, een' weerklink in Holland moest vinden, maar welke anders in de daad niet bestaat.

Veel spreekt men van den adel en de geestelijkheid, en wil die standen in Brabant als onvereenigbaar met onzen Hollandfchen middelstand hebben aangemerkt, maar ik kan zulks niet zien, immers niet meer dan zulks ook in het Noorden bestaat; of waren er in Noord-Nederland geen *adelijken*, die zich veel lieten voorstaan, en met verachting op de werkende en voortbrengende klasse nederzagen? waren er geen *Patriciers*, die meenden dat de regering over hunne medeburgers een erflijk regt hunner famillien was? en hebben zich onze predikanten en leeren altijd vreemd gehouden aan alle politieke bemoeijingen?

Menschen zijn alom menschen, en die Natiën te hoog roemt of al te laag acht, zal zich doorgaans bedrogen vinden. Adel en Geestelijkheid, Koningen en Onderdanen, Patriciers en Jacobynen, mogen door stijfhoofdigheid, door opblazing van hartstogten, of door logen en

laster oproeren doen ontstaan, den grond doen schudden, zij moeten gelijkelijk ondergaan de beginselen van onzen tijd, dat allen gelijk zijn voor de wet, behoudens titels en rangen, en dat het algemeen niet vreemd kan blijven aan de belangen van allen.

Noord-Nederland op zich zelf, zoude ja, welligt welvaarend kunnen zijn, het zoude eene achttingswaardige vereeniging van handelaren kunnen blijven; maar het is magteloos om zijne onafhankelijkheid te verdedigen, en wanneer het, niet eenige Oostenrijfsche provincien, maar Frankrijk of een Francobelgische staat tot nabuur heeft, is het dadelijk in tijd van Oorlog, (en de vrede is op deze aarde slechts kortstondig,) overmeesterd.

Noord-Nederland op zich zelf behoeft daarbij eene zoo zuinige, zoo burgerlijke huishouding, dat zulks moeilijk met alle de belangen en neigingen zal zijn overeen te brengen. Oude aanmatigingen, oude misbruiken zijn nergens minder uitgeworteld, dan in Noord-Nederland; eenmaal op ons zelven zullen die welig uitspruiten, gij en ik en zij die denken gelijk wij, zullen daartegen opkomen, in dien twist zal de Vorst worden gemengd en weldra zal inwendige verdeeldheid met fysieke zwakheid gepaard gaan, om ons andermaal onder vreemde overheersching te brengen.

Met België zal het niet beter gesteld zijn; reeds aan oproer gewoon, zal het op zich zelven blijvende, eigen ingewanden verscheuren en om de nietigste grieven of beweerde grieven te wapen loopen; landbouw en fabrieken zullen de markten missen, waarop zij nu hunne waren bragten, zij zullen andere moeten opsporen en alleen die overgang zal hen zoo veel nadeel toebrengen, dat zij zelfs bij de gelukkigste omstandigheden, jaren be-

hoeven, om het te boven te komen, en nog eens, jaren van rust volgen zich niet lang op.

De innige vereeniging van Noorden en Zuiden moet ik, wat men daar ook tegen moge zeggen, uit een staatkundig oogpunt roemen, maar het *heilige verbond* en de *legisimiteit* en de verdere gebreken, welke de *restauratie* hebben aangekleefd, hebben de middelen doen over het hoofd zien, welke die vereeniging *innig* en *hecht* konden maken en onbekwame raadslieden hebben, zulks nog meer tegengewerkt en door eene reeks van onhandigheden, oneenigheid aangekweekt.

De hartstogten zijn nu alom opgewonden, vrees, eigenliefde en vooroordeelen verblinden aller oogen; maar even als in de natuur na storm, stilte, en na onweêrsvlagen zich eene aangename frische lucht opdoet, zoo bedaren ook eindelijk de gemoederen, 't zij dat de rede hare regten over de hartstogten terug neemt, 't zij, dat vermoedens en afmatting die rust gebieden.

Belgiën is den opstand begonnen, zonder bepaald oogmerk, en het is daarin voortgegaan zonder zich behoorlijke rekenschap van zijne daden af te vragen; in het Noorden heeft men dien opstand slecht beoordeeld, aan verkeerde oorzaken toegeschreven en dien ten gevolge ook verkeerde middelen aangewend; nog wil men van geene zijde zijne dwalingen belijden, maar met de rust zal ook het oogenblik komen, dat men daartoe rijp is voor beide.

Dat oogenblik behoort de Saatsman aan te grijpen; om, na met een helderen blik alle oorzaken onzer vijftienjarige oneenigheden te hebben doorgrond, het standpunt aan te wijzen, waarop de regering der Nederlanden zich moet plaatsen, om Noord en Zuid hereenigd te houden.

En welke moeilijkheden, wij daarin ook moge ontmoeten, het zal niet zijn het verschil van zeden en neigingen; Noord- en Zuid-Nederland deelen in den afkeer tegen Duitschland, bepaaldelijk tegen Pruissen.

De inwoners der beide deelen voegen zich meer naar de Fransche zeden, maar voelen echter dat zij geene Franschen zijn, noch kunnen worden; zij wenschen eene eigene Nationaliteit en bij eene waarlijk innige vereeniging en waarlijk milde instellingen, zoude geen der beide deelen achten zijne Nationaliteit verloren te hebben.

Zullen wij Staatsmannen aan het roer hebben, die dit begrijpen en die tevens van het ware oogenblik zullen weten gebruik te maken?

Van deze vraag, mijn vriend! hangt af die, welke gij mij voorstelt, of eene hereeniging mogelijk is?

Ik zeg die hereeniging is mogelijk, zij is meer, zij is noodzakelijk; de middelen er toe zijn eene juiste beoordeeling van den geest des tijds en van de oorzaken der oneenigheden, en een nieuw, hecht zamenhangend stelsel van bestuur, ingevoerd met beleid en volharding, ten uitvoer gebragt met openhartigheid en edelmoedigheid. Levert onze tijd geen mannen op, die dergelijk werk kunnen omvatten en daarstellen, of weet men ze niet uit te vinden, en moeten wij afgescheiden blijven bestaan, dan zal het ook wel voor onze Staatsmannen niet mogelijk zijn, den nog veel moeilijker taak te volbrengen, om het Noorden rustig en in staat van tegenweer te houden.

Ziedaar, mijn vriend! mijne meening, wel zonder orde ter neder geschreven, maar die echter de slotsom inhoudt van menigvuldige opmerkingen en overdenkingen.

Geloof mij steeds,

B.

Naschrift.

Ik heb opzettelijk tot grondslag van mijne beschouwingen genomen de Grondwet en hare toepassing, omdat ik die Grondwet thans als vernietigd aanmerk, of liever, dezelve als tijdelijk opgeheven beschouw, en het mij intusschen toeschijnt, dat men dezelve, voor zoo ver zulks mogelijk, en voor sommige persoonlijke belangen dienstbaar is, wil behouden.

De opening der Staten Generaal, de aanspraak van den Koning, het weder antwoord dier Staten, de voorstellen van wet, alles schijnt aan te wijzen, dat men de afscheiding van het Zuiden, en de wederkeerige erkenenis daarvan door Koning en Staten Generaal, niet als zoodanige gebeurtenis aanmerkt, als waardoor het grondwettig bestaan van het Koninkrijk der Nederlanden is vernietigd.

Ik zoude er niets tegen hebben, dat Koning en Staten Generaal hadden verklaard, dat voor het oogenblik door hen in de algemeene belangen zoude worden voorzien, en zij zich aanmerkten als daadzakelijk, doch slechts tijdelijk, en in den drang der bestaande omstandigheden, het hoogste gezag uitoeffenende, maar het gaat niet aan het er voor te houden, dat de Grondwet ten deele slaapt, en zij maar voortdurend werken moet zoo ver zij werken kan.

De Staatsvorm in het Koninkrijk der Nederlanden aangenomen, is uiteengerukt, en de overgeblevene brokken daarvan te behouden is ondoenlijk, en ook al ware het

doenlijk , niet te wenschen , om dat , zoo als ik meen te hebben doen zien , het geheel geen meesterstuk was , en door eene vijftienjarige bewerking zoodanig is verminkt en verwrongen , dat het op den duur onbruikbaar is geworden.

In dezen staat van zaken had men dadelijk , zoo dra het woord scheiding was uitgesproken , een appel op het volk moeten doen ; men had voor het Noorden de stemgeregtigten moeten oproepen , om zich afgevaardigden te kiezen , die tevens met den Koning de middelen beramen zouden om in 's Rijks dringende belangen te voorzien , en de grondslagen te bepalen , waarna voortaan dit nieuwe Rijk zoude worden bestuurd.

Dus doende had men de geestdrift der natie aangevuurd , men had getoond , dat de zaak der Dynastie die des vaderlands en ook die der vrijheid was , men had , als met een tooverflag , den volksgeest opgewekt , en dezen geest heeft de Staat in deze hagchelijke oogenblikken.

DAAR , bij die vertegenwoordigers der natie , die het niet zouden zijn door eene regtsvooronderstelling , maar met de daad , had men nieuwe krachten en een nieuw leven gevonden ; DAAR had men getrouw en zonder omwegen den staat van verdediging en den staat van het finantiewezen moeten openleggen , en al ware dan het eerste weinig bemoedigend , en het laatste een donker tafereel der bedekte handelwijze van het amortisatie syndicaat geweest , de natie zoude er in hebben voorzien.

Maar een zoo helder , zoo zuiver inzien van zaken valt niet in den smaak onzer zoogenaamde staatsmannen.

De tweede kamer volgt haren gang even als of zij bij magte was te besluiten , en een voor de ingezetenen verbindend besluit te nemen ; zij verdeelt zich met veertig of

vijftig leden in zoo vele afdeelingen, als of zij nog honderd en tien leden telde; zij brengt weder dagen door om een adres van antwoord in de wereld te brengen, en blijft in hare ledige vergaderzaal eene schaduw van het geen zij was.

Het Amortifatie Syndicaat verbreekt zijne verbindtenissen, bedreigt het nationaal crediet met eenen doodelijken slag, en geene stem verheft zich in de kamer om er rekenfchap van te vragen; dat fyndicaat, of liever, de vaste commissie van een ligchaam, dat niet meer is, beproeft eene nieuwe leening; deze mislukt, en bewijst het wantrouwen der natie, maar des niet te min houdt men zich, zoo veel men kan, aan het oude, en bewandelt men steeds den ouden weg, waarop reeds de eene helft des Rijks aan de miltzucht werd ten prooij gegeven, en voor de algemeene zaak des lands ging verloren!! Amsterdam, het rijk en vermogend Amsterdam, het vaderlandslievend en welgezind Amsterdam, weigert geldelijken bijstand!— Verschrikkelijk voortteeken! indien de oplossing van het raadsel niet gevonden werd, in de fcheidmuren tusschen Vorst en volk, tusschen volk en vaderland opgerigt. Men hoore de waarfchuwendende stem! men leere althans de ziekte kennen, nu de dood reeds nadert!

Ik bezweer u, mijn vriend! bij de eer des vaderlands! bij de roem eenmaal door ons voorgelacht verworven! laten wij toch onze stem verheffen, op dat niet alles verloren ga; het is niet genoeg dat men het volk te wapen roepe, men moet het ook de overtuiging geven dat het overwinnen kan; het is niet genoeg dat men aan hetzelfde het dreigend gevaar en de noodzakelijkheid der verdediging late zien, men moet het ook de zegeningen der overwinning voor oogen houden, en doen gevoelen, dat het

strijdt voor instellingen welke het nageslacht zal zegenen en de vreemdeling zal benijden.

Zie nu eens op onze Grondwet terug, zie haar vooral zoo als ze daar nu ligt uiteengerukt, en vraag u dan af, of het niet meer dan tijd is, om, door een beroep op de natie, den geest van het volk op te wekken, en, als ik het zoo eens mag uitdrukken, die volheid van nationaal gevoel op te wekken, welke de grootste opofferingen licht maakt.

In plaats van op deze wijze zich aller harten te winnen, en het berouw der Belgen, van niet meer onder zulk een mild bestuur te leven, tevens met de zucht om er weder onder terug te komen, op te wekken, stelt men gelegenheidswetten voor, en wil, door bedreiging van on gepaste schavotstraffen, door dwang, verkrijgen, wat alleen door liefde wordt gewonnen.

Ik ken al het fraais dat men ter verdediging van dergelijke wetten aanvoert, als daar is, dat zij alleen bestreden worden den geen die vreest er door getroffen te worden; dat die vrees zelve het nut der wet aanwijst; dat dergelijke wetten minder worden gevraagd om ze ten uitvoer te brengen, dan om vrees in te boezemen, en haar bestaan alleen hare uitvoering onnoodig maakt, en dergelijke meer; maar wie herdenkt de vervolgingen uit het besluit van 1815, en de gevolgen der straffen daarop uitgesproken, die moet de overtuiging verkrijgen, dat dergelijke wetten de regering, die ze uitvaardigt, ondermijnen. Een revolutionair bestuur is zwak en voorbijgaand, dewijl dergelijk bestuur slechts door gelegenheidswetten, het kortstondig aanwezen doet voortduren; een bestuur op den wil der natie gegrondvest, is sterk en duurzaam, dewijl vaste en onveranderlijke beginselen alle gelegen-

heidswetten onnoodig maken. Waarlijk, ik verbeelde mij, dat Oranje zeker genoeg is van onze trouw, van onze liefde, - dat de opofferingen, allerwege gebragt, te zeer van onze onveranderlijke gezindheid getuigen, dan dat een' onvoorzigtig woord, een onbedachtzame uitroeping, met schavotstraf moet worden geboet. De kracht welke een bestuur van de gerechtsplaats ontleend is voor de troonen meer gevaarlijk, dan alle zamenzweringen van Jesuiten of Jakobijnen. Er bestaat in Europa eene zamenspanning tegen alle wettige regeringen; de zamengezworenen zijn noch *Illuminaten*, noch *Vrijmetselaren*, noch *Carbonaro's*, het zijn de Koningen, die *met, door of om* hunne Ministers, de Monarchijen zullen omverre werpen.

Vele nadeelen hebben maatregelen zoo als die, welke de goedkeuring van negen en dertig leden der voormalige tweede kamer erlangen; bij de goeden brengen zij het vertrouwen op hunne medeburgers aan het wankelen; bij hen die minder goed gezind mogten zijn, vindt men er nieuwe grieven in tegen het bestuur; terwijl de Belgen er met zekere zelfvoldoening op zullen verwijzen, en uitroepen: „aan Holland is het *arreté-loi* van 1815 terug gegeven, en door bedreiging van schavotstraffen wordt men er genoodzaakt om al wat het bestuur goeddunkt te prijzen of te zwijgen!”

Die woorden alleen, het *arreté-loi* is hersteld, het stelsel van *van Maanen* drijft boven, gelegenheidswetten herleven, zijn thans genoeg, om hen die nog aan het Hollandsch bestuur waren gehecht, er van los te maken.

Goed, zeggen onze Staatsmannen, wij zijn vreemd aan België geworden, wat gaat ons de meening der Belgen aan; maar zij die zich zoo bitter omtrent den staat der openbare meening in België hebben vergist, die steeds eene

onbeduidende *factie* hebben genoemd, wat de geheele Natie was, die zoo wuft den raad van helderzienden hebben in den wind geflagen, kunnen zich die zelfde mannen ook niet omtrent den geest van het Noorden bedriegen? Ja bewijst hunne gelegenheidswet zelve niet, dat zij niet gerust, omtrent dien geest zijn?

Die eene Natie beoordeelt, naar het gevele van hen, die slechts getrouw aan de begrooting zijn, of naar de taal van hen, die, den, helaas! ook door het bestuur gepredikten, regel, *wiens brood men eet, diens woord men spreekt*, aankleven, zal zich zeer bedrogen vinden.

Denk echter niet, dat waarlijk de geest der Natie slecht zij; Neen, waarachtig neen! maar hij is niet zoo, als hij zijn moest, hij is niet zoo, als het bestuur dien afschildert, zoo als gij en ik denzelven wenschen. Het altijd wel begrepen eigenbelang dringt de Natie tot de grootste opofferingen. Een woeste hoop, die geene vrijheid, geene milde instellingen, maar verwoesting en plundering aankondigt, bedreigt het land; behoud van goed noopt de Natie tot de inspanning van alle krachten; maar konde dat eigenbelang onzijdig worden gemaakt, konde men aan het volk behoud van lijf en goed verzekeren, konde men aan het volk een vooruitzicht van vrijheid, rust en welvaart, des noods met opoffering van deszelfs zelfstandigheid en onafhankelijkheid openen, te vergeefs, (men bedriege er zich niet in) te vergeefs, zoude men dat volk te wapen roepen.

Door steeds de Monarchij op den voorgrond te stellen, is het Vaderland op den achtergrond gedrongen, en nu, nu alleen de geestdrift welke de liefde tot het Vaderland inboezemt, buitengewone talenten zoude kunnen opwekken, buitengewone opofferingen zoude kunnen bevelen,

en de aloude geest van Oud Nederland zoude kunnen doen herleven, nu vinden wij laauwheid en koele berekening, daar waar onze vaders vurige belangstelling en onbepaalde zelfsoffering zouden hebben getoond.

Ziedaar de ware stemming der Natie, zij verdedigt een bouwvallig en slecht ingerigt huis, om dat het haar toch altijd tegen regen en wind beveiligt, om dat het beter is een slecht huis dan geen huis te hebben en *Mellinet* en *Pontecoulant*, *Niellon* en *Kessel* haar dreigen op straat te zetten; maar zij verdedigt hare woning niet als het erfdeel harer voorouders, die door hen opgetrokken, door volgende geslachten verbeterd en sedert de laatste vijftien jaren uit en inwendig zoo wel is voorzien en verfraaid geworden, dat men die woning voor geene andere zoude willen verruilen, dat men er al zijn zin en alle zijne genoegens op heeft gevestigd.

Zoo intusfchen had het kunnen zijn, zoo kan het nog wezen, mits men raadplegende den geest des tijds, bij elken wapencreet een stap voegt tot vestiging van een wezenlijk vertegenwoordigend stelsel; bij elke geldelijke opoffering die men eischt, het scherm ophaalt, waar achter tot nog toe den waren staat onzer financiën is verborgen gehouden, in een woord den ouden weg verlaat en den volksgeest door milde beginselen en milde instellingen opwekt. Door zoo te handelen, zal men niet alleen in het Noorden eigenbelang en vaderlandsliefde ter bescherming van goed, bloed en VRIJHEID vereenigen, maar men zal ook den Belg bitter doen gevoelen, wat hij verloren heeft, door zich te onttrekken aan een bestuur, dat zoo wel de behoefte van den tijd weet gade te slaan en op te volgen, en welligt zal dan het oogenblik komen, dat hij geene opofferingen te groot zal achten, om weder deelgenoot van zoo vele weldaden te worden.

Ja, de geschiedenis meldt in welk uiterste gevaar, ons voormalig gemeenebest zich bevond, in den jare 1672 en nog eenige jaren daarna; — de geschiedenis meldt, hoe veeg dat gemeenebest stond in den jare 1742: maar de verheffing van *Willem III* op het eerste en van *Willem de IV* op het laatste tijdstip, verzamelde en vereenigde wel dra het vermogen, tot behoud niet slechts bij den bedreigden ondergang, maar tot spoedig herstel van het vorig aanzien en vermogen. Wanneer echter heeft men hulp en redding gezocht op den weg die ten verderve leidde? Onder het Ministerie der Heeren *van Tets* en *van Maanen*, sloeg alles ter verderve, als langs een helend vlak, waarop men de botzing van geringen tegenstand naauwelijks gevoelt, en het stelsel dat zoo veel ramps berokkende, zoude, onder voorwendfel dat krachtdadige en nadrukkelijke maatregelen noodzakelijk zijn, eene nieuwe uitbreiding bekomen!! — krachtdadige en nadrukkelijke maatregelen, niet tegen de ellendige munterij, die in spijt van de groote meerderheid der bevolking, het Zuiden aan de regering des Konings heeft ontscheurd; maar krachtdadige en nadrukkelijke maatregelen tegen het Noorden, dat te zeer aan het regerend stamhuis is gehecht, om de daden der Doorluchtige Telgen uit het geslacht van Oranje-Nassau niet te durven beoordeelen en veroordeelen, daar waar het geluk en de eer des lands andere maatregelen hadden gevorderd. Laten zij kruipen en prijzen en vleijen, die door de laagheden des oogenblik, de feilen van het voorledene moeten doen vergeten, wij die steeds goed en bloed voor Oranje en Vaderland veil hadden, en nog thans veil hebben, laat ons luide en openlijk verklaren, dat wij tot heden te vergeefs naar redding uitzagen, daar van waar de redding alleen mogelijk blijft.

Talleyrand de geestige en scherpsziende *Talleyrand*, zeide aan Keizer *Alexander*, toen deze Vorst nog weifelde tusschen de *Bourbons* en *Napoleon Buonaparte*, „*Louis XVIII est un prince*,” even zoo vinden wij een beginfel van regering in den Heer *van Maanen* als Minister van Justitie, en in den Heer *van Tets* als Minister van Financien, maar wij vinden in deze Excellentien, niet het beginfel van een vast en krachtig stelsel, dat aller eenstemmige goedkeuring wegdraagt, dat met de verlichting van onzen tijd bestaanbaar is, dat ieder tot geestdrift ontvonkt, en de dagen van druk en rouw in dagen van geluk en vreugde verandert. Die Staatslieden vertegenwoordigen een stelsel, waardoor wij België verloren en het Oud Vereenigd Nederland met roem en eer, geluk en voorspoed voor altijd zal verliezen. Liefde tot het Vaderland is de eerste van alle burgerlijke deugden, want uit haar vloeijen alle andere voort; hare eischen zijn heilig, hare regten onvervreemdbaar, haar invloed, haar kracht, haar vuur gaan die van alle andere betrekking oneindig te boven. Maar die liefde is niet het gevoel hetwelk de arme Groenlander in onze beschaafde maatschappijen overgevoerd, te midden van de gemakken en den overvloed doet smachten naar zijne eeuwige ijs en sneeuwvelden, naar zijn beerenvet en traan. Die liefde is niet het gevoel waardoor de Esquimo en de Vuurlander zijne armoede en ellende voor onzen overvloed en weelde niet wil verruilen. Neen, die gehechtheid aan den vaderlijken grond, die louter uit de zinnelijkheid geboren schijnt, is den naam van deugd niet waardig. Wij hebben dezelve welligt met de meeste dieren gemeen; en zeker wordt zij even sterk bij de ruwste en onbeschaafde als bij de edelste volksstammen aangetroffen. Neen

ik wil geene vaderlandsliefde, dan die in de dankbare erkenenis van maatschappelijke zegeningen haren oorsprong heeft, en ik zoude den grond niet beminnen, die mijne vroege jeugd zag ontluiken, wanneer staatkundige en maatschappelijke instellingen aan het land onzer geboorte opgedrongen, voor de Natie onteerend, voor de menschheid vernederend waren. Een verfrandig staatsman zeide mij dezer dagen, dat het al of niet voortduren van den Belgieschen opstand, minder afhankelijk is van den oorlogskans te Antwerpen, of waar meerder het zwaard is getrokken, dan wel van de gebeurtenissen in het rustig en vreedzaam 's Gravenhage; en in dien zin, wordt de aanneming eener wet waarbij de speciale gerechtshoven van *Napoleon* gunstig affteken, meer noodlottig dan een verloren veldslag; in dien zin wordt elke maatregel strijdig met het doel van den staat en de behoeften van onzen tijd, meer te betreuren dan de val der sterkste vesting. — Moge Oranje *waken* en *handhaven* en Nederland overwinnen met roem, of vallen met eer!

Hier eindig ik, mijn vriend en laat het aan u over of gij ons geschrijf openbaar wilt maken; reken er intuschen op, dat onze taal aan velen niet welgevallig zal zijn, want onbekwaam, om de waarheid te verbloemen en vreemd aan vleijerij, kennen wij reeds de toepassing van het: *Obsequium amicos, veritas odium parit.* — *Vale*,

Uw Vriend,

B.

3148ⁿ

GEMEENZAME
BRIEVEN,
OVER DE
GEBEURTENISSEN VAN DEN DAG.

Retrahe res ad primam earum institutionem;
et circumspecies in quibus et quibus modis
degeneraverint.

Baco de Verulam Serm. ad Fid.

TWEEDE STUK.

Te 's GRAVENHAGE,
BIJ A. P. VAN LANGENHUYSEN.

1831.

B aan A.

Er is, na onze laatste brieven, mijn Vriend! zoo veel voorgevallen, dat den stand der zaken heeft veranderd, dat ik het niet ondoelmatig oordeel nogmaals de pen op te vatten, om, afgaande op bekende feiten, met opzijde stelling van wenschen, die ten minste thans voor het tegenwoordig oogenblik niet te verwezenlijken zijn, zoo mogelijk eenig licht over onzen toestand te verspreiden, en eenige middelen van redding aan te wijzen.

De staat van Noord-Nederland of der Vereenigde Nederlanden toch is van dien aard, dat elk, die meent eenige kennis van dezelve te hebben, en eenige nuttige wenken te kunnen geven ten aanzien van hetgeen ten behoeve derzelve behoort te worden gedaan, niet langer zijne meening moet verbergen. Zonder verdere voorafpraak kom ik dan ook ter zake.

De scheiding van Noord- en Zuid-Nederland bestaat. Het Koningrijk der Nederlanden is ontbonden. De Grondwet van dat Rijk is vernietigd. Weinige woorden zijn er noodig om deze drie stellingen te ontwikkelen.

Ik stel mij voor, in de eerste plaats, die drie punten aan te dringen, daarna den wettelijken en zedelijken toestand van Noord-Nederland open te leggen, om eindelijk

de middelen aan te wijzen, welke kunnen strekken, om den staat der Vereenigde Nederlanden op zoodanige grondslagen te vestigen, dat hij voortaan inwendige eensgezindheid en naar buiten werkende zelfstandigheid vereenigt.

De scheiding van België en Noord-Nederland bestaat, en ingevolge de verklaring door de Staten Generaal der Nederlanden afgelegd, en door het gedrag der Mogendheden, en door de alom uitgedrukte begeerte der Natie, zoo wel in het Zuiden als in het Noorden.

De verklaring der Tweede Kamer van de Staten Generaal, in der tijd nog bestaande uit afgevaardigden van het Noorden en het Zuiden, behoeft geene toelichting. Scheiding was de begeerte der meerderheid; scheiding was het besluit dier Kamer.

De Mogendheden hebben, op het verlangen van den Koning der Nederlanden, een Congres bij een geroepen; aan hetzelfde is de vraag voorgesteld: of de tractaten van 1815 behoorden te worden gehandhaafd, dan wel, of met terzijdestelling dier verbindtenissen, door eene scheiding van Noord- en Zuid-Nederland, de vrede en rust van Europa niet voor alles moesten gelden? In *Engeland* heeft zich weldra de volksmeening zoodanig geopenbaard, dat er aan geene handhaving der stelsels van *restauratie*, *legittimiteit*, *autokratie*, en wat dies meer zij, was te denken.

Wellington, het hoofd van het Engelsch Ministerie, die persoonlijk moest hechten aan hetgeen in 1815 was bepaald, heeft zich genoodzaakt gezien zijne meest geliefkoosde denkbeelden op te offeren, en heeft niet gearzeld in onderhandeling te treden met eenen afgevaardigden van het tijdelijk bestuur van België.

In *Engeland*, waar geene afscheiding denkbaar is tus-

fchen de gevoelens van den Minister als burger en als staatsman, konde, na dergelijke handelwijze, het Ministerie, dat beurtelings de maatregelen van *Villele*, van *Martignac*, van *Polignac*, en eindelijk van *la Fayette*, had goedgekeurd, niet blijven bestaan.

Dat Ministerie viel, en werd vervangen door mannen, die de milde beginselen, welke van dag tot dag meer veld winnen, zijn toegedaan. Van dat oogenblik af, was er aan geene tuschenkomst hoegenaamd, in de zaken der Nederlanden, meer te denken. Van de eene zijde hijschte op het vaste land van Europa, *Frankrijk*, de vaan der vrijheid, dat is, der gelijkheid van allen voor de wet, der medewerking van allen in de belangen van het land en van eene verantwoordelijkheid op elk die zich met eene openbare bediening belast; van de andere zijde, hechte zich het magtig *Brittannië* aan die beginselen, stond voor, niet alleen wat den vreemden betrof, het denkbeeld van *non interventie*, maar wilde daarenboven ook bij zichzelve de denkbeelden van den tegenwoordigen tijd in toepassing brengen, door eene Parlementaire hervorming daar te stellen, en als een goed huisvader, de belangen van den Staat te behartigen, door bezuinigingen, welke zoo wel de oogenblikkelijke belangen van het volk, als de voortdurende belangen van den Staat, gebiedend vorderen.

Deze toestand van *Frankrijk* en *Engeland* heeft, ondanks de tegenkantingen van ingewortelde misbruiken, een' beflissende invloed op alle de Staten van Europa, maar in het bijzonder op den Staat der *Nederlanden*, welke in zoodanige gisting is, dat de rust van Europa daarmee op het naauwst is verbonden.

Het Congres, te *Londen* bijeen geroepen, heeft ook

met de daad de onafhankelijkheid van *België*, althans zijdelings, erkend. Het heeft een wapenstilstand, of ten minste, eene opschorling van vijandelijkheden aangedrongen, welke genoegzaam bewijst, dat de Mogendheden, het koste wat het koste, de rust van Europa willen bewaren, en zich zeker tegen de scheiding van Noord- en Zuid-Nederland niet gewapenderhand zullen verzetten.

Het is waar, er zijn Mogendheden, die nog de strekking der meening van de grootste menigte niet begrijpen, en dezelve, ware het mogelijk, nog zouden willen onderdrukken. Maar hun eigenbelang, het behoud van den Staat dien zij besturen, noodzaakt hen den wil van *Engeland* en *Frankrijk* te eerbiedigen.

Pruisen, *Rusland* en het onverzetbare *Oostenrijk* wapenen, trekken hunne legerbenden daar waar het gevaar zulks vordert, te zamen. Maar die Mogendheden, of liever de bestuurders derzelve, mogen zich gelukkig achten, indien zij den staat van zaken, zoo als die ten huncment is, behouden.

Velen zijn er in het weinig samenhangend Rijk van den Koning van *Pruisen*, die gedenken aan de toezegging in 1813, aan het in nood zijnde Vaderland, gedaan, en aan de schrale wijze waarop die beloften zijn nagekomen.

Rusland herinnert zich hetgeen na den dood van *Alexander* in 1825 is voorgevallen, en denkt te zeer aan de uitgebreide takken, welke de zamenzwering van dien tijd door geheel *Rusland* had, om zich door geweld van wapenen tegen de leus eener billijke vrijheid te verzetten.

Rusland mag daarenboven gedachtig zijn, dat het oorlogzuchtig en moedig *Polen*, wanneer al de tegenwoordige opstand door geweld van wapenen zal wezen bedwongen, dan toch altijd in het toekomstige alleen dan

de kroon door eenen Russischen Monarch, met gelatenheid zal zien dragen, wanneer het naar wettelijke en milde beginselen zal worden bestuurd.

Oostenrijk heeft iets eigenzelvigs, hetwelk genoegzaam is, om het als een' zelfstandigen staat te behouden. Maar aan de eene zijde vergt *Hongarije*, dat de Keizer van Oostenrijk vrijheidlievende beginselen aldaar in toepassing brenge; van de andere zijde zuchten de Italiaansche staten onder het juk van *Metternich*, en wachten slechts een geschikt oogenblik, om zich van de ketenen der *Weener Camarilla* los te maken.

Hoe zouden nu deze drie Mogendheden in dergelijken toestand, er aan kunnen denken, om tegen het levendvol *Frankrijk* en van kapitalen overvloedig *Engeland* den krijg te voeren?

Canning, de onvergetelijke en onvergelykelijke *Canning* heeft het gezegd; ik ontrol de vaan der vrijheid, dat is, die van gelijkheid van allen voor de Wet, en van eenen wettelijken Staat in geheel Europa, en geheel Europa is met mij.

Indedaad heeft dan ook aanvankelijk al hetgeen het Congres van *Londen*, dat zijn de diplomaten van alle groote Mogendheden, verrigtte, alleen gestrekt, om te erkennen eene afscheiding tusschen Noord- en Zuid-Nederland tot behoud van den vrede in *Europa*.

En wat is nu het gedrag van Noord- en Zuid-Nederland zelf? Dit weegt meer, dan de invloed der overige Mogendheden, want het is bewezen, dat het kleinste volk, vol van volkgeest en burgerzin aan de grootste magten wederstand kan bieden — België heeft het eerst den kreet der scheiding doen hooren: Noord-Nederland heeft er met geestdrift aan beantwoord. Ik heb reeds gezegd,

dat de Staten Generaal der beide afdeelingen van de Nederlanden de scheiding hebben uitgesproken: maar ik zoek minder den geest eener natie in eene vertegenwoordigende vergadering, door trapsgewijze verkiezingen bijeengeroepen, dan in zaken en daden, welke niemand kan loochenen.

Tegen wien heeft België de wapenen opgevat? Minder tegen het regerend huis van *Nassau*, dan tegen Noord-Nederland; minder tegen den persoon des Konings, dan tegen Noord-Nederlandsche meeningen; het zijn minder de regten, die het regerend huis zich aanmatigde, welke België in opstand bragten; maar het was het denkbeeld, dat Noord-Nederland te veel zijnen invloed deed gelden; dat de geliefkoosde neigingen van Noord-Nederland die van België verdrukten.

Van de andere zijde, was het er verre van daan, dat het Noorden in alles instemde met hetgeen het bestuur ontwierp; vele grieven zouden Noord-Nederland hebben ingebracht, indien de kreet uit het Zuiden opgegaan, hetzelfde niet had genoodzaakt, zich naauwer en naauwer aan het bestuur te hechten.

Bezuiniging in de huishouding van staat, vrijheid van handel, aanmoediging van het zeewezen, en vele andere onderwerpen zoude het Noorden met kracht hebben gevorderd. Maar het vreesde het bestuur in zijnen gang te belemmeren, en zweeg, of zelfs keurde menigmaal goed, wat het indedaad verwerpen en bestrijden moest.

Naauwlijks was intusschen de scheiding daar, of het deed zijne wenschen hooren, en toonde nu door het te wapen loopen, niet om het Koninkrijk der Nederlanden te verdedigen, maar om den grond van de oude vereenigde Nederlanden te beschermen, en om te herkrijgen zijne

onde zelfstandigheid, daar voor, maar ook daar voor alleen alles te willen opofferen.

Voorbijgaande weifeling, geboren uit verkeerd ontworpen maatregelen ten aanzien der financiën, bewijst hier tegen niets. Misnoegen of vooringenomenheid tegen dezen of genen Minister kunnen hierbij al mede in aanmerking komen. Vrijwillige opoffering en algemeene goedkeuring eener gedwongen leening, bewijzen echter genoegzaam, wat de natie over had tot behoud van hare zelfstandigheid, en dragen de blijken van de begeerte, om die zelfstandigheid te handhaven, al ware het ook, dat door het bestuur aanvankelijk tot hetzelfde einde verkeerde middelen waren gebezigd.

Alles bewijst dus, dat de scheiding van Noord- en Zuid-Nederland, althans voor het tegenwoordige, bestaat, zoo wel door den uitgedrukten wil van wijlen de wettelijke vertegenwoordigers van die landen, als door de toetemming der Mogendheden en de blijkbare begeerte der beide volken.

Ware het hier mijne bedoeling in het afgetrokkene, de vraag der scheiding te beschouwen; ik zoude mij noch door de meening der gewezen Staten-Generaal, noch door die der Amsterdamsche koopmansbeurs van mijn gevoelen laten aftrekken. Ik geloof, dat de vereeniging van Noord- en Zuid-Nederland innig had kunnen zijn. Ik geloof, dat wanneer men de geliefkoosde neigingen der beide deelen van het schoone Rijk der Nederlanden met beleid had weten te ontzien, geene scheuring thans zoude bestaan, en dat de vereeniging, tot gemeen welzijn had kunnen strekken. Ik wil niet ontveinsen, dat de kroon dier Nederlanden op het hoofd van een lid uit het Huis van *Oranje*, mij een middel scheen om aan dien Staat eenen rang onder de Mogend-

heden te verzekeren, welke tot behoud van de rust van Europa, en tot opwekking van nationalen trots voor elk ingezeten van dat Rijk, konde strekken. Maar wenschen, bespiegelingen en neigingen moeten wijken voor feiten; en de scheiding, ik meen het te hebben aangetoond, bestaat althans voor het eerstvolgend tijdperk.

De vraag wordt derhalve nu: welke is de wettelijke en de zedelijke toestand van het getrouw gebleven Noord-Nederland, en welke zijn de middelen om dat Rijk zoodanig te vestigen, dat het inwendig eendragtig zij, en uitwendig eerbied inboezemt? Tot de beantwoording dier vragen ga ik nu over.

Het Koningrijk der Nederlanden is ontbonden. Hetzelve bestond door de vereeniging der Vereenigde Nederlanden met Brabant, Luikerland en het Groot-Hertogdom Luxemburg.

Voor die vereeniging was er zoodanig Koningrijk niet. Door de vereeniging is het ontstaan. Met de afscheiding is het vervallen.

Niemand kan met redelijkheid hieraan twijfelen. Er was een Souvereine Staat der Vereenigde Nederlanden; er waren gewesten, voormaals aan andere Rijken behoorende, daarna met *Frankrijk* vereenigd; deze gewesten waren door het gewapend Europa ingenomen, en er was een besluit van dat gewapend Europa, dat die laatste gewesten geen deel van *Frankrijk* meer zouden uitmaken. Zij werden met de Vereenigde Nederlanden, onder het Koninklijk gezag van het Huis van ORANJE, een en dezelfde Staat, een en hetzelfde Rijk met de Vereenigde Nederlanden; dat Rijk is ontbonden.

Het eerste gevolg van deze ontbinding is noodwendig de vernietiging der Grondwet, voor dat Rijk ontworpen en door hetzelve aangenomen.

Wij treden hier niet in het onderzoek, in hoe verre die Grondwet voor België immer heeft kunnen verbindend zijn. Zij is nageleefd; zij bestond; zij heeft ten deele gewerkt, maar door de afscheiding bestaat zij niet meer.

Om dit laatste aan te toonen behoef ik slechts een oog in die Grondwet zelve te slaan. *Art. 1* en *2* bevatten de zamenstelling van het Koninkrijk der Nederlanden, reeds boven door ons omschreven. Een ieder kent genoeg de bepalingen van deze artikelen, dan dat ik mij, bij eene opfomming der onderscheidene Provinciën, waaruit het grondwettig Koninkrijk bestond, behoef bezig te houden.

Alles is, naar aanleiding van den staat van dit Rijk, ingerigt. Bij *art. 30* is het inkomen van den Koning, in evenredigheid van het Rijk aan het hoofd waarvan hij stond, geregeld en bepaald. Bij *art. 52* is de inhuldiging van denzelfden, beurtelings in Noord-Nederland en in België vastgesteld. Bij *art. 71* is er een Raad van State opgerigt, waarvan de leden uit de onderscheidene deelen, bij *art. 1* en *2* opgeford, zoo veel mogelijk moesten worden gekozen. Bij *art. 79* is de zamenstelling der vergadering van de Staten Generaal uit de onderscheidene Provinciën geregeld, en bij *art. 101* is dien overeenkomstig vastgesteld, dat deze vergadering, op dien voet bijeen gebracht, geen besluit konde nemen, ten zij meer dan de helft der leden tegenwoordig ware.

In de daad elk, die onbevooroordeeld den staat van zaken na de afscheiding overweegt, vindt in deze bepalingen een overtuigend bewijs, dat na de ontbinding van het Koninkrijk der Nederlanden, er geene wettige vergadering van volks-vertegenwoordigers meer bestaat.

Art. 175, bepalende de zamenstelling van den Hoogen Raad, en *art. 202*, hetwelk de benoeming van de alge-

meene Rekenkamer regelt, bij welke beide artikelen is vastgesteld, dat de leden dezer ligchamen zoo veel mogelijk uit alle Provinciën van het Koninkrijk der Nederlanden moeten worden gekozen; beide deze artikelen, zeg ik, toonen met vele andere, dat, na de ontbinding van dat Rijk, in een' wettelijken zin, de Grondwet der Nederlanden is vernietigd.

Over dit onderwerp is dan ook een ieder zoo het schijnt van hetzelfde gevoelen. Allen begrijpen althans de noodzakelijkheid der vestiging eener nieuwe staatsregeling; en zoo de natie met gelatenheid en onderwerping aanziet, wat thans door den Koning en de Leden der Staten Generaal uit de Noordelijke Provinciën wordt vastgesteld, is zulks alleen, omdat men liever behoudt de schaduw van eene vertegenwoordiging, dan een Dictatoriaat te verkrijgen.

Maar te beweren, ik heb het reeds vroeger gezegd, de Grondwet werkt, voor zoo ver zij werken kan; hetgeen niet in toepassing kan worden gebragt, slaapt, en er is voor het Noorden, door vereeniging van Koning en Vertegenwoordigers, een op den duur bestaanbare wetgevendende magt; dit strijdt met de waarheid, en met den waarachtigen wil van het verlichtste deel der Natie. Zij die dit dwaalbegrip voorstaan, gaan van een valsch standpunt uit, zij zeggen: de opstand en afval van een of meer Provinciën kan regtens niet tot ontbinding der instellingen leiden; maar dit is de staat niet waarin wij verkeerden; Noord-Nederland heeft toch de afscheiding erkend, het heeft zijne zonen opgeroepen ter verdediging alleen van den oud vaderlandschen grond, het heeft de Belgen uit zijne vertegenwoordiging en van zijn bestuur geweerd, en dus de scheuring en ontbinding van het Rijk helpen voltooijen, en er is alzoo aan geen' tijdelijken afval of plaatselijken opstand meer te denken. Herinner ook het konink-

lijk besluit omtrent het Groot Hertogdom Luxemburg, en beslis of met schijn van rede kan worden beweerd, dat de grondwet van 1815 nog is verbindend gebleven?

Ik meen dus genoeg gezegd te hebben, om aan te toonen, dat Noord-Nederland thans mist een wettelijken staat van zaken. Ik ga nu over om den zedelijken toestand van het land beschouwen.

Die stand van zaken is niet zoo als die was onder onze voorvaderen, toen zij zich van het *Spaansche* juk hadden vrij gevochten. Toen voelde zich de Natie vol van jeugdige kracht. Toen wist zij en had zij ondervonden, dat men, met een' vasten wil en met bereidvaardigheid om alle opofferingen te brengen, aan de grootste magt weerstand konde bieden. Europa was verstomd over de stoutmoedigheid der *Nederlanders*, en het vreesde den leeuw, die zoo zeer de kracht zijner klauwen had doen gevoelen. Die toestand gaf de overtuiging aan de Natie, dat zij konde, wat zij ernstig wilde. Die toestand boezemde eerbied en vrees, in aan elk die geneigd mogt zijn *Nederland* aan te vallen.

Thans, helaas! verkeeren wij in geheel andere omstandigheden; Europa heeft België aangezien, als of het met Noord-Nederland vereenigd, onder het harde juk van Noord-Nederland was gebragt.

België is den opstand begonnen. België heeft weerstand aan onze krijgsbenden geboden. België heeft den schijn van zich van ons vrij gevochten te hebben; en wij hebben den schijn van magteloos te zijn geweest om België te bedwingen.

Het gevolg hiervan is, dat Europa ons kracht en beleid ontzegt. Al hetgeen tot dus verre en na den afval is voorgevallen; met welke kracht Noord-Nederland in deze oogenblikken zich ook heeft ontwikkeld, weegt niet in de beoordeeling van Europa over Noord-Nederland.

Een ongelukkige aanval op *Brusfel* is beproefd; daarna van voet tot voet terug gedrongen, heeft het den schijn als of Noord-Nederland zich gelukkig mogt rekenen, dat *België*, zonder bestuur, zonder zelfstandigheid, en voornamelijk 'zonder geld, geene poging doet om ook een' inval in Noord-Nederland te wagen.

Ik wil hier niet opsommen, hoe zeer de begeerte van het regerend Huis van *Oranje*, om *België* onder zijn gebied te houden (eene begeerte waarin ik deel), en van de andere zijde, de uitgedrukte wil van den handelstand in Noord-Nederland, om op zich zelve te staan, hebben zamen gewerkt, om krachtvolle maatregelen, 't zij die strekken om met geweld te bedwingen, of door redenen te overtuigen, tot dus verre nutteloos te maken. Maar ik moet doen opmerken, dat de geheele gang van zaken heeft gestrekt, om inwendige moedeloosheid te doen ontstaan, en om uitwendig ons aan vernedering bloot te stellen.

Gaarne erken ik, dat het regerend Huis zich in moeilijke omstandigheden heeft bevonden; en hoezeer ik, van den aanvang des opstands in *België*, andere maatregelen had verlangd dan die genomen zijn, zoo wensch ik echter van welke zijde men ook de zaak beschouwt, voor eeuwig uitgewischt te zien den blaam, die onbedachtzaamheid of kwaadwilligheid, op de Leden van het doorluchtig Huis van *Oranje* zouden kunnen werpen. Een ligtvaardig oordeel van de daden van anderen is altijd ongepast en ongeoorloofd. Een ligtvaardig oordeel zoude hier dubbel ongepast en ongeoorloofd wezen, daar de drijfveren en beweegredenen der handelingen onbekend zijn. Het beste en edelste besluit kan tot verkeerde maatregelen aanleiding geven, en dikwerf deed een enkel onvoorzigtig

woord de verheven' waarde van eene fiere daad miskennen.

Oranje en Noord-Nederland behooren innig verbonden te blijven, of het is met onze onafhankelijkheid gedaan.

Maar des niet te min behoort men zich niet te ontveinzen, den wezenlijken staat van zaken ook in het Noorden. Ook daar gedenkt men het gelegenheids besluit van 1815. Ook daar gedenkt men de toepassing van dat besluit in 1827 en 1828. Ook daar gedenkt men de invoering der conflicten, bij Koninklijk besluit. Ook daar gedenkt men de boodschap van 11 December 1829, heilloozer herinnering. Ook daar brengt men zich voor den geest de maatregelen omtrent de finantien genomen, en niet minder die omtrent het onderwijs.

Noch vrijzinnigen, of zoo als men ze gewoonlijk noemt, liberalen, noch Katholijken, vergeten de besluiten van 1825; en beide keuren eenstemmig af den maatregel ter dier tijd genomen, dat men aan het vaderlijk welbehagen de bevoegdheid ontnam om de kinderen buiten 's lands in de voorbereidende wetenschappen te doen onderwijzen.

Ontveinzen wij het ons niet: de leerstellingen omtrent eene magt boven en buiten de Grondwet, hebben eenen diepen indruk gemaakt op de gemoederen, ook van een groot deel der Noord-Nederlanders.

In der tijd heeft men zich verwonderd over de vereeniging der liberalen en katholijken in het Zuiden. Men heeft die vereeniging als monsterachtig uitgekreten. Ik beoordeel ze niet. Maar dit weet ik, dat een bestuur zich te vergeefs in bespiegelingen verdiept, wanneer zaken spreken.

De vereeniging der liberalen en der katholijken was in België het verbond der zwakken tegen den sterke,

en eene dergelijke coalitie zal zich altijd vertoonen wanneer de zwakkeren aan misbruik van magt kunnen denken. De leerlingen van *Voltaire* vereenigen zich geradelijk met de navolgers der *Bonifaciussen* en der *Gregoriusen*, wanneer beider belang de bestrijding van een' gemeenschappelijken vijand vordert, en het is slechts na de overwinning dat de beide geallieerden de wapenen tegen elkander keeren. De geschiedenis levert vele voorbeelden van dergelijke monsterachtige verbonden, die niets gemeens hadden dan den haat tegen eene derde overweldigende mogendheid. Wij zien thans in Ierland, eene vereeniging der *Orangemen* en der katholieken. *Mirabile dictu!*

Men wachte het oogenblik niet af, dat zich in het Noorden hetzelfde vertoone wat in het Zuiden bestond, en al waren mijne woorden die des roepende in de woestijne, des niet te min moet ik zeggen, dat op het tegenwoordig oogenblik noch liberalen, noch katholieken, gerust zijn omtrent den loop der zaken in Noord-Nederland.

En geen wonder voorwaar! want alom heeft men den geest van het Zuiden aan het Jesuitisme of aan het Jacobisme toegeschreven. Altijd heet het eene factie, welke zich tegen het bestuur verzette, en de voorstanders der regering hebben steeds meer dan door bondige redeneringen met deze namen de oppositie bestreden.

Het gevolg dezer wijze van beschouwing van het bestuur is noodwendig, dat men eene vijandelijkheid heeft meenen te bespeuren bij de regering tegen al wat men noemt katholiek en liberaal; en er heeft weinig aan ontbroken, of men zoude van den droevigen burgeroorlog welken wij beleven, een oorlog van beginselen of van religie hebben gemaakt.

De stand van zaken in het Noorden is dus van dien

aard, dat de grootste menigte wel afkeerig is van den opstand in België; wel alle krachten wil inspannen om te behouden wat te behouden is; maar toch mist die eendragtige verknochtheid aan de regering, welke alleen een' zekeren waarborg oplevert voor het duurzaam behoud van den Staat.

Ik meen hiermede genoegzaam te hebben geschetst, want indien ik in bijzonderheden wilde treden, zoude ik een boekdeel kunnen vullen van den zedelijken toestand van Noord-Nederland.

Ik moet nu onderzoeken wat er in dezen wettelijken en zedelijken staat van het land te doen valt, om die eendragt te scheppen, welke ons inwendig gerust, uitwendig sterk kan maken.

Ik stel voorop, dat de geest eener natie zijnde opgewekt, dat een volstrekt punt van vereeniging zijnde daargesteld, als van zelven inwendige rust en ontzag ten aanzien der vreemden wordt geboren.

Om daartoe nu te geraken baten weinig gelegenhedswetten, zoo als men onlangs heeft ingevoerd; derzelver werking is uit den aard of geheel plaatselijk of nietig. Zij geven geene kracht. Zij stroken niet met een nationaal bestuur, en zij hebben zeker dit nadeel, dat de vreemdeling den Staat wankelbaar beschouwt die van de zelve moet gebruik maken.

Neen! wanneer een maatschappelijk verdrag is uiteen gerukt, dan is er voor den Vorst slechts één middel hetwelk sterkte geeft, dat is, zich te werpen in de armen van het volk. Elk constitutioneel Monarch die zich, zoo als hier, toevallig in den toestand bevindt, dat de bestaande Grondwet niet meer werken kan, is altijd geregtvaardigd wanneer hij een beroep op het volk doet.

Daardoor behaalt hij een dubbel voordeel: van de eene zijde vereenzelvigt hij zich met de natie die hij bestuurt, omringt zich met alle de krachten welke die natie kan bijeen brengen, en toont hij een bepaald vertrouwen in dezelve te stellen. Van de andere zijde, is hij het niet meer alleen, die tegenover de vreemdelingen staat, maar is het de geheele natie met hem.

Het doet mij leed, dat ik eenigermate moet verschillen met eenen staatsman, wiens denkbeelden ik anders op hoogen prijs stel. Ik bedoel den *Graaf van Hogendorp*, een man, die aan het hoofd staat der redelijke vrijzinnigen in de *Vereenigde Nederlanden*, en wiens naam alleen, na hetgeen hij voor het Vaderland heeft gedaan, een niet onaanzienlijke kracht aan zijne gevoelens mededeelt.

De edele Graaf meent, dat eene dubbele Kamer van de thans bestaande Staten Generaal, eene nieuwe staatsregeling zoude kunnen tot stand brengen. Na hetgeen wij boven hebben gezegd omtrent de onbestaanbaarheid van de tegenwoordige Kamer, lijdt het inderdaad geen twijfel, of eene dubbele Kamer zoude hetzelfde beginsel van onwettigheid medebrengen.

De Graaf *van Hogendorp* schijnt dan ook in het midden te laten, of eene oproeping van stemgeregtigden niet noodzakelijk zoude zijn, en ik meen, dat eene enkele aanmerking voldoende zal zijn, om elk, die van een tegenovergesteld gevoelens mogt wezen, van die noodzakelijkheid te overtuigen; en deze aanmerking is, dat alleen door de Natie zelve, aan het hoofd van den Staat die kracht en medewerking kan worden gegeven, welke noodwendig wordt vereischt, om met de daarstelling van nieuwe instellingen den nationalen geest, volksgeest of burgerzin, of hoe men het anders noemen wil, op te

wekken, en om onmisbare hervormingen, waardoor veler belangen zullen worden geschokt, in te voeren.

Ik heb nu aangewezen den wettelijken en zedelijken toestand der Natie, en eindelijk doen opmerken, hoe de geest derzelve kan worden opgewekt, en ik zoude nu moeten onderzoeken, welke instellingen Noord-Nederland voor het vervolg behoeft. Alvorens ik echter daartoe overga, moet ik mij nog de aanmerking veroorloven, dat hoe kleiner eene natie wordt, hoe meer zij afsteekt bij magtige naburen, hoe meer het noodzakelijk is, dat elk ingezeten voldaan zij van den toestand, waarin het land zich bevindt, en dat een ieder daaraan iets meer hechte dan wel aan zijn materieel en stoffelijk belang. In een klein en krachteloos land, moet men uit den aard der zaak, zoo vele teleurstellingen ondervinden, zoo vele vernederingen verduren, dat het daar, meer dan elders noodzakelijk is, dat men binnen 's Lands eene vergoeding vindt voor hetgeen de buitenlandsche overmoed doet lijden.

De mensch in de maatschappij is even als in zijne bijzondere betrekkingen, gehecht aan neigingen, mischien wel aan vooroordeelen, en bij de regeling derhalve van een maatschappelijk verdrag, moeten die neigingen, zelfs die vooroordeelen meer of min worden ontzien.

De gesteldheid van eene natie ten dien opzichte hangt vooral in den tijd, waarin wij leven, veel af van hetgeen elders plaats grijpt, en men zoude een' groven misstap begaan, bij het vaststellen van maatschappelijke instellingen, wanneer men over het hoofd zag, hetgeen bij naburige volken ten aanzien dier instellingen is verordend.

De *Graaf* VAN HOGENDORP heeft met groote trekken de beginselen aangeteekend, waarop eene nieuwe grondwet behoort te worden gevestigd.

Ik kan mij daarmede grootendeels vereenigen; maar ik meen echter eenige punten in overweging te moeten geven, welke naar mijn inzien, tot vestiging van een stevig Staatsgebouw, op hechte grondzuilen gevestigd en geheel op nieuw opgetrokken, noodzakelijk zijn.

Het eerste, hetwelk bij mij in aanmerking komt, is eene nieuwe verdeeling van het grondgebeid. Niemand, die de kaart van Noord-Nederland voor zich legt, zal daarop vinden eene zoodanige verdeeling van Provinciën en arrondisfementen, als de natuur van het land en de loop der rivieren schijnen aan te wijzen. Hierin eene verandering makende zal men veel kwaads voorkomen. Men zal meer den band van het geheele Rijk toetrekken, en vooral den nadeeligen provincialen geest vernietigen.

Ik weet, dat de uitvoering van dezen mijnen wensch aan moeilijkheden onderhevig is; en ik breng denzelfden dan ook alleen bij, ter overweging.

Maar er is een punt van het hoogste belang, hetwelk ik niet onopgemerkt kan laten, en dit bestaat daarin, dat het getal der vertegenwoordigers behoort geëvenredigd te zijn, aan het getal der kiezers.

Ik omhels geheel en al het denkbeeld van den Graaf *van Hogendorp*, om te hebben eene onmiddellijke verkiezing voor de Staten Generaal, voor die der Departementen of Provinciën, en voor de Stedelijke Besturen. Had den wij regelrechte verkiezingen gehad, de Belgische omwenteling had het schoone rijk der Nederlanden niet vernietigd, en de eer van Vorst en Volk ware bij den vreemde niet zoo deerlijk op het spel gezet. — Zonder regelrechte verkiezing, is er geene ware vertegenwoordiging; zonder dezelve is het onmogelijk om dien volkgeest op te wekken, welke volstrekt wordt vereischt, tot instand-

houding van de onafhankelijkheid van Noord-Nederland. Ja, ik durf gerustelijk verzekeren, dat bij het behoud van trapsgewijze verkiezingen, zich bij het jeugdige, dat is het krachtigste deel der Natie, een tegenstand (oppositie) zal ontwikkelen, welke niet tijdig ingewilligd den grond zoude doen schudden.

Onmiddellijke verkiezingen moeten er, 't zij vroeger, 't zij later komen, en het getal der verkozenen moet geëvenredigd zijn aan het getal der stemgerechtigden, want eens vooral te bepalen, *Holland* zal 22 vertegenwoordigers en *Zeeland* er slechts 4 hebben, dat is, de gebeurtenissen vooruitloopen, en voors'hand klagten doen geboren worden, welke op regt en billijkheid zullen zijn gegrond.

Neemt een landschap in bevolking, in handel of in fabriekwezen toe; neemt een ander daarin af, dan behoort de vertegenwoordiging daar naar gewijzigd te worden. Indien men dus eene vlottende vertegenwoordiging instelt, geëvenredigd naar het getal van hen, die eene bepaalde som in de belastingen betalen en hierdoor kiezers kunnen zijn, dan heeft men voortdurend eene vertegenwoordiging, welke gewijzigd is, naar de belangen der landschappen.

Ik heb reeds opgemerkt, dat ik mij hecht aan hetgeen de *Graaf van Hogendorp* heeft voorgesteld. Ik laat dus menig punt door hem aangedrongen, onaangeroerd, en zal vooral niet in het breede over de financiën uitwijken, maar wil ten dien aanzien, toch hebben aangeteekend, dat het niet genoegzaam is, eene openbaarheid te willen, voor hetgeen het Rijk in het algemeen betreft, maar dat zulks ook volstrekt noodzakelijk en onmisbaar is, bij de plaatselijke omslagen en uitgaven.

Wat ten dezen aanzien elders plaats heeft is mij onbewust, maar dit weet ik zeker, dat zoo de begrootin-

gen der gemeente, waar gij uw verblijf houdt, waren openbaar gemaakt, de ingezetenen met oneindig minder lasten zouden zijn bezwaard geweest. De openbaarmaking alleen zoude genoegzaam tot teugel hebben verstrekt, om het plaatselijk bestuur van menige roekeloze uitgave terug te houden.

Maar ik zal hierna met één woord op de financien moeten terugkomen, en bepaal mij dus bij de beginfelen, welke eene nieuwe staatsregeling behoort te bevatten.

De verantwoordelijkheid der Ministers wil ook de *Graaf van Hogendorp* hebben erkend, en geen wonder voorwaar, want hij heeft te heldere denkbeelden van een vertegenwoordigend stelsel, dan dat hij dezen waarborg zoude miskennen.

Maar de beoordeeling dier verantwoordelijkheid; de toepassing der wet, die dezelve regelt, te willen opdragen aan een regterlijk Kollegie, aan een zoogenaamden Hoogen Raad, ligt geheel en al buiten het denkbeeld, hetwelk men aan die verantwoordelijkheid moet hechten.

Indien men een Minister ter verantwoording roept, waartoe de tweede kamer der Staten Generaal of de Vertegenwoordigers der Natie bij magte moeten zijn, is zulks minder om eene bepaalde misdaad, bij de strafwet uitgedrukt te doen boeten, dan om maatregelen van het bestuur, waartoe de vertegenwoordiging niet geroepen is mede te werken, en welke den staat in minachting, in gevaar of andere dergelijke moeilijkheden hebben gebracht, ter beoordeeling der eerste kamer, kamer der pairs of hoe men dit ligchaam anders noemen wil, te brengen, en door die beoordeeling den onberaden, of roekeloozen Minister des Konings van het bestuur te weren.

Om dit denkbeeld wel te bevatten, behoort men zich

voor alles in het hoofd te zetten, dat den Koning *in geen geval* eenige nadeelige maatregel kan worden geweten; dat de Koning staat op zoodanige hoogte, dat nimmer eenige daad van bestuur Hem ten laste kan worden gelegd; en dan zal men vinden, in de verantwoordelijkheid, zoo als wij die verstaan, een' waarborg tegen het misbruik der prerogativen, welke aan den Koning zijn gegeven.

Een voorbeeld zal ons denkbeeld nader ophelderen. Laat ik eens aannemen, dat de Koning goedvond, gratie te verleenen aan alle misdadigers: niet de Vorst zoude deswege voor de maatschappij aansprakelijk zijn, maar de Minister, die niet had geweigerd alle deze roekeloopze besluiten mede te onderteekenen.

In een woord de verantwoordelijkheid der Ministers gebragt ter beoordeeling van het hoogste politieke ligchaam, ten einde een onkundigen of roekeloozen Minister onbekwaam te doen verklaren, om langer den Staat te dienen, is de uiterste waarborg, welken de Natie tegen de misbruiken van de kroon vaststelt.

Is er eene misdaad gepleegd, welke valt in de gewone strafwet, dan behoort naar mijn inzien dat politiek ligchaam niet eens te vonnisen, maar den aangeklaagden Minister naar den gewonen regter te verwijzen. Zoo wordt, indien ik mij niet bedrieg, deze zaak ook in de Vereenigde Staten van Noord-Amerika verstaan, en zoo alleen levert zij eene redelijke uitkomst op.

Gelijkheid van allen voor de wet; verantwoordelijkheid der Ministers; onmiddelijke verkiezing, en openbaarheid in de financiën, zie daar de eerste grondslagen van een echt grondwettig bestuur.

Maar ook dan, wanneer men met de beste trouw op dergelijken voet het nieuwe Rijk der Vereenigde Nederlanden vestigde, zoude zulks onvoldoende zijn, om alle

gemoederen te bevredigen en eenen staat van duurzame rust te verzekeren.

Om daartoe te geraken, moeten niet alleen de liberalen, maar ook de belijders van de Katholijken godsdienst worden te vrede gesteld, en moeten ook zij, die geene bepaalde staatkundige meening zijn toegedaan, en bijna uitsluitend op hunne materiële en geldelijke belangen zien, zoodanige voorzieningen verkrijgen, als welke die belangen bevorderen. Met andere woorden, vrijheid van Godsdienst en Onderwijs, vrijheid van handel en belangrijke bezuinigingen moeten worden ingevoerd.

Bij deze onderscheidene punten moet ik nog eenige oogenblikken stilstaan.

Het is niet genoeg te bepalen, aan alle bestaande godsdienstige gezindheden wordt gelijke bescherming verzekerd. De Godsdienst is eene berrekking tusschen den mensch en het Opperwezen. Geenē magt op deze aarde heeft het regt op die betrekking eenen meerderen invloed uit te oefenen, dan die noodzakelijk is tot behoud van de maatschappelijke rust; zich te bepalen tot de Godsdienstige gezindheden, die thans bestaan, is voors'hands alle hervorming uitsluiten, en verlichting en kennis aan banden leggen. Het is meer zelfs, het is een bedwingen van elke Godsdienstige gezindheid in eenen eenmaal afgebakende kring, en daardoor eene aanmoediging van den secten-geest.

De scheidsmuur tusschen een behoorlijken invloed van het tijdelijk bestuur op de Godsdienstige gezindheden, en volstrekte wetteloosheid of losbandigheid, ligt, naar mijn inzien, geheel en al daarin, dat men de uitoefening van den uiterlijke Godsdienst voor ieder en een iegelijk geheel en al beperke binnen de kerken, kapellen en andere Godsdienstige gestichten.

Indien men dezen grondslag aanneemt, en daarbij slechts behoudt de strafbepalingen omtrent misdaden tegen personen, tegen goederen en tegen de goede zeden, welke ook binnen de muren der Godsdienstige gestichten niet ongestraft kunnen worden gepleegd, dan geloof ik, dat men tevens de gemoederen van allen zal bevredigen, en eene zoo ruime verdraagzaamheid zal verkrijgen, als in de menschelijke maatschappij denkbaar is.

Deze baginselen aannemende, behoeft men geen concordaten met het hof van Rome te sluiten, en geen politieke Commisfarissen in te stellen, om het toezigt te houden over de andere gezindheden. Laat Rome uit de in Nederland geboren Katholieke Priesters (want vreemdelingen behoeven wij op den Nederlandschen grond niet te gedoogen), Bisschoppen en Vicarissen benoemen; laat aan het Hervormd Sijnode de regeling der belangen van de Hervormde Kerk over; laat ook de Hoofden van andere gezindheden hunne belangen regelen, en geen onberaden godsdienstijver zal meer den gang van het bestuur, hetwelk zich geheel buiten de Kerk heeft geplaatst, belemmeren.

Eene moeilijkheid blijft hier, ik erken het, over: het is de bezoldiging der leeraren van de onderscheidene gezindheden. Hetgeen ten dien aanzien bestond, en nog op dit oogenblik bestaat, is zoo moeilijk te veranderen, dat er waarlijk bijna niet aan te denken valt, om het eenig doeltreffend middel te omhelzen, dat is, om aan elke gezindheid de bezoldiging harer leeraren over te laten.

Zoodra men afwijkt of afwijken moet van hetgeen waarlijk regtmatig en goed zoude zijn, komt men in moeilijkheden, welke op den duur tot oneenigheden leiden. Dit is het geval met het onderwerp hetgeen wij hier be-

handelen; en men zal derhalve bij hetgeen ten aanzien der bezoldigingen moet worden bepaald, het doel in het oog moeten houden, om eenmaal de regeling dier bezoldiging, en het bijeen brengen der middelen daartoe, aan de volgers der onderscheidene gezindheden over te laten. Voor het oogenblik kan men dus behouden de bezoldiging zoo als die bestaat, en dezelve onderwerpen aan eene trapswijze vermindering, het overlatende aan de hoofden of bestuurders der gezindheden, om bij wege van genootschappelijke bijdragen, te voorzien in hetgeen van wege het algemeen bestuur, in het vervolg minder zal worden toegelegd.

Maar al ware het ook, dat de burgerlijke maatschappij moest belast blijven met de betaling der tractementen van de leeraren, op den voet als zulks nu plaats heeft, belet zulks niet de milde beginselen, welke ik heb voorgebragt, overigens aan te nemen.

Ik houde mij overtuigd, dat dusdanige vrijheid omtrent alle godsdienstige begrippen, tevens op dit punt katholieken en liberalen, protestanten en israëlieten, zal te vrede stellen.

Ten aanzien van het onderwijs geef ik gaarne toe, dat het bestuur een wezenlijk belang heeft bij de uitbreiding van kennis en verlichting; maar ik ben er verre van daan, om uit dien hoofde aan hetzelfde het regt toe te kennen tot het *compelle intrare*.

Eene verlichte regering moet met beleid de gelegenheid open stellen, om allerlei kundigheden te verkrijgen. Maar ook dit behoort niet te worden overdreven. Ja, ik durf gerust vast stellen, dat de mogelijkheid om die hoogere kundigheden te verkrijgen, welke zeer weinigen in de maatschappij behoeven, niet overmatig behoort te worden aangekweekt.

Tusſchen het hooger en lager onderwijs moet dus onderſcheid gemaakt worden. Het lager onderwijs moet niet te zeer worden uitgebreid. Het behoort zich te beperken tot de eerſte behoefte der minvermogenden. Het moet alom kunnen verkregen worden.

Het hooger onderwijs behoort alle vakken in te fluiten; het moet zijn luister verkrijgen van de hooge kundigheden en de wereldbekende beroemdheid der leeraren, en moet daarom niet verſpreid in menigvuldige akademiën en illustre ſcholen, maar in één vereenigingspunt van hooge kennis en geleerdheid worden zamen getrokken.

Het is mijn doel niet hier in het breede te ontwikkelen de voordeelen, welke uit dergelijke inrigting van het onderwijs zouden voortvloeijen, noch om aan te wijzen hoe vele nadeelen een tegenovergeſteld begrip ons in de toepaſſing heeft leeren kennen. Velen zijn er in de laaſte jaren door te groote uitbreiding van het lager onderwijs van nuttige beroepen afgetrokken, en de weelde, waarmede het hooger onderwijs alom werd gegeven, heeft eene maatſchappij gevormd van doctoren in de letteren en van meesters in de regtsgeleerdheid, die geen voedsel voor de toepaſſing hunner verkregene kundigheden kunnen erlangen, dan door eene voortdurende uitbreiding van beroepen, welke, bij eene overmatige vermenigvuldiging, tot de niet voortbrengende (improductieve) moeten behooren, alles tot aanmerkelyk nadeel van den Staat, en tot ontzettende vermeerdering van den ambts-honger, den kanker van onze eeuw.

Maar hetgeen ik hier boven bedoel, is de invloed, welke een bijna verpligtend onderwijs uitoefent op den nationalen geest. Het is niet mogelijk, dat een ieder de wijze, waarop het onderwijs behoort te worden geregeld,

met hetzelfde oog beschouwe. Intusschen zal zich wel elk huisvader het onvervreembaar regt toekennen, om zijne kinderen naar zijne meening te doen onderwijzen; en al ware het dus mogelijk, dat het hoog bestuur had uitgevonden en in toepassing gebragt een laag en hoog onderwijs, dat wel beredeneerd aan elk deskundigen onverbeterbaar moest toeschijnen, zoude nog allen, die de zaak anders inzagen, zich in hunne dierbaarste neigingen beleedigd achten, indien zij zich aan de instelling van het bestuur **MOESTEN** onderwerpen.

De slotfom van dit alles is, dat de regering eene ruime gelegenheid tot verkrijging van beperkt lager onderwijs, en eene beperkte gelegenheid tot verkrijging van een hooger of akademiesch onderwijs behoort daar te stellen, en het aan een ieder vrij moet staan, om van die gelegenheid, des goed vindende, geen gebruik te maken, en het onderwijs zijner kinderen over te laten aan wien hij goedvindt.

Indien men, naar aanleiding van dit alles, den staat op vaste grondzuilen zal hebben gevestigd, aan allen eene redelijke medewerking in het belang van allen zal hebben verzekerd, en de geliefkoosde neigingen van de meerderheid der leden van de maatschappij, zal hebben geëerbiedigd, blijven er slechts twee punten over, om het geheele Nederlandsche volk te winnen en duurzaam tot eenen staat te brengen, welke inwendig eendragtig, naar buiten eerbied inboezemt, en deze zijn: vrijheid van handel en bezuiniging in de inwendige huishouding van het Rijk.

De vrijheid van handel wordt in onze dagen niet meer gevraagd als eene uitfluitende behoefte van *Holland*. Zij sluit in zich de vrijheid van alle neringen en handteeringen, en wordt bij elke natie gevorderd, die hare belan-

gen wel verstaat, en verouderde denkbeelden heeft afgeschud.

Nadat HUSKISSON in *Engeland*, waar steeds een stelsel van uitsluiting en van hooge regten werd aangekleefd, de behoefte van vrijen handel heeft aangetoond, en de meest verlichte sprekers in het huis der afgevaardigden van Frankrijk dezelfde leer hebben omhelsd, behoef ik mijne stelling niet in het algemeen aan te dringen. Maar de vrijheid van handel is daarbij het geliefkoosd denkbeeld in het bijzonder van Noord-Nederland, en zeker was het een grootsch denkbeeld van den *Graaf van Hogendorp*, om onder de wijzigingen onzer staatsregeling op te sommen: DE VRIJHEID VAN HANDEL IN DE GRONDWET.

Men denke intusfchen niet, dat met de afscheiding en de vrijheid van handel op eens de handeldrijvende wereld, zoo als oudtijds, naar ons zal toestroomen, en zich, gelijk voorheen, aan onze vrije markt cijsbaar maken. Neen! de hooge vooruitzigten, welke sommigen zich daarvan vormen, zullen waarlijk niet verwezenlijkt worden. Maar het duurzaam welzijn en de stevigheid van den Staat zijn ook niet verbonden aan overdadigen rijkdom, maar zij hechten zich aan het gevoel van nationaliteit, en aan de voldoening van die zedelijke behoeften, waarop de ingezetenen prijs stellen.

Ik gewaag hier dan ook alleen van den vrijen handel, omdat men daarin zal vinden een voldoening aan zijne dierbaarste verlangens, waarop men met nationalen trots den vreemdeling zal verwijzen. Hoe kleiner, ik herhaal het, de grenzen van het Rijk worden, hoe noodzakelijker het is, dat een ieder er zich gelukkig gevoele, en door dit gevoel zich aan Land en Vorst meer en meer hechte en verbindende.

Bij dit alles nu moet nog komen, hetgeen ik mischien in de eerste plaats had behooren te noemen, eene zuinige huishouding; een Staat, die niet voldoen kan aan zijne behoeften, gaat te gronde. Nederland, om zijne verbindingen te kunnen nakomen, moet wel begrijpen dat het tot een derde is verminderd, en moet daar naar zijn geheel bestuur regelen.

Het eerste, hetwelk hier in aanmerking komt, is de civiele lijst. *WILLEM van Oranje*, Nederlandsch geëerbiedigde Koning, is een Noord-Nederlander, en het zal hem dus niet hard vallen te deelen in de rampspoeden die de Nederlanden hebben getroffen. Eenen hoogen staat te voeren en eene luisterrijke hofhouding te hebben, maakt de grootheid der Koningen niet uit. Schooner is het een welvarend volk te besturen, dan in een luisterrijk paleis over een arm volk te heerschen. Naar evenredigheid der vermindering van grondgebied mag men wenschen dat ook de civiele lijst verminderd worde.

Een Staatsraad kan eene behoefte zijn in een groot en uitgebreid Rijk, hij zal het niet zijn in Noord-Nederland. Er is gelegenheid genoeg in een zoo klein land, om zich met alle plaatselijke belangen bekend te maken, en bij het ontwerpen van maatregelen inlichtingen te bekomen, dan dat dergelijk kostbaar kollegie zoude moeten worden behouden; te meer meen ik daartegen gerustelijk te mogen opkomen, als ik een oog sla op hetgeen door den Staatsraad in het Koninkrijk der Nederlanden is verrigt.

Ik zwijg van de zamenstelling van dat kollegie. Ik wil niet aanwijzen hoe hetzelfde slechts eene schuilplaats is geweest voor allen, die eenmaal aan het hoofdbestuur geplaatst, daarna van hetzelfde werden verwijderd. Maar

welke gedenkteekenen van staatkunde en beleid heeft die Raad toch nagelaten? Het ontwerpen van wettelijke of reglementaire bepalingen, en het nazien van ontworpen voorstellen van wet, waren hare voornaamste, eigenlijk hare eenige grondwettige werkzaamheden.

En wanneer ik nu bedenk hoe de wetten en reglementen, welke bij ons zijn ingevoerd, zijn zamengefeld; als ik mij herinner dat inhoud en vorm zich veelal vereenigden om de ontwerpers van schaamte te doen blozen, als ik naga, hoe dikwijls het bij de eerste voorstelling dier wetten aan de Staten Generaal is gebleken, dat noch verband in de bepalingen zelve was te vinden, noch hetgeen reeds vroeger was vastgesteld en behouden moest blijven, met dezelve instemde, dan voorzeker kan ik geene bewondering koesteren voor hetgeen die Raad van State heeft opgeleverd.

Het verledene pleit dus niet voor het behoud van dit kostbaar ligchaam, en de toekomstige staat van Noord-Nederland maakt het behoud er van geheel nutteloos.

De groote handhaver van 's Lands crediet, Z. Exc. de Minister *van Tets*, heeft terecht gezegd, dat de zuinigheid de beste bron van de inkomsten des Staats is; bezuinigingen zijn noodig en onvermijdelijk, zonder dezelve staat welhaast een jammerlijk bankroet voor de deur. Maar het is niet met kleine middelen, met krachtelooze maatregelen, dat men tot die bezuinigingen zal komen. De spilziekte zit in het aangenomen stelsel, en de hervorming, zal dezelve wezenlijk zijn, moet tot den oorsprong des kwaads doordringen. Geene besparing van centen gelijk bij elke begrooting plaats had: geene verwijzing naar de toekomst: de nood dringt: het gevaar is grooter dan men denkt: de bezuiniging moet met eene vaste en onverschoptene

hand worden aangevangen, doorgezet en ten einde gebracht.

Het Justitiewezen, wel verre van kostbaarder te worden, moet en kan op zuiniger voet worden ingerigt. Daartoe behoort men eens vooral vaarwel te zeggen aan dat afgeffeten denkbeeld van meer of min bevoorregte regtsgedingen.

Waar toe dient het, dat een Hooge Raad over actiën tegen Koning en Prinzen of tegen den Staat oordeele, en wegens gewone misdaden, Ministers of volksvertegenwoordigers voor denzelfen alleen te regt staan?

Meent men dat zulks een waarborg is tegen misbruik, eene verzekering voor betere regtsbedeeling? Het is juist het tegendeel, de Staat geroepen voor de gewone regtbanken, vindt in het hooger beroep, in een tweede onderzoek, 't welk dan open blijft, meer zekerheid voor een onbevooroordeeld uiterlijk gewijsde, dan in de zamenstelling van een' Hoogen Raad; en de ambtenaar van misdaad beschuldigd, moet te vrede zijn met de waarborgen ten behoeve van alle burgers ingesteld, of de burgers zelve hebben regt, om over de ongenoegzaamheid dier waarborgen te klagen.

Het eenmaal door Koning of Natie in den ambtenaar gesteld vertrouwen, geeft hem geene aanspraak op eene afzonderlijke beoordeeling van zijn maatschappelijk, dat is, van zijn als burger gehouden gedrag.

En van de andere zijde, behooren ook op de beoordeeling van dat gedrag, geene denkbeelden van staatkunde, of geen invloed van hooger gezag te werken.

Hetzelfde geldt omtrent de Militaire Regtbanken en Hoven; dat die naar bepaalde regelen worden bijeen geroepen, om over zuivere militaire misdrijven te oordee-

len, is in vele opzigten nuttig, zoo wel om het standpunt, waaruit die overtredingen moeten worden beschouwd, als om den indruk der straffen, die daarop worden toegepast, te lenigen.

Maar ook bij de toepassing der strafwetten omtrent gewone misdrijven, den regtsdwang van militaire Regtbanken en van een hoog militair Gerechtshof in te roepen, strekt eenig om de uiterlijke gewijsden van overdrevene strengheid verdacht te maken, en de schande, welke men te regt aan misdaden van valsheid, diefstal of knevelarij hecht, te verminderen.

In andere landen bepaaldelijk in *Engeland*, stelt de gewapende magt er prijs op, dat bij gewone misdaden, ook over haar de gewone Regtbank van gezworenen uitspraak doet, en zeker in een tijd, dat de militairen niet meer als bijzondere lijfwachten der regeerders worden aangemerkt, maar onder het wapenkleed van elk derzelve het hart van een burger klopt, behoort geen afzonderlijke regtsdwang te bestaan, dan voor hetgeen wezenlijk afgezonderd is, de krijgstucht en de krijgsëer.

Op dien voet deze belangrijke zaak regelende, zijn er alleen tijdelijke Regtbanken en Gerechtshoven noodig, wel naar bepaalde regelen bijeen te roepen, maar welke des echter na den afloop der aangewezen werkzaamheden, worden ontbonden. Zoo doende wordt het Hoog Militair Gerechtshof en zijn aanhang van Fiscaal en Auditeurs nutteloos, en weder gene aanmerkelijke bezuiniging daargesteld.

De geheele samenstelling der regterlijke magt, zoo als die ontworpen is bij de Grondwet van 1815, en is uitgebreid bij de wet van 1827, voegt ons niet meer, zoo zij al immer voegzaam mag zijn geoordeeld.

Men vernietige de regtbanken van eersten aanleg, welke

slechts eene kamer tellen; en over een te klein landschap zijn ingesteld. Men behoude de overige, en drage aan dezelfde met het beleid der burgerlijke regtsoefening ook de uitspraak over de lijfstraffelijke zaken op.

Zeker het ware te wenschen, dat men hiermede mogt vereenigen de instelling van gezworenen. Maar ik heb het reeds gezegd ook vooroordeelen moeten worden ontzien en Noord-Nederland schijnt nog niet op de hoogte, om alle de voordeelen van deze instelling op den waren prijs te schatten.

Het bestaande Hoog Gerechtshof blijvè belast met de in beschuldiging stelling, en worde tevens een raad van gratie voor den Vorst. Het oordeele in *appel* over alle zaken, nu reeds in hooger beroep, daaraan opgedragen, en worde tevens een hof van casfatie zoo ten criminele als ten civiele, in alle mogelijke zaken, welke niet bij wege van *appel* voor hetzelfde kunnen worden gebragt.

Indien men bedenkt, dat bij het *appel* alle gronden kunnen worden aangevoerd, welke opening tot casfatie geven, en dat op den voet door ons aangewezen, elk vonnis, waarbij de wet, hetzij ten aanzien van den grond der zaak, hetzij ten aanzien van den vorm, mogt zijn verkracht, ter kennisse van het Hoog Gerechtshof kan worden gebragt, dan zal men bevinden, dat op deze wijze met aanmerkelijke bezuinigingen eene nuttige eenheid in de toepassing der wet kan worden gebragt.

Sommige regtbanken houden dan op te bestaan. Het beleid der lijfstraffelijke regtspleging wordt nader bij de regtbehoevenden gebragt. Het voeren van burgerlijk regtgedingen wordt niet te zeer aangemoedigd. Geene reizende raadsheeren worden meer, op groote kosten, naar de Provinciën gezonden. De gang der zaken bij het Hoog

Geregtshof wordt daardoor minder gestremd. Elk ligchaam verkrijgt eene meer vrije en buiten hooger invloed staande werking. In een woord, het nuttige vereenigt zich zoo als gewoonlijk met het goede en het regtvaardige.

In de groote Steden kan de vernietiging der Vrederogters nog een middel van bezuiniging zijn. Een, twee of meer regters uit de regtbanken kunnen gevoegelijk met hunne werkzaamheden worden belast.

In de zamenstelling der Regterlijke magt derhalve kunnen, als in andere vakken, zonder benadeeling van de belangen der ingezetenen, aanmerkelijke bezuinigingen worden daargesteld.

Ten aanzien der financiën komt al dadelijk in aanmerking, het geheimzinnig Amortisatie Syndicaat met zijne permanente commissie, bestaande uit een president à *f* 12000 's jaars, en eene menigte van leden, met eene jaarwedde van *f* 4000 bezoldigd.

Ons Domein-bestuur behoudt na de afscheiding van Zuid-Nederland geene omslagtige werkzaamheden meer, en het is te wenschen, dat speculatie van het Gouvernement tegen de ingezetenen, dat is, van den beheerder tegen de beheerden, dat is, tegen hen ten wiens behoeve het geheele Bestuur is ingesteld, eindelijk eens zullen ophouden.

Zoo er mogelijkheid is een deel der schuld te vernietigen, het worde niet alleen bij de wet bepaald, maar er worde tevens bij uitgedrukt, op welke wijze, ten aanzien van een ieder, die vernietiging zal plaats hebben.

Met openhartigheid alles open leggende, behoeft men noch zoo vele commissien, noch zoo vele ambtenaren, noch zoo veel geschrijf, en de ingezetenen mogen er zich

van verzekerd houden, dat naarmate de gang van het bestuur meer ingewikkeld is, naar die mate hunne belangen slechter worden behartigd.

Uit den aard der zaak behoort het beheer der ontvangsten en der uitgaven onder een en hetzelfde hoofd te staan. Wil men ten minste vermijden eene botsing tusschen twee hoofden, waarvan de een alle uitgaven als het ware goedkeurt, de andere zich daarentegen tegen alle verzet.

Onze kundige landgenoot en ook door eerlijkheid be-roemde financier de Heer GOGEL, heeft meer dan eens, dit ons beginfel voorgestaan, en de reden dat hij in later tijd niet tot het bestuur der geldmiddelen is geroepen, ligt welligt daarin, dat hij het niet anders wilde aanvaarden, dan met de vereeniging van ontvangsten en uitgaven onder zijn bestuur.

Administrateurs der registratie, der accijnzen, der Posterijen, der Nationale nijverheid en het onderwijs, worden dan van kleine Excellentien, gewone Chêfs van afdeelingen, en hebben er geen belang meer bij, door omflag en uitbreiding van werkzaamheden, het denkbeeldig aanzien van hun dikwijls nietig beheer uit te breiden.

Dit laatste geldt ook omtrent het Binnenlandsch-bestuur: maar ten dien aanzien valt nog meer aan te merken. Hier bezuiniging invoerende, moet men terug komen tot de zuivere beginselen van een regtvaardig en welwillend bestuur. De behartiging der binnenlandsche belangen moet zoo veel mogelijk aan de belanghebbende worden opgedragen.

Er moet een einde gemaakt worden aan die droevige bemoeialheid, welke alleen strekt, om door het vermengvuldigen van ambten en posten, de een ten behoeve

van den anderen te verrijken. De nijverheid moet aan den nijveren, de handel aan de handelaren worden overgelaten. De wetenschappen vinden haren steun in de geleerden. Hare aanmoediging in de verlichting en beschaving van het volk. De kunsten ontleenen haren glans uit de kunstenaars zelve, en vinden hare belooning in de bewondering der wereld en den prijs die zij er op stelt.

Dus doende behoeven wij geene kostbare instellingen van Koninklijke instituten; geene Departementen van nijverheid, van kunsten en wetenschappen, en wordt de regering, hetgeen zij zijn moet, de bestuurster van hetgeen is, en laat zij aan de ingezetenen over te scheppen hetgeen worden moet.

Meer of min geldt al hetgeen ik tot dus verre heb gezegd, ook ten aanzien der verdediging van het land. Aan de regering blijft toebetrouwd de verzorging der bolwerken van den Staat, en de instandhouding van onontbeerlijke magazijnen, ten einde in tijd van nood een ontzagverwekkend materiëel te kunnen bijeenbrengen. Zij behoude eene kern van gewapende manschappen, welgeoefend en vooral rijk in kundigheden, zoodat elk foldaat onderbevelhebber, elk onderbevelhebber des noods als hoofd kan bevelen.

Maar de steun van verdediging moet gezocht en gevonden worden in de Natie zelve. De wapening van Schutterijen moet worden aangemoedigd. De oefening derzelve zoo wel te paard, als te voet en met geschut moet worden bevorderd, en onkostbaar zal men verkrijgen eene magt in staat om den vreemdeling weerstand te bieden.

Altijd uitgaande van het beginsel, dat zoo veel mogelijk de behartiging van aller belangen aan de natie zelve moet worden opgedragen, zal men kracht met zuinigheid vereenigen.

-Indien ik, mijn vriend, alle de nu reeds aangeroerde punten in het breede moest ontwikkelen, zoude ik moeten stilstaan ook bij de wijze waarop de bestuurders plaatselijk moeten worden verkozen, en ook in het bijzonder hoe dergelijke verkiezing moet worden ingerigt ten aanzien der lagere en hoogere bevelhebbers van die Nationale krijgsmagt, welke wij Schutterijen noemen. Dan dit zoude mij verder leiden, dan mijn bestek voor als nóg toelaat.

Ik eindig dan ook hier mijne aanmerkingen omtrent de in te voeren bezuinigingen, om dat het beginsel, hetgeen ik heb aangewezen, en waarvan men behoort uit te gaan, genoegzaam is, om het bestuur op den weg te brengen, en in allen opzichte onmisbare verbeteringen daar te stellen.

Ik ontveins het mij niet, de invoering van al hetgeen ik wensch, is aan moeilijkheden onderhevig en zal menigëen diep treffen. Allen die daardoor zullen lijden, zullen een kreet doen opgaan, welke ligtelijk weerklink zal vinden, daar het goede minder lofredenaars heeft, dan een oogenblikkelijk nadeel van weinigen velen tot bediilers maakt. Ja, het is zelfs onmogelijk de vereischte bezuinigingen in te voeren, zoo daar niet mede gepaard gaan de milde beginselen; welke ik als eene eerste noodzakelijkheid heb aangewezen.

Tot dus verre vindt men de aanbidders en bewonderaars van het bestuur alleen in hen, die van hetzelfde afhankelijk ten koste van het algemeen leven; voortaan zal men in de grootste menigte welke vreemd is aan, en onafhankelijk van het bestuur, de verdedigers van hetzelfde moeten zoeken, tegen hen die bevorens aan hetzelfde verbonden heetten.

Het regtvaardige en het nuttige gaan hier, even als in

alle menschelijke zaken , wanneer men ze wel doordenkt, gepaard ; en de onverbiddelijke noodzakelijkheid heeft ons in den toestand gebragt , dat wij op duizende vroegere dwalingen moeten terugkomen , en de regtvaardigheid tot eenige gids aannemen.

Wil men het oude blijven aanhangen , wil men overal de hand in hebben , overal blinde bewonderaars ontmoeten , en altijd in planmakerij voortgaan , dan is alles verloren , want de staat van onze financiën is van dien aard , dat zonder een heemeester , die met een onverschrokken hand den kanker tot op het been uitsnijdt , het Nationaal bankroet onvermijdelijk is.

Zie daar , mijn Vriend , in groote trekken aangewezen wat ik in deze haghelijke oogenblikken nog heb gemeend ter neer te moeten schrijven . Ik heb mij daarbij bepaald tot hetgeen Noord-Nederland in het bijzonder betreft , en niet dan met schroom een blik op den Staatskundigen toestand van Europa geworpen . Ik zal daarbij ook ten slotte niet lang stilstaan , maar dit toch moet ik opmerken , dat welligt op dit oogenblik het vraagstuk zal worden beslist , of het Noorden het Westen zal beheerschen , dat is , of de beschaafde Natiën der aarde , het magtige *Frankrijk* en *Engeland* den nek zullen krommen onder het juk van *Rusland* en van *Oostenrijk* . De historie van vroeger tijd moge tot les strekken van hetgeen het Westen van het Noorden te vrezen heeft , en *Engeland* vooral moge gedachtig zijn , dat zoo eenmaal *Frankrijk* , niet door den wil van *Engeland* , maar ondanks hetzelfde worde verdrukt , het ook met de grootheid van *Engeland* gedaan is.

De Staatsmannen , welke thans *Brittannie* besturen , zijn te zeer van deze waarheid overtuigd , dan dat zij

immer werkeloos een oorlog van beginselen gerigt tegen het herschappen *Franrijk* zouden aanzien

Het zij men nu aanneme de vooronderstelling, dat het tot een oorlog kome tusschen het Westen en het Noorden, het zij men aanneme dat het beginsel van *non interventie* heilig worde gehandhaafd, (*o utinam!*) in beide gevallen behoeft *Nederland* de instellingen, welke wij verlangen.

Komt het toch tot eenen oorlog, dan zal men te vergeefs in de zonen der Gemeenebestgezinde vereenigde Nederlanden bondgenooten zoeken, om de vrijheid te bestrijden, en de leerstelligen van METTERNICH tegen die van BROUGHAM en van LODEWIJK PHILIPPUS van *Frankrijk* te verdedigen.

Blijft de vrede bewaard, en het stelsel van *non interventie* geheiligd, dan kunnen wij immers, wanneer allès rondom ons milde beginselen ademt, niet achterblijven: ja, wat meer is, wij behoeven dan, ik meen het te hebben aangetoond, de toepassing dier beginselen, om onafhankelijk te blijven bestaan, en eene huishouding van Staat daar te stellen, waar in de behoeften niet verre weg de inkomsten overtreffen.

Gaarne had ik aan mijne denkbeelden meerdere ontwikkeling gegeven: maar gij weet het, de oogenblikken, welke ik bezig om u te schrijven, moet ik aan menigvuldige werkzaamheden ontrukken. Ik laat dus veel over aan den kundigen lezer, en bid u, zoo gij met mij instemt, ook op uwe beurt mijne denkbeelden ten toets te brengen, en die met uwe toelichtingen te verrijken.

Ons oogmerk, dat weet ik, is hetzelfde. De bevordering der belangen van het regerend huis, en van het Nederlandsche Volk. Dat oogmerk blijve ons bij, even als de vriendschap die ons verbindt.

7 Januarij 1831.

B.

LA VILLE REBELLE.

Se trouve :

à Amsterdam et la Haye, chez les *Frères van Cleef*;

Rotterdam, *J. van Baalen*;

Delft, *P. de Groot*;

Utrecht, *J. G. van Terveen* ;

Leyden, *C. C. van der Hoek*;

Dordt, *Blussé en van Braam*;

*et chez les principaux libraires du royaume et de
l'étranger.*

PRIX DE LA PREMIÈRE PARTIE : 75 CENTS.